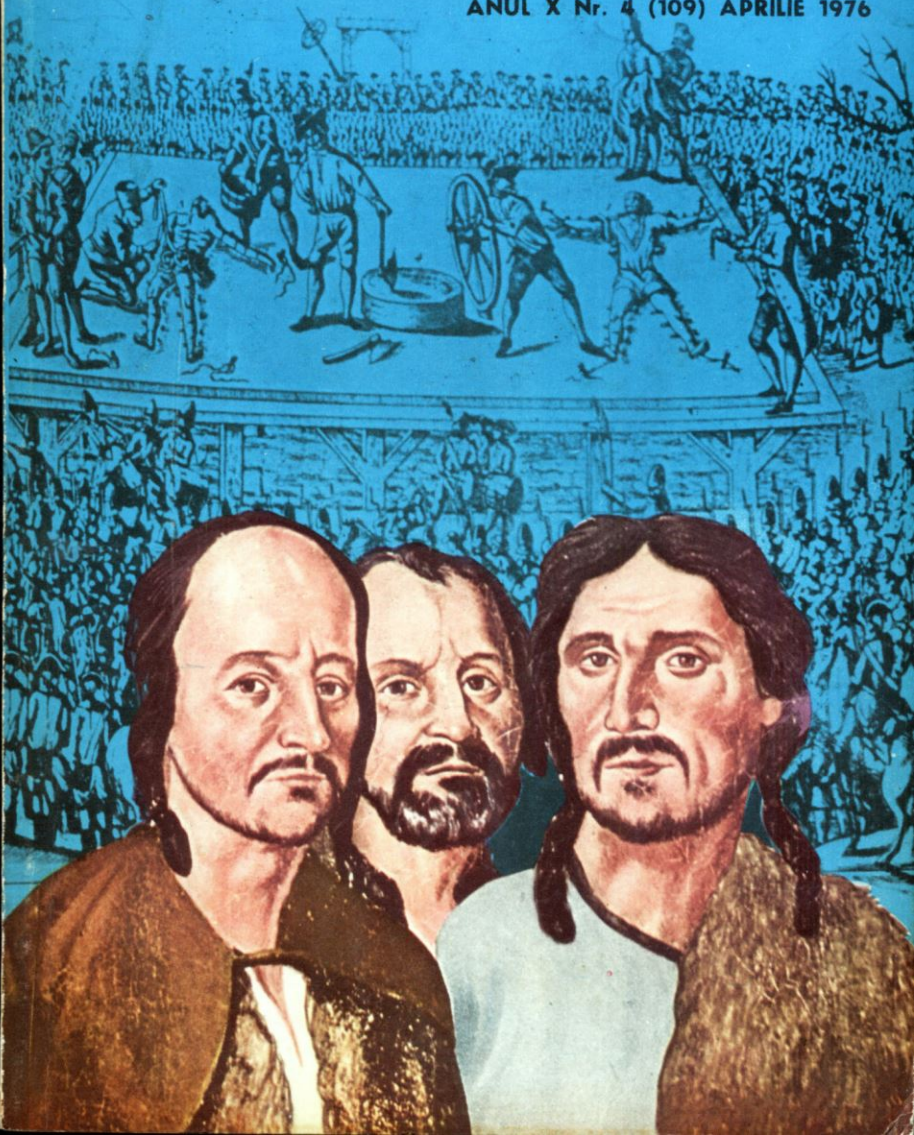

magazin istoric

ANUL X Nr. 4 (109) APRILIE 1976

magazin istoric

Revistă de cultură istorică
Anul X - Nr. 4 (109)
aprilie 1976

Redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU

Redactor șef adjunct
NICOLAE MINEI

Colegiul redacției
DUMITRU ALMAȘ
CONSTANTIN ANTIP
ADOLF ARMBRUSTER
VIRGIL CANDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMENY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ȘTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DIMBOVIȚA
ȘTEFAN ȘTEFANESCU

COPERTELE NOASTRE

①

④

②

③

- ① 28 februarie 1785: crunta reprimare a răscoalei țăranilor transilvăneni culminează cu martiriul a doi dintre conducătorii lor. În prim plan — Horea, Cloșca și Crișan. Gravură și portrete de epocă
- ④ Tîrg din Transilvania la începutul secolului XVIII. Detaliu dintr-o litografie de Lanzedelly (Cea mai puternică răscoală din Imperiul habsburgic, p. 20)
- ② Revoluția (detaliu). Pictură de David Alfaro Siqueiros (Mexicul în revoluție, p. 39)
- ③ Cruciații la porțile Ierusalimului. Miniatură venețiană din secolul XIII. Printre ordinele militaro-călugărești create în timpul cruciadelor s-a aflat și cel al iohaniților, cărora, în 1247, regele maghiar Bela IV le-a acordat cunoscuta diplomă ce atestă importante date ale continuității istoriei noastre (Litvoi — un voievod între cnezi, p. 2)

SUMAR

Litvoi — un voievod între cnezi: RADU POPA	2
Itinerar istoric. Case și locuri memorabile: MIHAI DOGARU, TEODOR PINTEAN	7
În România, Gherea a devenit marxist: ION FELEA ● O scrisoare inedită a lui C. Dobrogeanu-Gherea: M. TĂLĂNGESCU, I. TOACĂ	10
România — un nume de la Traian împăratul: N. COPOIU	12
Dicționar istoric. Neamuri și triburi tracice — Bistonii, Bieții, Costobocii, Laii: AL. BARNEA, GH. BICHIR, AL. SUCEVEANU	15
Tezaurul de la Băiceni: M. PETRESCU-DIMBOVIȚA, MARIN DINU	18
1784-1785. Cea mai puternică răscoală din Imperiul habsburgic: PAUL A. SHAPIRO	20
Milenarele contururi Nazca: LOREN MC INTYRE	25
Ernst Thälmann — o viață de erou: EMILIA BALĂNICĂ ● Primejdia pindea la tot pasul: WALTER TRAUTZSCH	28
În vizită la Accademia dei Lincei: CRISTIAN POPIȘTEANU ● ...la Başbakanlık Arşiv și Topkapı Sarayı: NICOLAE MINEI	33
Palatul de la Cotroceni: GEORGE POTRA	37
1910-1917. Mexicul în revoluție: GHEORGHE UNC	39
Memorial de război	42
Vești care înmărmuresc Londra: WINSTON CHURCHILL	46
Pacea din Westfalia: CONSTANTIN ANTIP	51
Austria. Singeroasa zi de 15 iulie 1927: GEORGE E. R. GEDYE	56
● Concursul Magazin istoric, ediția 1975... 38 ● Cărți sosite la redacție... 61	
● Poșta Magazin istoric... 62	

LITOVOL un voievod între cnezi

RADU POPA

Puține documente, dintre cele ce ni s-au păstrat, referitoare la istoria medievală a poporului român pot fi comparate, ca importanță și valoare a știrilor pe care le cuprind, cu celebra diplomă prin care la 2 iunie 1247 regele maghiar Bela IV făcea importante danii Ordinului cruciat al cavalerilor ioaniți. Textul diplomei, redactat în limba latină, s-a păstrat sub forma unei transcrieri în registrele Vaticanului, din anul 1250, având deci chiar confirmarea autorității papale, exercitate pe atunci de Inocențiu IV. Documentul a fost publicat încă de acum două secole și apoi, deseori, republicat. Dar înainte de a ne opri mai pe larg asupra numărului, caracterului și diversității informațiilor din această diplomă, informații atât de importante pentru cunoașterea societății românești de la sud de Carpați, din teritoriile pe care avea să se închege, câteva decenii mai târziu, statul feudal de sine stătător al Țării Românești, să aruncăm o scurtă privire asupra acelor cavaleri ioaniți, atât de generos dăruitori de regele maghiar și a legăturii dintre ei și documentul menționat.

rintre¹ numeroasele ordine călugărești-militare întemeiate în timpul cruciadelor², cel al „Ospitalierilor Sfântului Ioan din Ierusalim” ocupă un loc de frunte. Creat ca instituție laică, imediat după prima cruciadă, probabil în 1099, ordinul a căpătat caracter militar în 1137 și religios-călugăresc în 1151.

Încă din 1113, ioaniții dispuneau de numeroase „case” în mai toate orașele mari din apusul Europei, de unde porneau expediții și grupuri de pelerini înspre „locurile sfinte” recucerite de la musulmani. Având, inițial, drept scop ajutorarea și ocrotirea acestor călători, Ordinul ioaniților s-a transformat, în scurtă vreme, la fel ca și celelalte ordine cruciate, într-un organism preponderent ostășesc.

Se știe că în acea vreme, aceste ordine au avut caracterul unor trupe permanente, specializate, care, dispunând de o ridicată valoare militară, au constituit nucleul tuturor ostirilor creștine ce au acționat în Orientul cruciadelor. O asemenea caracteristică au avut și ioaniții. Paralel cu rolul pe care l-au jucat în Răsărit, ei și-au câștigat, cu încetul, poziții foarte puternice în mai toate statele catolice din Europa, beneficiind de danii întinse, pri-

¹ Inițialele din acest articol, inspirate din cronicile de epocă, reprezintă detalii din pecetea regelui Bela IV (primele două) și un cavaler ioanin.

² Vezi Magazin Istoric, nr. 3/1971.

mite în schimbul serviciilor militare pe care le-au prestat suveranilor sau Scaunului papal. Pentru prestarea unor asemenea servicii i-a chemat în ajutor și regele Bela IV.

Faptul că originalul diplomei nu este cunoscut, ca și împrejurarea că nu avem nici o altă știre scrisă care să aibă legături cu urmările daniei, au făcut să se formuleze și ipoteza că documentul nu ar fi fost emis de Cancelaria regală, ci de cea a Ordinului iohanit, pentru a servi intereselor sale. Or — pentru valoarea ce o reprezintă diploma ca izvor al istoriei românilor — o astfel de ipoteză nu are implicații. În cadrul temei care ne interesează, autoritatea care a emis documentul este de o importanță secundară. Indiferent dacă regele Bela IV a emis un astfel de document și a plănuț să-i instaleze pe cavaleri la granițele sud-estice ale stăpînirilor sale și indiferent de transpunerea în viață a intențiilor regelui, este în afara oricăror îndoielei faptul că textul diplomei oglindește realitățile dintre Carpați și Dunăre dinaintea de mijlocul sec. XIII. Chiar în cazul întocmirii de către ioași a documentului — fapt trecut nu mai tîrziu însă de anul 1250, cînd textul a fost inserat în registrele Vaticanului — autorul lui a trebuit să fie foarte bine informat asupra situației reale de la sud de Carpați și să o înfățișeze veridic, deoarece numai astfel dania — și, implicit, pretențiile ioașilor — aveau șansa de a deveni realitate.

O seamă de condiții istorice speciale existente la 1247 pledează însă pentru redactarea documentului în Cancelaria regelui Bela IV. Iureșul tătăresc trecuse cu cîțiva ani înainte (1241-1242) peste întreaga Europă răsăriteană, secătîind puterile statelor de aici și golind de conținut real pretențiile de autoritate ale suveranilor asupra unor întinse teritorii. Alte invazii pustiitoare ale tătarilor erau de așteptat și de temut — după cum o precizează însuși textul diplomei. De aceea, pentru a apăra hotarele împotriva atacurilor viitoare, dar și pentru sporirea numărului supușilor și a veniturilor Coroanei, pentru recîștigarea teritoriilor ieșite în mod practic de sub autoritatea sa, regele maghiar a hotărît să cedeze cavalerilor ioași o mare parte a drepturilor pe care socotea că le are asupra teritoriilor dintre Dunăre și Carpați.

Făcînd această danie, Bela IV a repetat acțiunea întreprinsă cu 36 ani în urmă de către tatăl său, Andrei II, care, la 1211, îi instalează pe cavalerii teutoni în colțul de sud-est al Transilvaniei, dăruindu-le Țara Bîrsei și deschizîndu-le drumul pentru noi cuceriri la miazăzi și la răsărit de Carpați. În ambele cazuri, însă, și în 1211 cînd fusese

invocat pericolul cuman, și în 1247 cînd era vorba de primejdia tătară, daniile prevăzute în diplomele respective conțineau un element comun, ce privea în chip nemijlocit istoria românească: ambele vizau **teritoriile locuite și stăpînite efectiv de români**, în cadrul unor forme de organizare social-politică de tip prestatat, teritorii pe care brațul înarmat al călugărilor-cavaleri trebuia să le aducă sub ascultarea și controlul Coroanei maghiare.

Diploma este alcătuită sub forma unui contract solemn, cu drepturi și obligații reciproce, încheiat, pe de o parte, între Bela IV și sfatul fruntașilor și baronilor regatului, iar, pe de altă parte, Ordinul ioașilor, reprezentat de Rembaldus, marele preceptor al „caselor din teritoriile de dincoace de mare” (adică din Europa). În schimbul obligației pe care și-o asumau ioașii de a lupta pentru ajutorarea regatului și pentru răspîndirea credinței creștine (în speță catolice), regele le dăruia teritorii și drepturi ce pot fi rezumate astfel: toată Țara Severinului, împreună cu munții ei și cu toate celelalte locuri ce țin de ea, cnezatele lui Ioan și Farcaș, pînă la rîul Olt, dar în afară de „Țara voievodului Litovoi” (numită în altă parte a textului și „Țara Lytua” sau „Țara cnezatului lui Litovoi voievodul”), care rămînea în continuare românilor, după cum fusese stăpînită de aceștia și pînă atunci; toată „Cumania”, de la rîul Olt și munții Transilvaniei [spre răsărit — n.a.], dar în afară de „Țara lui Seneslau”, voievodul românilor, care rămînea acestora să o stăpînească după cum o avuseseră și pînă la acea dată; „un pămînt de patru sute de pluguri” în Transilvania, la o trecere spre Severin sau spre „Cumania”, unde le va fi mai cu folos ioașilor, o cetate (Scardona) în Dalmația (pentru a avea un port de legătură cu sediile din Orient ale ordinului), precum și dreptul de a scoate sare dintr-o ocină din Transilvania cu care să îndeplineze teritoriile permise, dar și „părțile dinspre Bulgaria, Grecia și Cumania”.

Pe lingă aceste elemente principale ale daniei, diploma conținea și o serie de detalii, care, chiar dacă nu sînt totdeauna suficiente de clare, dau, totuși, consistență și substanță documentului. Se specifica, în esență, că jumătate din veniturile, foloasele de orice fel și din slujbele cvenite Coroanei din țările și din cnezatele dăruite prin diplomă va continua să revină regelui, și numai cealaltă jumătate ioașilor, cu excepția primilor 25 ani de la așezarea cavalerilor în teritoriile de la răsărit de Olt, perioadă în care ei vor lua de acolo toate veniturile; episcopii de care țin sub raport bisericesc teritoriile dă-

ruite se vor bucura în continuare de veniturile bisericilor existente, ca și de ale celorla care se vor construi acolo; ioaniții se vor bucura în întregime de veniturile morilor și ale pescăriilor existente sau pe care le vor crea, ca și de fiinețe și pășuni. Nu erau cuprinse în această ultimă prevedere veniturile morilor din „Țara voievodului Litovoi”, precum și veniturile pescăriilor de la Dunăre și Celei, care trebuiau să fie împărțite între ioaniți și vistieria regală. În diplomă se menționa, de asemenea, că ioaniții vor beneficia și de jumătate din veniturile regale plătite de românii din „țările” voievozilor Litovoi și Romenlau — deci din teritoriile care nu făceau obiect al dăniei — cealaltă jumătate rămânând regelui. Excepție de la această prevedere făceau veniturile cuvenite regelui din Țara Hațegului și din regiunile ce țineau de această țară, venituri care rămăneau în întregime pe seama Coroanei; regele acorda ioaniților dreptul de a întocmi rînduiele și de a judeca în ținuturile dăruite lor, atît oameni de rînd, cît și nobili, aflați acolo sau veniți din alte părți. Veniturile obișnuite ale regelui, rezultate din judecăți rămăneau însă Coroanei. Se menționa, totodată, că, în cazul că se va pronunța o sentință pentru vărsare de sînge împotriva unuia dintre mai marii țării, acesta din urmă putea face apel la judecata regească.

O categorie importantă a prevederilor era rezervată îndatoririlor militare. Astfel, românii erau îndatorați să-i ajute cu oaste pe cavalerii ioaniți, obligație pe care ioaniții, la rîndul lor, trebuiau să o îndeplinească în împrejurări asemănătoare față de români. În ceea ce privește îndatoririle militare față de regatul maghiar, ioaniții din ținuturile pomenite de diplomă erau datori să se alăture — în caz de război — oastei regale cu a cincea parte a efectivelor lor (această parte sporea la o treime, dacă regele intenționa să întreprindă o expediție în părțile dinspre Bulgaria, Grecia sau „Cumania”); în virtutea diplomei, armata ioaniților trebuia să se compună din 100 de „frați-oștiși” încercați și cu cai bine echipați. Împotriva tătarilor ei trebuiau să participe cu 60 luptători, iar împotriva oștilor creștine care ar ataca regatul doar cu 50, aceștia fiind folosiți pentru paza cetăților și întreținută de către rege atît timp cît vor fi în serviciul acestuia; în schimb, cheltuielile pentru paza cetăților și a întăriturilor trebuiau să fie suportate pe din două de către rege și de către ioaniți, regele obligîndu-se să-i ajute pe cavalerii la zidirea de cetăți în „Țara Cumaniei”, precum și la apărarea acesteia.

upă cum se poate observa, știrile privind istoria românească sînt de categorii diferite și au pondere diferită. Cele mai importante privesc istoria politică, îndeosebi existența la sud de Carpați a unor organisme social-politice românești de tip prestatat. În legătură cu aceste realități trebuie

menționat că rămîn întru totul valabile observatiile făcute cu aproape 100 ani în urmă de către Dimitre Onciul, care, analizînd diploma din punctul de vedere al relațiilor dintre români și Coroana maghiară, sublinia pe bună dreptate, că dania din 1247 dovedea o stăpînire nesigură și o suzeranitate șubredă a regelui maghiar în teritoriile respective. Acordarea unei dănie de asemenea importanță și întindere — echivalentă cu suprafața unei țări mijlocii din Europa acelor vremi — trădează caracterul mai mult teoretic al suzeranității regale asupra lucrului dăruit. Este, de altfel, semnificativ faptul că în diplomă se vorbește atît de dăruirea „Cumaniei”, dar și de un eventual război împotriva aceiași „Cumanii”.

Mai plauzibil — după opinia lui Dimitre Onciul — este faptul că doar Banatul Severinului (decî numai ținutul situat în sudul Banatului și în colțul de apus al Olteniei) a fost luat pentru scurtă vreme în stăpînire de cavalerii, în timp ce restul donației era pur fictiv, urmînd să devină realitate doar pe măsura cuceririi de către ioaniți a teritoriilor respective. De altminteri, o scrisoare din 1254 a aceluiași Bela IV către papă, în care regele mărturisea că întreaga „Cumanie” era supusă tătarilor, este elocventă în acest sens.

Există, însă, o deosebire de regim (pe care textul diplomei o și face) între teritoriile de la apus și cele de la răsărit de Olt. Pe temeiul acesteia se poate accepta ideea exercitării, pe la 1247-1250, a unor anumite forme de suzeranitate de către regele maghiar asupra teritoriului situat la dreapta Oltului. Această situație ar explica mai bine bogatele informații

ale autorului textului privind realitățile politico-economice din Oltenia. O altă importanță constatăre, exprimată chiar de text, este aceea că situația descrisă în diplomă era mai veche, anterioară desigur invaziei tătarilor, produsă cu șase ani în urmă. De altfel, în acest sens, avem și o confirmare arheologică furnizată de cercetările de la Curtea de Argeș¹, unde sub ruinele curții domnești a Basarabilor din sec. XIV și în interiorul bisericii domnești au fost descoperite resturile unei curți și ale unei biserici datînd de la începutul sec. XIII, ce pot fi atribuite vremii lui „Seneslau voievodul românilor”.

Cum s-a arătat, diploma menționează mai multe formațiuni politice — cnezate și voievoodate — fără a le localiza însă cu claritate. Dar faptul că țara voievodului Litovoi este pomenită în legătură cu Țara Hațegului a făcut ca ea să fie localizată în bazinul Jiului, adică în acea parte centrală a Olteniei unită peste munte, prin pasul Vilcanului, cu meleagurile hațegane. De asemenea, deoarece numele cnezatului Farcaș nu reprezintă decît traducerea — procedeu frecvent folosit de documentele vremii — a numelui de Vilcu-Lupu, aceasta a determinat pe cercetători să plaseze cnezatul său în nord-estul Olteniei, între Olt și Olteț, deci în Vilcea. În privința cnezatului lui Ioan se profilează două ipoteze. Dacă expresia „și cu cnezatele lui Ioan și Farcaș, pînă la riul Olt” semnifică vecinătatea cu Oltul a celor două cnezate, atunci teritoriul stăpînit de Ioan, se afla, probabil, în sud-estul Olteniei. În cazul în care formularea adoptată de redactorul diplomei avea în vedere doar desemnarea spațiului dintre Țara Severinului și Olt, atunci acest cnezat ar putea fi localizat și în altă parte, în nordul Olteniei.

O formulare mai puțin obișnuită, dar foarte interesantă, este aceea ce desemnează „Țara Lytua”, numită în alt loc „Țara cnezatului lui Litovoi voievodul” (**Terra kenazatis Litoy wolavode**). Formularea ne obligă să zăbovim puțin asupra semnificației sale. Socotim că înțelesul nu poate fi decît acela că „Țara Lytua” era și ea un cnezat, avîndu-l în frunte, în calitate de cnez, pe Litovoi, dar că acesta din urmă cumula și demnitatea de voievod. El era, prin urmare, căpetenia politică și militară a mai multor cnezate din Oltenia, reunite sub autoritatea sa pe parcursul unui proces de unificare petrecut în

timp, iar situația privilegiată pe care o rezerva diploma, cnezatului său, se explică tocmai prin poziția preeminentă a cnezului, ales voievod de către ceilalți cnezi.

Dar în acest caz, înseamnă că, spre mijlocul sec. XIII, în loc de mai multe formațiuni politice românești — cnezate și voievoodate — aflate la dreapta Oltului, avem de-a face cu un singur voievodat al Olteniei, care includea cel puțin trei cnezate aflate la sud de Carpați (al lui Litovoi, al lui Ioan și al lui Farcaș) precum și Țara Hațegului, cu ținuturile aparținătoare de ea. Acest tablou istoric, care reflectă un stadiu avansat de cristalizare statală, nu poate fi decît rezultatul unui proces evolutiv îndelungat. Dacă în cadrul acestuia a intervenit, la un moment dat, transferul unui nucleu de organizare politică românească din interiorul arcului carpatic — în cazul dat din sud-vestul Transilvaniei — în zona situată la sud de Carpați, adică dacă a avut loc o „descălecare”, cîndva înainte de 1247, aceasta este una dintre întrebările încă nerezolvate.

Acest mod de a descifra realitățile politice românești pune, totodată, și problema existenței, la răsărit de Olt, în ținuturile general denumite de textul diplomei „Cumania”, a altor formațiuni politice românești de caracter prestatal, de tipul cnezatelor, asupra cărora s-ar fi exercitat autoritatea voievodului Seneslau. Alături de centrul politic de la Curtea de Argeș, despre care știm acum că își are începuturile, cel mai tîrziu, în primele două-trei decenii ale veacului XIII, au existat desigur centre similare, eventual încă mai vechi, la Cîmpulung, probabil în părțile Țîrgoviștei, pe valea Prahovei și foarte probabil și în părțile Buzăului.

Diploma cavalerilor ioași oferă unele premise și în privința reconstituirii modului în care s-a produs unificarea politică a formațiunilor românești de la sud de Carpați pînă în momentul creării statului feudal Țara Românească. În acest sens trebuie amintite alte două documente de la sfîrșitul sec. XIII ce relatează o acțiune a unui voievod din Oltenia numit tot Litovoi, care, prin anii 1272-1275, a ocupat, împotriva voinței regelui maghiar, teritorii de pe versantul sudic al Carpaților și care, atacat în 1276 sau 1277 de o oaste maghiară, a fost înfrînt și ucis în luptă. Rămîne sub semnul întrebării dacă acest Litovoi era una și aceeași persoană cu voievodul de la 1247. Numele apare în sec. XIV și la românii din Țara

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 4/1970.

Hațegului¹. Distanța de 30 ani care separă evenimentele ne conduce la presupunerea că la 1275 era vorba de fiul, dacă nu chiar nepotul voievodului² de la 1247, știut fiind obiceiul din familiile feudale românești de a da primul născut numele bunicului. În mod evident, însă, episodul oglindește o primă încercare de unificare a voievodatelor de la sud de Carpați, pornită din Oltenia. După eșuarea ei și după trecerea citorva decenii, o altă încercare de unificare, pornită de această dată din stînga Oltului, a fost încununată de succes.

n loc important — prin prisma prevederilor ei — îl rezervă diploma aspectelor economice și sociale, lucru firesc, deoarece tocmai aceste aspecte au determinat și explică nivelul de organizare politică a societății românești din acea vreme. Din aceste

puncte de vedere trebuie reținut faptul că încă înainte de mijlocul sec. XIII și în pofida pustiirilor cauzate de invazia tătarilor, în ținuturile românești dintre Carpați și Dunăre existau, printre altele, mori și pescării, unele iazuri fiind amenajate de mîna omului. Acestea produceau venituri importante pentru vistieria regală de vreme ce regele se îngrijea de păstrarea, pe seama Coroanei, a unei părți a lor. Se desfășura, în aceleași ținuturi, o circulație monetară destul de intensă, de pe urma căreia se puteau realiza cîștiguri atât de însemnate încît soarta lor și partea cuvenită regelui erau consemnate în actul de danie, constituind, totodată, indicii ale unei vieți economice diversificate și înfloritoare.

Pe de altă parte, structurarea de natură feudală a societății românești de la sud de Carpați ajunsese, chiar înainte de acordarea diplomei, să cuprindă o categorie de stăpîni ai pămîntului, de „mai mari ai țării” desemnați cu titlul de *maiores terrae*, care nu erau

altceva decît premergătorii boierimii statale de mai tîrziu. Le constatăm existența documentară, pentru aceeași vreme, și în sudul Moldovei, unde erau pomeniți ca „puternicii acelor părți”. Și nu este lipsit de semnificație faptul că, odată cu consemnarea prezenței lor, diploma le asigura un regim juridic preferențial, deci le recunoștea calitatea de clasă socială dominantă.

Este de relevant apoi acea parte a textului diplomei în care se vorbește despre oastea pe care o puteau ridica formațiunile politice românești de la sud de Carpați, oaste ce urma să fie de ajutor ioaînilor în cazul unui atac străin și pe care călugării trebuiau să o sprijine în cazuri asemănătoare. Referitor la importanța ajutorului militar se impune o precizare. Cei 50, 60 sau 100 „frați-luptători”, menționați în stipulațiile diplomei, nu însemnau, numeric, doar tot atîția oșteni. Fiecare „frate-luptător” avea o suită compusă din scutieri și slujitori, astfel încît, de la bun început, cifra creștea de zece ori și chiar mai mult. Se ajungea astfel la forțe armate care pentru epoca aceea erau importante, element la care se adăugau excepționalele calități ostășești ale acestor cavaleri. În sfîrșit, nu trebuie trecută cu vederea calitatea armamentului, îndeosebi a armurilor, al căror preț se ridica la sume extrem de mari. De aceea se și preciza în textul diplomei ca „frați-luptători” să fie „încercați și cu cai bine echipați”. Dacă am încerca o comparație cu epoca noastră, am putea vorbi despre acești cavaleri ca despre niște „tancuri” ale sec. XI-XIV, fiecare cu echipajul său bine antrenat, cărora, în cîmp deschis, nu le putea face față nici o oaste obișnuită. Abia mai tîrziu au apărut unități militare capabile să contracareze forța de șoc a cavaleriei în armură.

Cercetările arheologice vor putea aduce, fără nici o îndoială, noi mărturii despre realitățile pomenite în Diploma cavalerilor ioaînii. În această privință, trebuie spus că, reședințele cnezilor și voievozilor români la care se referă acest document, urmele materiale din epoca în care „Țara voievodului Litovoi” și Țara Hațegului formau o singură unitate politică românească, urmele curțiilor, ale întăriturilor și ale bisericilor înălțate de acei „mai mari ai țării” și, în spatele tuturor acestora, urmele sutelor și sutelor de sate românești cu vetrele și cu cimitirele lor, așteaptă să fie descoperite și cercetate.

¹ Vezi Magazin istorie, nr. 9/1975.

² Vezi Magazin istorie, nr. 11/1971.

Itinerar istoric

CASE ȘI LOCURI MEMORABILE

MIHAI DOGARU, TEODOR PINTEAN

În numărul său din 10 martie 1921, Socialismul — organul central de presă al Partidului Socialist din România (P.S.R.) — a publicat următorul comunicat al Consiliului General al partidului:

„Tovarășii

Fixarea Congresului este stabilită definitiv pentru ziua de 8 mai 1921 în Capitală.

Invităm toate secțiunile a discuta ordinea de zi și a trimite delegații respective la Congresul care va dura cel puțin 6 zile.

Secretarii și casierii secțiunilor sînt stăruitori obligați a trimite dări de seamă de mersul organizațiilor și de tot ce au suferit în timpul grevei generale”.

Adevărată tribună de luptă pentru transformarea Partidului Socialist în partid comunist, Socialismul a oglindit pe larg satisfacția și interesul cu care muncitorii din Capitală și din celelalte centre muncitorești din țară (metalurgiști, mineri, petroliști, ceferiști, muncitori portuari, forestieri) au întâmpinat Congresul. În paginile ziarului și-au exprimat opiniile în legătură cu viitorul mișcării muncitorești un mare număr de membri ai partidului. Referindu-se la procesul de transformări și clarificări care se desfășura atunci în sinul partidului, într-un articol publicat în Socialismul, din 24 februarie 1921, se spunea: „Ne dăm seama că marile transformări prin care trebuie să treacă partidele socialiste pentru a ajunge comuniste, adică apte să prezideze revoluția, se desfășoară în forma unor răscoliri adînci, a unor lupte acerbe [...]. Nu trebuie să îngăduim ca partidul nostru să recadă întru vechile maluri. Noi trebuie să-l minăm înainte și să-l ajutăm să reziste obstacolelor ce le va întîlni în cale, frământărilor prin care va trece”.

La rîndul său, o altă publicație a socialiștilor români care apărea în limba maghiară — Fáklya — scria în numărul său din 26 aprilie 1921: „8 mai trebuie să constituie zorile eliberării noastre. La 8 mai vijelia voinței voastre trebuie să sfîșie norii întunecați ce acoperă soarele roșu, arzător. La 8 mai trebuie să vă spuneți unul altuia că sînteți uniți în dorința eliberării voastre! Lozinca este: a birui sau a muri! Trebuie să învingem și vrem să învingem!”

În întâmpinarea Congresului, în întreaga țară s-a desfășurat o amplă activitate pregătitoare. În fiecare secțiune au avut loc dezbateri pe marginea ordinei de zi — care fusese dată publicității încă din 6 martie 1921 — și au fost desemnați delegații la Congres¹. Memorablele evenimente s-au desfășurat în clădirile în care funcționau sediile secțiunilor locale ale P.S.R., „case ale poporului” construite prin contribuția muncitorilor, ori alte localuri închiriate special pentru nevoile mișcării muncitorești și socialiste. Multe din aceste clădiri, existente în mai toate orașele și centrele munci-

toresți mai importante, nu s-au mai păstrat, despre ele amintindu-ne astăzi obeliscurile sau plăcile comemorative puse în anii noștri, ori imagini fotografice, din care reproducem cîteva:

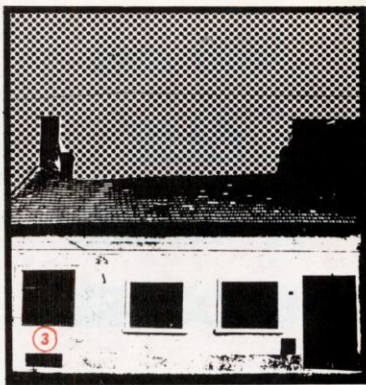
¹ În legătură cu sistemul de reprezentare la Congres, vezi Magazin Istoric, nr. 5/1971.

În București, de pildă, secțiunea locală a P.S.R. și subsecțiunile ei își desfășurau activitatea în mai multe săli, cunoscute sub numele: „Centru“, „Grivița“, „Ovidiu“, „Măgurele“, „13 Septembrie“, „Rădulescu“, „Dudești“, „Piscului“, „Arsenal“. Importante acțiuni de pregătire a Congresului s-au desfășurat în clădirile din str. Academiei, nr. 35-37 (unde funcționa redacția ziarului **Socialismul**), în cele din Calea Griviței, nr. 333-335 (colț cu Podul Grand) și nr. 80 (cunoscută sub numele de sala „Marna“) sau în aceea din str. Dudești, nr. 11 (colț cu Intrarea Făurari; foto 1) ș.a. În adunările care s-au desfășurat în aceste sedii au fost aleși delegații la Congres, între care Dumitru Grofu, Gh. Niculescu-Mizil, Gh. Sava, C. Nițulescu, Niță Dumitrescu, Eufrosina Cotor, Gh. Stoica, Aron Cahane, Ion Mihăilescu, Nicolae Popescu ș.a.¹

Secțiunea din Galați își avea sediul într-o clădire de pe str. Instrucției (foto 2). La începutul lunii mai 1921, în cadrul unei întruniri entuziaste, au fost desemnați ca delegați la Congres I.E. Vasiliu și Sandu Costică, fiind imputerniciți cu mandatul de a vota transformarea partidului în partid comunist.

¹ Conform instrucțiunilor, membrii Comitetului Executiv al P.S.R., Comisiei Generale a Sindicatelor și ai Comisiei Centrale de Control participau din oficiu la Congres fără a mai fi desemnați ca delegați de o secțiune anume — n.a.

La Craiova au avut loc în acea perioadă numeroase ședințe și întruniri. Ele s-au desfășurat în cele două încăperi ale unei modeste clădiri din str. Copertari (azi 6 Martie, nr. 3), unde funcționa sediul secțiunii locale a P.S.R. Membrii secțiunii au desemnat ca delegați la Congres pe Mihail Cruceanu și Constantin Nicolcescu (ultimul a fost arestat pe drum și n-a putut lua parte la lucrările Congresului).

La Cluj — oraș cu o veche tradiție muncitorească — sediul secțiunii locale a P.S.R. a funcționat într-o clădire din str. Karl Marx, nr. 1 (foto 3). Aici a avut loc, în primele zile ale

lunii mai 1921, ședința în care au fost aleși delegații la istoricul Congres, printre ei aflându-se Eugen Rozvan, Gheorghe Russ, Alfred Rusch, Elek Köblös, Lazăr Ulici ș.a.

O clădire de pe str. Brădet, nr. 1 din Pitești a servit multă vreme ca sediu al organizațiilor muncitorești și socialiste din localitate. Nu odată, de la tribuna improvizată într-o sală a acestei clădiri au răsunat cuvintele înflăcărâte, mobilizatoare ale lui I.C. Frimu, Dimitrie Marinescu, Gheorghe Cristescu ș.a. În primăvara anului 1921, în acest sediu, ca și în altele din acest oraș, au avut loc ample dezbateri pe marginea ordinea de zi a primului Congres al partidului. A fost desemnat ca delegat, fruntașul mișcării socialiste locale Radu Vochin.

Un alt puternic și activ detașament muncitoresc se afla la Turnu Severin. „Casa poporului” din str. Traian, nr. 69, a cunoscut și ea în acele zile de început de mai 1921, atmosfera obișnuită marilor evenimente. În cadrul mai multor întruniri ținute aici, secțiunea locală a P.S.R. a pus în dezbaterea membrilor săi ordinea de zi a Congresului și le-a cerut să-și aleagă delegații. Printre cei desemnați s-au aflat Mihai Macavei, Ioan Elena și Gheorghe Luca.

Între cele 27 secțiuni reprezentate la Congres s-a aflat și cea din Satu Mare. Sediul acesteia funcționa într-o clădire din str. Rozelor, nr. 2, colț cu str. Ștefan cel Mare. Adunările organizate aici în luna mai 1921 de secțiunea P.S.R. — pentru a dezbată ordinea de zi a Congresului și a-și desemna delegații — au exprimat adevărată muncitorilor sătmăreni pentru transformarea partidului în partid comunist. Ei au ales ca delegat la Congres pe Carol Szabad, încredințându-i mandatul de a vota pentru crearea Partidului Comunist Român.

Alba Iulia — oraș cu profunde rezonanțe în lupta poporului nostru pentru Unire, la înfăptuirea căreia, în epoca modernă, mișcarea socialistă și-a adus o contribuție esențială. La câteva zile după Marea adunare națională de la 1 Decembrie 1918, socialiștii români declarau cu satisfacție: „Și noi care am luptat pînă acum și am jertfit muncă fără preț pentru dezrobirea atît națională cît și socială a neamului românesc nu ne putem uita de trecut și nu ne puteam împotrivi atunci cînd a fost vorba de realizarea dezrobirii naționale. Dar am făcut-o aceasta și pentru ca mai tirziu, cu atît mai ușor să putem lupta pentru nimicirea oricărei stăpî-

niri de clasă și pentru înfăptuirea societății socialiste”.

Credincioși acestui țel, în primăvara anului 1921, socialiștii din Alba Iulia au răspuns din nou prezent. În sediul secțiunii locale, ce funcționa într-o clădire din strada Ardea-

lului, nr. 2 (foto 4), în ziua de 1 mai 1921 s-a ținut ședința în cadrul căreia au fost desemnați ca delegați la Congres vechi militanți socialiști: D. Ciumburdean, Anton Banciu și Nicolae Gh. Cricoveanu.

Sediul secțiunii Călărași a P.S.R. funcționa într-o clădire de pe str. Știrbei Vodă. (foto 5, prima clădire din stînga). În acest oraș, activitatea politică a muncitorimii a luat o mare dezvoltare și ca urmare a intensei munci organizatorice desfășurate de cunoscutul militant Gh. M. Vasilescu. Ca o recunoaștere a meritelor sale, acesta a fost ales ca delegat al secțiunii Călărași la primul Congres al P.C.R.

A acțiuni de pregătire a Congresului din mai 1921 au avut loc în toate centrele importante din țară. Cu acest prilej, muncitorimea și-a exprimat entuziast opțiunea sa politică majoră: crearea Partidului Comunist Român.

În România, Gherea a devenit marxist

ION FELEA

Constantin Dobrogeanu-Gherea¹ a venit în România în martie 1875, ca refugiat politic din Rusia țaristă, unde fusese implicat în procesul intentat unui număr de 193 narodnici. Încă de la vârsta de 17 ani intrase în grupul narodnicilor din Harkov.

Înainte de a se stabili în țara noastră a făcut o călătorie de câteva luni în Elveția, unde a fost trimis de revoluționarii ruși pentru a organiza transportul materialului propagandistic spre Rusia. Cu acest prilej, Gherea a luat contact cu literatura marxistă, în activitatea lui s-au produs unele mutații, dar maturizarea politică, evoluția spre marxism a realizat-o în România². Cristian Racovski arăta, într-un articol publicat în *Lupta zilnică*, din 10 mai 1915: „Călătoria lui [Gherea — n.a.] în Elveția, în 1875, șederea în străinătate după ce a fugit din Mezen, unde era exilat, citirile lui l-au împins spre cealaltă latură a narodnicilor care au evoluat spre marxism”.

În România, Gherea a găsit condițiile necesare maturizării și afirmării sale de pe poziții marxiste. Evoluția sa spre marxism se vedește limpede în revista **România viitoare** (număr unic), apărută în decembrie 1880, în urma primei conferințe ținută în 1879 de Cercul revoluționare din România, în ca-

drul căreia a avut loc o accentuare a procesului de clarificare ideologică a mișcării socialiste. Revista, redactată de Gherea și avînd ca secretar de redacție pe Constantin Bacalbașa, a publicat unele articole inspirate din ideile socialismului științific, din lucrările lui K. Marx și Fr. Engels. În articolul intitulat **Naționalizarea solului în Engllitera**, se preciza: „Extragem din cartea lui Karl Marx, *Das Kapital*, aceste cîteva bucăți care tratează despre viața acestui popor biruitor-industrial al lumii actuale”. În lucrări ulterioare, precum *Scrisoare deschisă* (către Ion Brătianu, primul ministru), publicată în 1883, în *Emanciparea*, și mai ales în studiul *Ce vor socialiștii români?*, apărut în 1884 la Iași, în *Revista socială*, Gherea făcea cunoscute publicului românesc unele din ideile fundamentale ale lui Engels cuprinse în lucrarea *Originea familiei, a proprietății private și a statului*.

Deși a făcut dovada unei rapide însușiri a ideilor marxiste, Gherea s-a desprins destul de greu de influența narodnică. În lucrarea sa *Neolobăgia*, el însuși arăta că narodnicismul „a influențat începuturile mișcării socialiste de acum un sfert de veac” și că acesta „ocupă încă un loc destul de important în prima lucrare socialistă marxistă română *Ce vor socialiștii români?* și anume în partea care tratează problema agrară”.

Cînd s-a creat inițial partid marxist al muncitorilor din România (1893), Gherea se afla în plin proces de elaborare a lucrărilor sale marxiste. Prietenia strînsă cu intelectuali români care se întorceau cu învățătură marxistă din Occident, corespondența pe care a întreținut-o cu fruntașii marxiști din străinătate, l-au stimulat în aprofundarea teoriei socialismului științific.

În vara anului 1893, la sfîrșitul lui iunie, cu prilejul unei călătorii la Londra, C. Dobrogeanu-Gherea s-a întîlnit cu Fr. Engels. Întrevederea a avut ca subiect dezvoltarea mișcării nuncitoarești din România pe baza socialismului științific, Engels formulînd o serie de sugestii în legătură cu teoria și tactica mișcării socialiste. Cu acel prilej, Gherea i-a dăruit lui Engels un exemplar din lucrarea sa în două volume *Studii critice*, apărute în 1890. Pe primul volum era scrisă următoarea dedicație: „Maestrului Fr. Engels, ca semn de admirație și recunoștință”, iar pe cel de-al doilea: „Maestrului Fr. Engels, ca semn de profundă admirație din partea autorului”.

La rîndul său, Engels l-a apreciat mult pe Gherea, considerîndu-l drept cel mai de seamă reprezentant al socialismului științific din România acelor ani.

¹ Vezi *Magazin Istorie*, nr. 2/1968, 10/1970, 7/1973 și 4/1974.

² Activității lui C. Dobrogeanu-Gherea l-au fost consacrate numeroase studii și articole, lucrările sale au cunoscut o largă răspîndire. Cu cîva timp în urmă, în Editura Politică a apărut un amplu volum: *Constantin Dobrogeanu-Gherea. Studiu social-politic*, datorat lui Damian Hurezeanu, iar și mai recent, *Constantin Dobrogeanu-Gherea. Corespondență*, cu un studiu introductiv și note de Ion Ardeleanu și Nicolae Sorin — n.r.

○ scrisoare inedită

„Tare mi-e dor de voi toți”

M. TĂLĂNGESCU, I. TOACĂ

Intre anii 1916 și 1919, Constantin Dobrogeanu-Gherea s-a stabilit la Zürich, pentru a-și îngriji sănătatea. În acest oraș mai fusese în repetate rânduri, ca delegat al mișcării socialiste din România la diferite congrese și conferințe socialiste internaționale; aici se întâlnise cu reprezentanți de frunte ai mișcării revoluționare din diferite țări, printre care și cu V. I. Lenin.

În cei trei ani petrecuți în Elveția, el a trimis soției, fiicei, ginerului și fiilor săi numeroase scrisori în care afecțiunea și grija pentru cei de acasă se împleteau permanent cu dorul de patrie, cu grija față de viitorul ei, cu interesul față de evoluția mișcării muncitorești din România, de principalele evenimente politice din țară. Într-una din primele scrisori, datată 28 noiembrie 1916, de exemplu, el scria: „Eu sînt bine, dar mă doboară grija voastră și grija țării”.

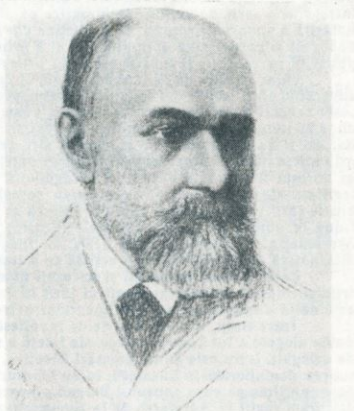
În scrisoarea din 17 martie 1919, probabil ultima expediată de Gherea din Zürich, el o ruga insistent pe soția sa să se deplaseze cât mai urgent la Zürich, pentru a-l ajuta să revină în țară:

„Dragii mei, am primit de la voi și copii pînă-acuma două scrisori din Sinaia — arăta el în această misivă, rămasă pînă astăzi necunoscută. Am primit asemenea scrisoarea Donei și lui Cochi, trimeasă din Poltava. M-am bucurat mult, din nenorocire sînt așa de rare scrisorile aceste! De două ori pe săptămîină trece expresul orient prin Sinaia, de fiecare dată puteți să-mi transmiteți o scrisoare prin românii care trec cu trenul acesta. Oricine se însărcinează cu comisionul, nu trebuie să fie numaidecît un cunoscut, iar eu ies în întîmpinarea fiecărui tren. Șeful stației și Micu pot să vă ajute în transmiterea aceasta. Eu trimit mamei scrisori de

două ori pe săptămîină și mai toate scrisorile mele au fost primite. Puteți, asemenea, să rugați pe vr-unul din pasagerii români ca, trecînd granița elvețiană, să arunce scrisoarea în cutia poștei de la Buchs pe adresa: C. Dobrogeanu-Gherea, Asylstrasse 40, Zürich. Cum vedeți, eu n-am venit acasă cu trenul românesc, n-am putut, că nu sînt bine și sînt în căutarea doctorilor de aici. Mama v-a comunicat una din bolile mele, destul de plicticoasă și care nu mă lasă să plec singur pe drum; de aceea aștept pe mama aici și, după ce va veni, în două sau cel mult trei luni, vom veni împreună acasă. Dacă s-ar întîmpla ca mama să nu reușească să obțină permisiunea acuma de plecare, să n-o lăsați să se descurajeze, ci s-o ajutați în stăruințele ei prin d. Nanu și alții, că avem doar cunoscuți destui, ca să vie mai tirziu; pentru mine e extrem de greu să viu singur pe un drum așa de lung. Tare mi-e dor de voi toți și tare mi-e greu aici singur”.

Scrisoarea se încheia cu rîndurile următoare: „Trăiesc acuma cu speranța că în curînd, peste două-trei luni, ne vom vedea cu toți și îmi voi stinge setea nebună de a vă vedea și de a vă îmbrăța, al vostru din toată inima și din tot suflet[ul]”.

Într-un post scriptum, nerăbdător să afle cît mai multe vești din țară, el îi ruga pe

Constantin Dobrogeanu-Gherea. Imagine din ultima perioadă a vieții

membrii familiei să-i scrie cît mai des, trimițîndu-i scrisorile de două ori pe săptămîină, prin intermediul persoanelor ce plecau în Elveția cu Orient-expresul.

Nu după mult timp, Gherea a reușit să se reîntorcă în țară, unde a fost primit cu deosebită căldură de membrii familiei și prietenii săi apropiați. Din nefericire, boala de care suferea a evoluat cu repeziune, încît, cu toate îngrijirile acordate, la 7 mai 1920, a încetat din viață.

ROMÂNIA

un nume de la Traian împăratul

Alegerea unui singur domnitor în ambele Principate a creat, în raport cu prevederile Convenției semnată de cele șapte puteri garante în august 1858, o situație nouă, neprevăzută, deoarece Convenția lua în considerare alegerea a doi domnitori, pentru fiecare Principat câte unul. Iată pentru ce noua etapă a procesului Unirii, care s-a desfășurat de la 24 ianuarie 1859 până la 24 ianuarie 1862, s-a caracterizat prin eforturile deosebite ale forțelor progresiste românești în vederea obținerii recunoașterii dublei alegeri de către puterile garante și apoi pentru realizarea unui nou pas spre Unirea completă a celor două țări: unificarea guvernelor și adunărilor de la Iași și București. S-au întreprins o serie de acțiuni diplomatice pe plan intern și extern care au pus în evidență atât voința hotărâtă a poporului român de a susține cauza Unirii peste prevederile limitative ale Convenției din 1858, cât și capacitatea domnitorului și a principalilor săi colaboratori de a folosi metodele cele mai potrivite în vederea realizării scopului propus.

Chiar în ziua de 24 ianuarie 1859, Cuza a adresat o scrisoare împăratului Franței, Napoleon III, suveranul țării celei mai favorabile principiului unirii Principatelor Române, comunicându-i că „este necesar ca protecțiunea Măiestății Voastre să continue a se întinde peste țara noastră”. A doua zi, la 25 ianuarie, mesaje identice au fost trimise și celorlalte șase puteri garante, în care, cu modestie, dar și cu fermitate, li se comunica alegerea unui unic domnitor în fruntea celor două țări „surori prin ațitea titluri și mai ales prin simțirea patriotismului”. Domnitorul arăta că „persistența românilor în dorința unirei este o dovadă netăgăduită că satisfacția adevăratelor trebuințe și a aspirațiilor legitime ale țării consistă în realizarea completă a acelei dorințe”. Precizând că „nedorind alta decât binele țării”, Cuza declara că va fi gata să se retragă oricând „la viața privată”, „dacă marile puteri, luând în băgere de seamă dorințele legitime ale unei nații [...], ar consfinți, prin a lor hotărâre, o combinație ce, pentru această nație, ar îndeplini toate speranțele ei”. Era, evident, o referire la alternativa „prințului străin”¹, cerută de Adunările ad-hoc.

Colaboratorii apropiați și devotați domnitorului, Vasile Alecsandri și Costache Negri, au fost trimiși imediat ca reprezentanți ai țării la Paris și, respectiv, la Constantinopol, pentru a lămurii în cele două Capitale sensul evenimentelor petrecute în Principate.

Între timp, în țară, o serie de manifestări oficiale și neoficiale au întărit și mai mult ideea că dubla alegere a lui Cuza era expresia fidelă a unui sentiment profund popular. Au avut loc schimburi de delegații între cele două Adunări Elective, în timpul cărora s-au rostit vibrante discursuri, iar sosirea domnitorului la București, la 20 februarie 1859, a fost marcată de o entuziastă primire făcută de o mulțime pe care consulul Belgiei o aprecia la o sută de mii de oameni. Mihail Kogălniceanu, în discursul rostit în Adunarea de la București, sublinia că „unirea nu este o chestie de entuziasm, ci o chestie de judecată și de logică”. La rândul său, tânărul deputat muntean V. Boerescu releva că „românii, chiar în timpul cel mai obscur, se considerau fii ai aceleiași mame”, că „geniuri superioare, ca acelea ale lui Mihai și Ștefan, erau pătrunse și mai tare de această solidaritate ce natura pusese între toți românii”.

O idee care s-a născut în timpul acestor schimburi de delegații a fost aceea a întrunirii comune a celor două Adunări la Focșani, pentru a transpune principiul unirii și în activitatea legislativă. Dar, în timp ce la București se rosteau în public asemenea cuvinte și idei, telegramele diplomatice venite chiar din partea Franței îl sfătuiau pe domnitor „să păstreze o atitudine expectantă”, „deoarece orice altă purtare din partea sa ar tinde a împiedica realizarea dispozițiilor ce-i sînt favorabile”.

Recomandarea acestei atitudini de „expectativă” era determinată de convocarea, în capitala Franței, a unei conferințe a reprezentanților puterilor garante. Conferința, desfășurată între 26 martie și 7 aprilie 1859, nu a putut adopta decât cu greu o hotărâre definitivă, deoarece în timp ce cinci

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 4/1975.

puteri erau de acord să recunoască „faptul împlinit” în Principate, Austria și mai ales Turcia se opuneau. Austria, înfrântă în războiul pe care tocmai îl purtase împotriva Franței și Sardiniei, a cedat în cele din urmă. Turcia, însă, își manifesta intenția să intervină cu forțele armate în Principate. Cuza și colaboratorii săi au luat o atitudine hotărâtă față de poziția Angliei și Turciei. „Trebuie să vă atrag atenția — a declarat domnitorul consulului englez Colquhoun în februarie 1859 — că dacă Turcia își pierde vremea să vină cu o forță armată în Muntenia pentru a ne împiedica să ne manifestăm, nu ezit a vă spune că mă voi plasa în fruntea poporului meu și dacă va trebui să cădem, eu voi fi primul care îmi voi oferi pieptul...” După spusele consulului, Cuza a repetat această declarație de trei ori în cursul convorbirii. Poziția fermă a șefului statului român, afirmată, de altfel, în mod sistematic, a influențat, fără îndoială, lucrările Conferinței de la Paris a reprezentanților puterilor garante, unde s-a exercitat o presiune moderatoare asupra Turciei. După multe ezitări, aceasta a fost nevoită și ea să recunoască, în septembrie 1859, dubla alegere a lui Cuza.

Între timp, în practica guvernării ambelor țări de către domnitor se ridicau piedici determinate de existența a două guverne, a două adunări, a două capitale, între care Cuza trebuia neîncetat să „vehiculeze” în sensul propriu al cuvântului. Din cauza întârzierii cu care Turcia a recunoscut dubla alegere, nu s-a putut smulge adeziunea celorlalte puteri în direcția unificării instituțiilor de guvernământ din Țara Românească și Moldova. Cererea în acest sens a fost făcută de Cuza în iunie 1860, iar vizita lui la Istanbul, în septembrie același an, ce a avut un desăvârșit succes, părea să favorizeze o acceptare a cererilor formulate de domnitor către cele șapte puteri.

Împrejurările neprevăzute — moartea sultanului turc Abdul Medjid, care îi primise binevoitor pe domnitorul român, presiunile Austriei de a se recunoaște Unirea numai pe timpul domniei lui Cuza — au dus la tergiversarea convocării unei noi conferințe a reprezentanților celor șapte puteri, până în septembrie 1861. În acest timp, în Principate, reprezentanți de frunte ai cercurilor politice, dînd curs dorinței maselor populare, cereau tot mai insistent domnitorului să proclame Unirea fără a mai aștepta hotărârile conferinței celor șapte. În asemenea condiții, Conferința întrunită la Istanbul în zilele de 13 septembrie-4 decembrie 1861 a hotărît să accepte noile cerințe ale românilor, cu clauzele limitative reclamate de Austria. Pentru aceasta, însă, ca și pentru Turcia, acest fapt a reprezentat numai o consolare fără valoare practică, deoarece, în România, cursul evenimentelor în direcția consolidării Unirii era ireversibil.

În baza hotărîrii conferinței, Turcia, ca putere „suzerană”, a notificat recunoașterea unificării celor două guverne și a celor două Adunări Elective. Comisia centrală de la Focșani, care își începuse lucrările în mai 1859, avînd rolul să unifice măsurile adoptate separat de cele două Adunări, a fost desființată. Capitala noului stat a devenit orașul București.

Firmanul Porții din 4 decembrie 1861, care recunoaște unirea administrativă și politică a Principatelor conținea însă o notă restrictivă, în spiritul cererii formulate de Austria, ca unirea să înceteze la sfîrșitul domniei lui Al. I. Cuza. Departe de a fi descurajate de acest fapt, forțele patriotice și-au intensificat eforturile pentru consolidarea Unirii. Propunerile unui grup de deputați, pe care le reproducem în cadrul grupajului de documente, ilustrează cursul pe care îl urmau forțele cele mai înaintate ale societății românești în acel moment.

Pornind de la realitățile existente, acest grup de deputați, în frunte cu M. Kogălniceanu, I. C. Brătianu, C. A. Rosetti și alții, subliniau, pe temeiul argumentelor istorice, necesitatea ca Principatele Române „astăzi întrunite într-un singur stat” să se numească „statul Român, statul României...”

Publicăm în numărul de față documente fundamentale din perioada decembrie 1861-ianuarie 1862, care marchează unirea instituțională a Principatelor. Ele sînt reproduse după Supliment la Monitorul, nr. 17; Adunarea Legislativă a Țării Românești, ședința IV, de la 11 decembrie 1861, pp. 3-5; Urmarea Suplimentului la Monitorul, nr. 19; Adunarea Legislativă a Țării Românești, ședința I, de la 24 ianuarie 1862, pp. 2-4; Supliment la Monitorul, nr. 72; Adunarea Generală a României, ședința XXV, de la 19 martie 1862, pp. 4-8.

N. COPOIU

D. Principe D. Ghica, președintele Consiliului, dă citire următorului mesaj al domnitorului:

Domnilor deputați,
La ocazia deschiderii sesiunii actuale a Adunării v-am zis că Unirea este în fine dobîndită pentru noi.

Astăzi cînd a sosit actul prin care se constată recunoașterea Unirii de către Înalta Poartă și Mariei Puteri Garante, și înscrierea ei în dreptul european, pe deoparte proclam Unirea înaltelei țări, iar pe de alta, vă convoc, domnilor, a vă întruni la București împreună cu Adunarea țării surori, în ziua de 24 ianuarie viitor.

Pînă atunc, dar, în privirea că ființei anului se apropie, vă recomand, domnilor, a regula împreună cu guvernul meu asigurarea diferitelor servicii publice.

Vă anunț totodată că am primit demisia dată de ministrul [guvernului] meu, avînd însă a rămîne ministrul în funcțiile lor pentru expedierea treburilor, pînă la momentul apropiat cînd se va putea numi un singur minister pentru România.

Dumnezeu să binecuvînteze lucrările Adunării și să vă aibă în a sa sfințită pază.

Dat în Iași, la 11 decembrie, anul 1861.

ALECSANDRU IOAN

D. Președinte al Consiliului dă asemenea citire următoarei proclamațiuni către români:

Unirea Românilor este îndeplinită! Naționalitatea română este întemeiată! Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, acamat de corpurile legitime, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile Garante și s-a înscris în datinile națiilor.

Dumnezeul părinților noștri a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului și a condus națiunea către un fainic viitor.

În zilele de 5 și 24 ianuarie ai depus toată a voastră încredere în alesul nației, ai întrunit speranțele voastre într-un singur domn.

Alesul vostru vă da astăzi o singură Românie. Vă iubii patria, veți și dar a o întări.

Să trăiască România!
Dat în Iași, la 11 decembrie, anul 1861.

ALECSANDRU IOAN

Cuvîntarea primului ministru D. B. Catargiu:

Domnilor, sint evenimente în viața oamenilor în care limba lor nu poate să se exprime; sint sentimente ce flecare om numai coborîndu-se în inima sa le poate simți.

Evenimentul zilei de astăzi e de aceea ce nu se poate exprima, și pe care toți îl pricepem în această minută în adîncul cămării noastre.

Unirea e săvîrșită, ni s-a zis domnilor. Toți simțiți cît e de mare acest cuvînt; îl cuprinde în sine fîgăduința minții și viitorul țării; de aceea el a circulat ca o scînteie electrică în inimile noastre ale tuturor, și sint încredințați că dacă nemurirea e în ceruri, după cum religia ne încredințează, strămoșii noștri au trezări și ei astăzi de aceeași fericire și au lacrimi de bucurie ne binecuvîntă din înălțimea cerurilor [...]. Unirea noastră dar e azi sub scutul înțelepciunii și al înfrîrării, și înțelepciunea stîl, domnilor, că ne vine de la Dumnezeu; înfrîrarea între oameni e unul din cele mai de căpetenie comendamente ale religiei noastre. Să zicem dar cu biserică: „Ceea ce Dumnezeu a unit, oamenii să nu îndrăznească a mai despărți!”

Nu. Dar ca să ne asigurăm în contra unei asemenea primejdii, noi, destul, domnilor, unirea între țările surori, ne trebuie și unirea între fiii lor. Așa numai, domnilor, vom consolida pentru veacuri faptul înalt de astăzi, așa numai vom păstra locul nostru între națiile Europei unde ne aflăm de astăzi înscrși.

Ba din contra, domnilor, aceea binecuvîntare a strămoșilor noștri care ne priveș din sinul vegniciei se va prefăce într-un blestem și sint însumi a zice că cel ce va mai îndrăzni de astăzi a mai arunca tălmele discordiei între noi, să alba blestemul nostru și al urmașilor noștri, el va avea hula și blestemul chiar al națiunilor ce ne priveș [...].

Pe drapelul nostru să înscrim dar: Tot pentru țară, nimic pentru noi! Să strigăm cu toții: Să trăiască România! Să trăiască puterile ce privează fericirea țării noastre! Să trăiască domnitorul care singur prin a sa stăruință, ne-a dat mijlocul de a striga țării: Să trăiască România, să trăiască domnitorul ei vegnic și nedespărțit cu noi!

Mesajul domnitorului Cuza către Adunarea Legislativă a României, la 24 ianuarie 1862:

Domnilor deputați, Prezența Voastră în jurul meu în această zi solemnă mă pătrunde de o vie mulțumire și de o legitimă mîndrie pentru succesul misiunii ce m-a încredințat națiunea română. Ziua aceasta, în care mîndrarii întruniți ai ambelor țări au venit a înconjura tronul comunei noastre

patril, este o zi de serbare pentru un popor întreg, o zi de fericire pentru alesul vostru.

O viață nouă se începe astăzi pentru România. Ea intră, în fine, pe calea care o va conduce către îndeplinirea destinelor sale.

Înalta Poartă și Marile Puteri Garante au venit a recunoaște Unirea Adunării și Ministerelor ambelor Principate. Guvernul meu este însărcinat a vă depune actul prin care s-au statonit modificările ce noua stare de lucruri trebuie să aducă în unele din stipulațiunile Convențiunii din 7/19 august 1858.

Eu, însă, credincios misiunii ce mi-am dat și cunoscînd statornic voința a românilor de a rămîne pururea uniți, am proclamat, ați înalțate Domnilor Voastre cît și înalțate Țării, Unirea definitivă a Principatelor. V-am zis că ea va fi precum România o va dori și o va simți. Nu mă îndoiesc, domnilor, că nici înalta Poartă, nici Puterile Garante nu vor cupriza a desființa în viitor Unirea ce au recunoscut-o afit de necesară pentru fericirea Principatelor.

Atîrnă dar de la înțelepciunea tuturor românilor ca această stare politică să ajungă a fi recunoscută și în dreptul public european ca forma definitivă a constituirii naționalității noastre.

Perioada de tranziție prin care am avut a trece s-a însemnat în țară prin neliniștea spiritelor, prin agitațiunile unei legitime nerăbdări.

Acestea au dovedit îndestul că Unirea era singura stare politică ce putea să asigure viitorul nostru și să ne permită de a da țării organizarea ce o așteaptă de atîta mult timp.

Astăzi stătul nostru s-a așezat pe o temelie mai întinsă. O eră nouă ni s-a deschis. Soșii la acest stadiu al viitorului nostru, trebuie noi pîlerăm din vedere că considerăm Unirea cere din partea tuturor o abnegație completă care va face a înecă fluctuațiile prin care am trecut pînă acum. Să renunțăm dar la însăși amintirea dezbinărilor din trecut, a căror reînnoire ar putea compromite Unirea dobîndită cu pretul aifor necurmato silinș și să pînem toată activitatea noastră într-o comună concultură pentru dezvoltarea morală și materială a României.

Garanția libertăților publice, spre a se putea consolida, are trebuință, de o parte, de o dreaptă cuprindere între atribuțiile puterilor statului, iar pe de alta, de respectul legilor din partea tuturor locuitorilor țării. Interesele cele mai scumpe ale României cerind o desăvîrșită securitate interioară, voi și a încheașii țării acordată ne căpărată condiție a prosperității sale.

Pentru a asigura dezvoltarea progresivă a instituțiilor noastre, singeți chemați, domnilor deputați, a vă ocupa cu mai multe proiecte de legi atîngătoare de noua organizare a statului român.

De asemenea, eu mai urgente ale țării, asupra cărora atrag a voastră luare aminte, se pot rezuma în următoarele:

Întrunirea administrațiilor ambelor țări în mod de a asigura, pînă la unificarea legilor și a regulamentelor administrative, aplicarea celor astăzi în vigoare, și a încheașii interesele locuitorilor unei părți a României, în momentul cînd administrația țării întregi se concentrează la București.

Împărțirea atributelor administrative în mod de a permite o descentra-

lizare care să scutească pe miniștri și pe Consiliul lor de nămeul de principii ce astăzi absorb tot timpul lor, în prejudiciul intereselor generale ale statului.

Reorganizarea prefecturilor în mod de a sporii importanța lor și de a le înconjura de toate încheiașurile înfioțoare a înlesni și a lumina hotărîrile lor.

Organizarea ministerelor în mod de a desfini mai bine atribuțiile și de a da acțiunii administrative o impulsie mai favorabilă și o mai mare înlesnire pentru expeditie lucrării lor.

Despărțirea bine definită a puterilor administrative de cea judecătorească, în mod de a atribui acționale de pe urmă cauzele lilișioase în care adeseori administrația este chemată a se pronunța.

Proiectul de lege rurală. Organizarea comunală și muncii-pală.

Reorganizarea ramului judiciar spre a completa reforma începută prin instituirea Curții de Casație și a asigura aplicarea graduală a principiului statonit prin art. 7 al Convențiunii.

Organizarea ramului financiar prin așezarea definitivă și unificarea impozitelor; înfînțarea serviciilor de constatare și de percepțiune a pe urmă; înfînțarea unei înalte instituții pentru controlul contabilității publice; întroducerea unui adevărat și statornic echilibru în bugetul statului.

Reorganizarea fundamentală a instituțiilor publice pentru a o așeza pe aște baze solide care să garanteze buna creștere morală și intelectuală a junimii.

O lege de presă care să asigure libertatea ei și să împiedice lilența.

Înfînțarea de cîl ferate atît de strins legată cu dezvoltarea prosperității țării întregi. Pe lîngă acestea, crearea în viitor a unui al treilea corp de onderatori pentru întemeierea echilibrului între puterile statului nu e mai puțin trebuitor.

În sfîrșit, mai avem de datorie a îngrîji despre soarta funcționarilor din Moldova a căror carieră s-ar găsi jignită prin unirea ministerelor ambelor țări.

Acestea sint, domnilor, obiectele principale de care veți avea a vă ocupa în această sesiune. Mai multe din ele se află pe biroul Camerei; vă recomand a le lua în deliberațiune după gradul de importanță și de urgență.

Mai avem încă a completa unificarea legislației prin codificarea legilor în ramurile civilă, penală, comercială și de procedură.

Vedeți, domnilor, cît de larg e cîmpul deschis activității voastre, misiunea aceasta demnă de a stimula zelul patriotic și nobila ambiție a tuturor românilor.

Europa a pus soarta noastră, în minile noastre. Am toată încrederea că, urmărind cu stăruință și înțelepciune îndeplinirea acestor grele sarcini, procedînd cu lînștea și maturitatea atît de necesare în discutarea și rezolvarea acestor chestiuni, de parte de a compromite instituțiile țării și viitorul ei, vom dobîndi adevărata întemeiere a naționalității noastre.

(Continuare în p. 19)

¹ Cuza avea în vedere crearea Senatului, care a și fost înfînțat prin Statutul dezvoltat al Convenției de la Paris, din 2/14 mai 1864.

„Pe teritoriul de astăzi al României s-au succedat, de-a lungul mileniilor, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, orînduirile sociale cunoscute pe plan universal, acumulîndu-se o bogată civilizație materială și spirituală. O importanță deosebită a avut organizarea statală traco-dacică, ce a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista și al lui Decebal“.

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism

NEAMURI ȘI TRIBURI TRACICE

agriani
albocensi
aletoi
ansamensi
appiariensi
apuli
apsinthioi
arsletai
artaci
asti
ausdecensi
(usdecensi)

bebrici
beni
berecynti
bessi
bettegeri
blefi
bisalti
bistoni
bitini
bottiai
brianti (priantii?)
brigi

brisi
buri (buridavensi)
caeni
carpi
carpodaci
celagesi
celegerri
ciconi
collaetae
coralli
corpili
costoboci
cotensi
crestoni
crobizi
crusaei
daci (v. geto-daci)
dantheleti
darsi (darsai)
derroni
digerri
dimensi
diobessi
dioi
dolonsi (dolongi)
droși
drugerri
edoni

geti (getae, v. geto-daci)
harpi
hypsalti
lai
maedobithyni
moesi (mysi)
mygdoni
napai
nipsaioi
(tranipsioi)
obulensi
odomanti
odrisi (odrysii)
oimensi
oitensi
olizoni
orresci
palopii
paiti
panaloii
piarensi
pieffigi
piengeti
pieri
pirogeri
piasti
potulatensi

pradavensi
ratacensi
(racatensi)
rondaloi
saboci
saci
sapei
sargeti
satri
serdi
siensi
sindi
singi
sithoni
suci
terizi
thunati
tilati
tini
trausi
treri
tribali
tynteni
tyrargeti
uti
zalei
zbaleoni
zerani

Bistonii

În versurile lui Ovidiu (43 î.e.n.-17 e.n.), poetul latin exilat la Tomis¹ în sec. I e.n., apar ca un leit-motiv, mai ales în *Serisoriae din Pont*, cuvintele *biston*, *bistonian* etc., autorul avînd în vedere neamurile traco-getice², fără să facă alte precizări. În realitate, încă înainte de Ovidiu bistonii au fost cunoscuți ca o populație tracică de la marea Egee, din zona orașului antic Abdera. Probabil că, în vremea poetului, cuvîntul definea doar anumite caracteristici specifice tracice, neamul biston pierzîndu-se treptat în masa de triburi sud-tracice, unele grequizate, iar altele, mai tirzii, în curs

de romanizare. Așa se face că, în sensul generic amintit mai sus, Ovidiu scrie despre „copitele calului bistonian” sau despre țara bistonilor, mîndră de talentele lui Cotys, fiul regelui get Roemetalces; magistratul al orașului Callatis (Mangalia de astăzi), Cotys nu era doar un om politic respectat, dar și un om de cultură elenă și poet³ laudat de Ovidiu.

Un alt poet latin, mai puțin cunoscut, Silius Italicus (25-101 e.n.), ne-a lăsat un detaliu semnificativ despre bistonii, scriînd că aveau săbii încovalate. Poate că la el, ca și la Ovidiu, numele tribului are tot o valoare generică pentru tracii, după cum, mult mai tirzii, îl înțelegem cu același sens la Claudius Claudianus (sec. IV-V e.n.) și el poet de limbă latină. Momentul evocat de acesta se fixează în anul 391, cînd împăratul Theodosius I cel Mare a înfruntat „turmele blonde”, adică pe goții care „acoperiseră cîmpiile bistonice”.

¹ Vezi *Magazin Istoric*, nr. 7 și 8/1972.

² Vezi *Magazin Istoric*, nr. 1, 2, 3/1976.

³ Vezi *Magazin Istoric*, nr. 7-8/1968.

Biefii

În lucrarea sa *Getica* (1926), Vasile Pârvan situa acest trib dacic în afara Transilvaniei și Olteniei. Era o reinterpretare corectă a lui Ptolemeu, care grupase neamurile Daciei preromane și așezase pe biefii undeva la nord de buridavensi (III, 8, 3). Plasarea acestui trib în nord-estul Banatului, pare cea mai apropiată de realitate.

AI. BARNEA

Costobocii

Triburi de daci liberi care au locuit în partea de nord și nord-est a Daciei. Aparținerea lor etnică poate fi dovedită cu prisosință de paleo-arheologic. Astfel, cultura Lipița, al cărei creatori sînt considerați costobocii, este o cultură prin excelență dacică, fapt subliniat de toți cercetătorii buni cunoscători ai materialului arheologic.

Descoperirile arheologice ajută și la localizarea costobocilor, problemă controversată și greu de rezolvat pe baza izvoarelor literare antice. Aria de răspîndire a culturii Lipița cuprinde bazinul superior și mijlociu al Nistrului și cel superior al Prutului, respectiv regiunile Stanislav, Lvov și Cernăuți, din vestul Ucrainei, afectînd deopotrivă Maramureșul (istoric) și Bucovina. Materialul arheologic din faza mai veche (sec. I î.e.n. - I.e.n.) își găsește analogii în așezările de tip Poiana-Răcățau-Tinosul, iar cel din faza mai nouă (sec. II - III e.n.) în cadrul culturii carpice, unele deosebiri explicîndu-se prin situarea culturii Lipița la periferia lumii geto-dacice.

Costobocii se impun, pe plan istoric, în special în sec. II, cînd o serie de izvoare literare și epigrafice antice vorbesc despre incursiunile făcute de ei în Imperiul roman. Cel mai puternic atac a fost cel din anul 170, cînd pîtrund în Moesia Inferior, Thracia și Macedonia, ajungînd pînă în Ellada și profanînd templul din orașul Eleusis. Trecerea costobocilor prin Moesia Inferior, respectiv Dobrogea, este menționată de două epitafe descoperite la Adamclisi. După alungarea lor din imperiu, romanii i-au îndemnat pe așdîngi, de neam germanic, să-i atace pe costoboci. În urma înfrîngerilor suferite în anii 170-172, o parte din costoboci s-au refugiat pe teritoriul carpic, iar alții au continuat să trăiască pe teritoriile de baștină, alături de nou veniții de neam germanic și sarmat.

Nordul Moldovei, zonă de interferență între cultura carpică și cea de tip Lipița, a fost dominat de costoboci pînă în anul 170 e.n., după această dată intrînd sub controlul carpiilor, așa cum arată descoperirile arheologice. Costobocii, ca și carpii, au lăsat o bogată moștenire perioadel de început a migrației popoarelor.

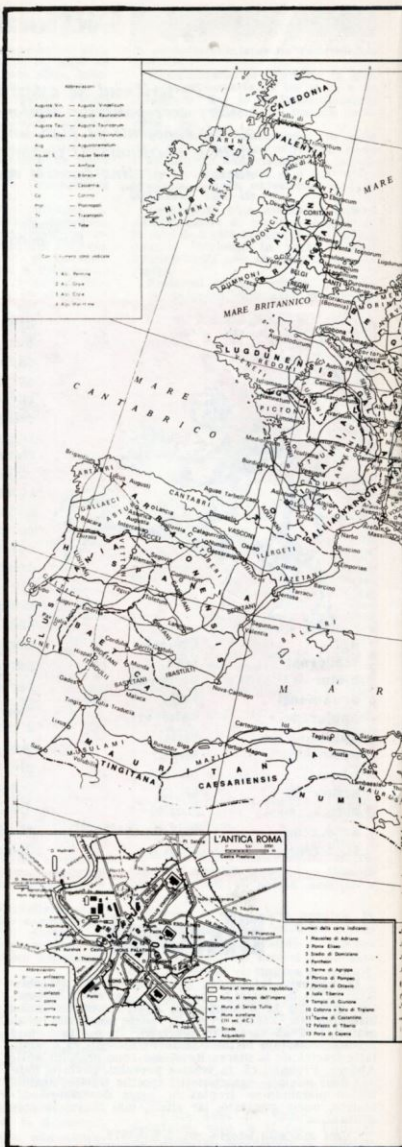
Prin acțiunile militare întreprinse în sec. II-III e.n., costobocii și carpii au fost adversari redutabili ai Imperiului roman.

Dr. Gh. BICHIR

Laii

Vechi trib tracic menționat încă de Tucicide (II, 96). Informația este reluată mai tîrziu, în sec. VI e.n., de compilatorul Stefanos din Bizanț, cu explicația că lai sînt un neam peonic. Monedele proprii apar în sec. V î.e.n. de-a lungul râurilor Strymon (azi Struma) și Axios (azi Vardar). În timpul stăpînirii romane, o parte a acestui populații a fost transplantată în Dobrogea, deopotrivă cu bessii. Îi găsim atestați pe teritoriul histrian în 198-246 e.n. alături de cetățeni romani, în satul Secundini (vicus Secundini) și, eventual, în așa-numitul Turn al Lallor în 137-138 e.n. Lingă Tomis, în satul Turris Muca (fostul sat Anadolkiol, astăzi înglobat în teritoriul municipiului Constanța), sînt semnalati de asemenea alături de cetățeni romani, în vremea domniei împăraților Maximin și Maximus (235-238 e.n.).

Dr. AI. SUCEVEANU

L'IMPERO ROMANO NEL I E NEL II SECOLO d.C.

Imperiul roman in secolele I-II e.n. (pe hartă apar o serie de triburi trace: burii, carpii, costobocii, bastarnii etc.). Hartă reproducă din lucrarea sovietică *Storia Universală*, ed. II, vol. II, redactată de Academia de Științe a U.R.S.S. și tradusă în Editura Calendario. 1963

Peste 2 kg aur de 23 și 18 carate

TEZAURUL DE LA BĂICENI

M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, MARIN DINU

Tezaurul de obiecte de aur descoperit în 1959 pe platoul Laiu de la Băiceni (comuna Cucuteni, jud. Iași), în imediata apropiere a celebrei stațiuni neolitice cu ceramică pictată de pe „Cetățuia”, de la Cucuteni, reprezintă una dintre semnificativele mărturii ale bogatei civilizații a tracilor. Din el s-au recuperat peste 70 piese de aur întregi și fragmentare, cîntărind mai mult de 2 kg, care se află astăzi la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România.

Principală piesă a tezaurului o reprezintă un coif — reconstituit în cea mai mare parte — cu calotă înaltă, apărătoare de ceafă și obrăzare. Forma lui îl încadrează în grupa coifurilor de paradă lucrate din aur, ca acel de la Poiana Cotofenesti (jud. Prahova) și din argint placat cu aur, cum sînt cele de la Agighiol (jud. Tulcea) și din zona Porților de Fier. Amintind, prin forma lor, coifurile înalte ale regilor persani din dinastia Sasanizilor, asemenea piese nu sînt cunoscute în aria artei tracice de pe teritoriul Bulgariei și nici în aceea a artei scitice din nordul Mării Negre, fiind considerate ca o creație originală a artei traco-geților.

Toate părțile constitutive ale coifului descoperit la Băiceni (calota propriu-zisă și partea ei inferioară, cu apărătoare de ceafă și cele două obrăzări) sînt acoperite în întregime cu un decor alcătuit din motive geometrice de tradiție locală mai veche, și din altele luate din natură de inspirație greco-persană. Din prima categorie se remarcă benzile unghiulare de pe suprafața calotei, încadrînd bucle spiralice ce imită părul într-o manieră stilizată ca în arta arhaică greacă. Cea de-a doua categorie de motive este alcătuită din reprezentări de animale, plante și oameni aflate pe cele două obrăzări și pe apărătoarea de ceafă. Dintre imaginile ce înfățișează animale, dominante sînt cele ale șarpelui, de veche tradiție tracică și traco-getică, ale cailor înaripați, decor de origine greacă, cu elemente din arta iraniană și arhaică greacă, dar tratat în manieră tracică, precum și a taurului — cap cu coarne mari între doi șerpi, element decorativ binecunoscut în arta greacă și tracică. În ceea ce privește motivele vegetale, se evidențiază palmeta stilizată.

Deosebit de semnificativă este imaginea umană ce împodobește obrăzrul drept. Șezînd în jîlt și ținînd brațele ridicate, avînd într-o mină un *rython* (vas de băut) și în cealaltă o cupă, personajul face parte din grupa de reprezentări umane în atitudine de apoteoză; o scenă asemănătoare se vede pe o *cnemidă* (jambieră din piele sau metal) din tezaurul de la Agighiol. Particularitățile îmbrăcăminții și ale jîltului, ca și modul în care este redat capul personajului prezintă

analogii în arta tracică, greacă și iraniană. Din elementele păstrate se mai poate deduce că frontalul coifului a fost decorat cu ochi apotropaici (despre care se credea că aveau puteri magice), avînd sprincene și acolade, imagini ce se găsesc și pe coifurile de la Poiana Cotofenesti, Agighiol și din zona Porților de Fier.

Colierul și brățara spiralică terminate cu capete de cai cu coarne — alte două piese reprezentative ale tezaurului — sînt tipuri de podoabă de stil greco-persan, de origine ahenenidă, redată într-o manieră locală traco-getică. Din analogiile cu unele descoperiri făcute în mormintele din kurganele de la Pazirik (Altai, U.R.S.S.) — craniile de cai pe care se aflau măști din piele, blană și aur în formă de cap de taur — rezultă că adaosul de coarne pe capetele de cai la piesele din tezaurul de la Băiceni, reprezintă o transpunere parțială a măștii respective în *torcutică* (arta de a sculpta și cizela lemnul, aurul și fildeșul).

Trebuie remarcat și faptul că reprezentările de pe monumentele din vechile localități persane Susa și Persepolis, arată că aristocrația persană purta întotdeauna cîte două brățări de acest fel, ceea ce sugerează că și posesorul tezaurului de la Băiceni a avut astfel de brățări.

De altfel, echivalențe cu vechi piese existente în Iran au și alte obiecte găsite la Băiceni, cum sînt butonii din calote semisferice și aplicele triunghiulare cu rozete conice, decorate în tehnica filigranului. Astfel de similitudini se întîlnesc, de asemenea, la greci, cît și la traci și scîți.

O tratare în maniera locală traco-getică a unor elemente de origini deosebite se observă și la podoabele de harnașament din acest tezaur. Ne referim la frontal — piesă centrală pentru fruntea calului — cu *protomă*¹ din cap de cal, care prin caracteristicile ei privind forma și decorul se înrudește cu piesele de același fel găsite la Agighiol, Craiova, Lucovit, și Vrața. Pe unul din cele două discuri ale acestui frontal, decorul reprezintă animale fan-

¹ Termen folosit pentru capete de animale modelate în lut ars sau în metal și aplicate în scop decorativ.

tastice de tip compozit (mistreț cu corp de leu) așezate simetric, manieră pe care n-am mai întâlnit-o în ornamentele altor piese. Nu mai puțin interesantă este și aplica dreptunghiulară, pentru friu, decorată cu motive animale fantastice (lei cu aripi și capete de cai), avînd analogii în arta Orientului Apropiat, în Altai și mai puțin în nordul Mării Negre. De asemenea, aplicele pătrate cu capete de cai dispuse în vîrte au asemănări cu unele piese din tezaurul de la Craiova și Lucovit și reproduc un motiv de străveche origine iraniană, întâlnit apoi la greci, traci și sciți.

Analiza metalului prețios din care au fost lucrate obiectele a arătat că s-a folosit aur de calitate diferite: de 23 carate, pentru coif și cele două capete de animale ale colierului, piesele principale de paradă destinate personalului pentru care au fost făcute; de 18 carate pentru restul pieselor de podoabă. Realizate prin procedee tehnice diferite — turnare, ciocănire la cald și rece și sudură — aceste obiecte sînt decorate cu elemente obținute cel mai des prin batere, probabil pe un bloc de bitum sau de colofoniu, cu ciocănele, dălțițe și priboae (ponsoane) de diverse mărimi, făcute din lemn dur sau eventual din os, așa cum se obișnuiește și astăzi pentru motive executate într-o asemenea tehnică ornamentală. Decorul realizat în tehnica filigră-

nului este mult mai puțin utilizat, de altfel ca și cel gravat, pe care îl întâlnim pe brățară și pe colier.

Tezaurul de la Băiceni se caracterizează așadar prin elemente decorative de origine tracică, iraniană și greacă, tratate într-o manieră locală, deosebită — ca finețe și execuție — de cea grecească și cea scitică. Artista l a îmbinat într-un mod armonios și creator elementele tracice, grecești și iraniene, dîndu-le în acest fel caracterul de unicitate și originalitate. Aparținînd, fără îndoială, lumii tracice, piesele tezaurului au fost, probabil, în posesia unui conducător traco-get. Investigațiile în curs urmează să lămurească dacă acest conducător și-a avut sediul în cetatea de dealul Cătălina, de la Cotnari, situată la numai 6 km de locul unde au fost îngropate obiectele la care ne-am referit.

O ultimă problemă care se pune în legătură cu tezaurul de la Băiceni este aceea a cronologiei lui. Particularitățile sale ne îndreptățesc să credem că ar putea fi datat în jurul anului 400 î.e.n. În cazul în care se confirmă această datare, înseamnă că el este aproximativ din aceeași perioadă cu coiful, tot din aur, de la Poiana Cîțofenești, încadrîndu-se în prima serie de asemenea descoperiri de obiecte de aur, cunoscute pînă în prezent în spațiul carpato-dunărean.

ROMÂNIA — UN NUME DE LA TRAIAN ÎMPĂRATUL

(Urmare din p. 14)

Să ne folosim dar de învățămintele ce trebuie să decură pentru noi, din experiența timpului trecut. Să avem pururea în vedere de a justifica legitima așteptare a patriei, precum și simpatia Europei prin echitatea legilor, prin integritatea în administrarea justiției, bunul ordin în finanțe, regularitatea administrației, dezvoltarea intereselor noastre agricole, comerciale și industriale, și mai mult decât oricînd, prin conservarea bunului ordi n.

Prin aceasta vom dovedi și recunoștința noastră către: Înalta Poartă și Marile Puteri Garante.

Ești siguri, domnilor, că înfățișînd Europa civilizată o națiune de cinci milioane de suflete, strîns legate prin solidaritatea de simțiri și de interese; lucrînd cu înțelepciune la consolidarea instituțiilor noastre și la asigurarea libertăților publice pe temelia singură mîntuitoare a ordinului public; mîrgînînd acțiunea și aspirațiile noastre în cercul propriilor noastre interese, nu numai că vom garanta prosperitatea și existența României, dar nimeni nu va eugeta a despărți ceea ce Dumnezeu a lăsat ca să fie unit. Dumnezeu să binecuvînteze lucrările domnilor noastre.

Seslunea Adunării unice a Principatelor Române pentru anul 1862 este deschisă.

Măria Sa adaugă

Să trăiască Înalta Poartă și Puterile Garante, căci România va fi de aci înainte una și nedespărțită.

Propunerea prezentată de M. Kogălniceanu în numele unui grup de deputați în legătură cu numele, stema și drapelul României:

Invocînd dar proclamația domnitorului din 11 decembrie, mesajul său din 24 Ianuarie, și adresele Camerelor separate și ale Adunării întrunite, chemînd concursul miniștrilor ce au subscris și proclamația și mesajul, întemeindu-ne pe cuvintele patriotice rostite de actualul președinte al Consiliului de Miniștri, că „ceea ce Dumnezeu a unit oamenii nu mai pot despărți”, invocînd împreună cu d-lui blestemul străbunilor noștri, al nostru și al urmașilor noștri, asupra celor care, sub ori ce cuvinte și motive, ar împiedica sau ar îngreuna organizarea și consolidarea Unirii, subscrisul propun ce Parlamentul român să binevoiască a invita pe Minister a lua următoarele dispozițiuni:

1. Români, Tara Românească, România, este un nume pe care națiunea noastră l-a moștenit de la Traian împăratul. Acest nume sacru numai uclerea naționalităților noastre, eucerirea străină îl va putea șterge din limba și din țara noastră, din gura copiilor noștri; guvernul va păstra dar acest nume, în titlul domnitorului, în actele publice ale țării. Este titlu de secole l-au avut toți domnii și înainte și în urma Regulamentului. Nimeni nu a contestat domnilor Ale-

xandru Ghica, George Bibescu, Barbu Știrbei dreptul de a se intitula cu mila lui Dumnezeu domni a toată Tara Românească. România este un titlu național ce nu poate înflua nîci frica, ce nu reprezintă nîci o idee de conștă (conștă — cucerire, acapărare). Este titlu Principatelor Române astăzi întrunite într-un singur stat, statul Român, statul României.

2. Să se reguleze într-un chip definitiv și unele culorile drapelului și marca României.

3. Monitorarea din Iași și din București să se întruनेască într-o împreună foale oficială: Monitorul României.

4. Să se ridice grănicierii și jandarml de pe desființatele frontiere din lăuntru ale României.

5. Proiectele de lege menite de a organiza România să aibă de scop nu despărțirea, ci întrunirea tuturor părților Principatului, în-tr-ale cuvinte, pe de o parte concentrarea în București a direcțiilor superioare și unice a treburilor publice ale țării, iar pe de alta, descentralizarea administrației, astfel încît interesele locale să-și găsească îndestularea înalte instanțelor locale.

6. De îndată să se destăințeze Directoratul Ministerului de Externe din Iași, pentru ca măcar în fața străinilor să avem un singur guvern.

Mergînd pe această cale națională, fie sigur Ministerul că ori care să fie divergențele de opinii ale deputaților în privința reformelor din lăuntru țării, puterea executivă va fi susținută nu numai de unanimitatea Parlamentului, dar și de întreaga țară.

1784-1785

CEA MAI PUTERNICĂ RĂSCOALĂ DIN IMPERIUL HABSBURGIC

PAUL A. SHAPIRO

Columbia University, New York

Marea răsccoală condusă de Horea, Cloșca și Crișan a fost un eveniment cu puternice ecouri europene.

Presa de epocă germană (Politische Journal, Erlangen Realzeitung), franceză (Gazette de France, Courier de l'Europe), spaniolă (Gazeta de Madrid, Diario Estero), olandeză (Wekelyk Nieuwe), belgiană (Journal politique de Bruxelles) și din alte țări i-a consacrat numeroase reportaje și comentarii¹.

Aceluiași eveniment i-au fost dedicate broșuri, manifeste, gravuri și desene. Cunoscutul publicist și om politic francez

Jean Pierre Brissot, sub puternica impresie a răscaloiei din Transilvania, a publicat o broșură-pamflet² — vibrantă pledoarie pentru dreptul la libertate al popoarelor.

De aproape două secole, răscaloia iobagilor transilvăneni din 1784-1785 a făcut obiectul a numeroase studii și monografii. O contribuție însemnată în cunoașterea acestui eveniment au adus istorici din alte țări.

Este și cazul tinărului cercetător american Paul A. Shapiro, care în ultimul timp s-a dedicat studierii unor importante momente din istoria poporului român.

Cu câțiva ani în urmă, el a publicat un studiu despre răscaloia lui Horea (The Horia Rebellion in Transylvania, 1784-1785, în Columbia Essays in International Affairs, vol. IV, New York, 1971), pe care îl reproducem într-o traducere prescurtată. Reținem efortul autorului de a descifra cauzele de natură economică ale răscaloiei și relevarea caracterului profund antifeudal al luptei iobagilor transilvăneni.

M. ȘT.

Răscaloile țărănești n-au fost ceva neobișnuit pentru Imperiul habsburgic, dar niciodată n-au fost atât de numeroase ca în secolul XVIII. Numai în Ungaria, de exemplu, între 1735-1790 au avut loc opt importante revolte. Dar de departe cea mai mare și cea mai crîncenă a fost ridicarea la luptă care a avut loc în Transilvania în 1784-1785, sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. Răscaloia lui Horea, așa cum o vom numi, a avut o serie de elemente comune cu alte răscaloie din Imperiul habsburgic. Ea s-a asemănat cu revolta boemienilor din 1774-1775, cu răscaloia din 1735 izbucnită în ținutul Békés, sub conducerea lui Pero Segedinác și, în sfîrșit, a avut unele asemănări cu răscaloia țărănească din Croația, desfășurată în 1573. Dar dacă a avut unele asemănări cu fiecare dintre acestea, ea nu poate fi confundată cu niciuna dintre ele și tocmai această idee încercăm s-o reliefăm în analiza noastră asupra naturii, cauzelor, scopurilor și evoluției acestei răscaloie.

Suferințe vechi și grele

Toți istoricii sînt de părere că în 1784 situația șerbilor din Transilvania era mai proastă decît a celor din altă parte a Imperiului habsburgic (cu excepția Galiției) și că condițiile lor de trai se înrăutățiseră considerabil începînd

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 7-8/1968 și nr. 5/1974.

² Vezi Magazin Istoric, nr. 11/1970.

din primele decenii ale sec. XVIII. În cea mai mare parte a Transilvaniei, obligațiile feudale crescuseră, începând din anul 1711, cu 400 pînă la 1000 la sută.

Unul din motivele stării apăsătoare a țărănilor era faptul că, după 1714, cînd Curtea din Viena obligase Dieta transilvăneană să fixeze claca la patru zile pe săptămînă, pe parcurs, aceeași Dietă reușise să anuleze sau să obstrucționeze aplicarea oricărui text promulgat în cadrul legislației agrare imperiale. În 1747, Maria Tereza emise un decret prin care stabilea durata maximă a clăcii la trei zile pe săptămînă, dar nobilii din Transilvania refuzaseră să-i recunoască legalitatea. Edictul „Certa Puncta”, dat de împăratul în 1769, cu privire la raporturile dintre șerbi și seniori și care fixa claca la două zile pe săptămînă, devenise, de asemenea, inoperant tot din cauza împotrivirii latifundiarilor și a șefului Cancelariei aulice transilvane din Viena¹, Samuel Bruckenthal, care făcuse tot ceea ce îi stătea în putință pentru a determina eșecul proiectatei reforme. În fața acestei îndrăgite opoziții, Maria Tereza renunțase, în 1779, să mai introducă reforme în Transilvania.

Rezultatul a fost că, pînă în 1784, claca obligatorie s-a ridicat în Transilvania la 208 zile anual de fiecare lot, spre deosebire de 104 zile în Ungaria și Styria și 156 zile în Boemia și Galiția. Deși aceste

limite maxime stabilite prin lege nu erau respectate nicăieri, ele puteau constitui, totuși, o bază de comparație. În plus, latifundiarii nesocoteau și limita celor 208 zile prescrise în lege, pretinzînd nu numai capului familiei, ci tuturor membrilor acesteia să iasă la muncă patru zile pe săptămînă; se stabilise, totodată, ca șerbii care nu aveau decît o mică parte dintr-un lot să efectueze aceleași corvezi ca și cei care dețineau un lot complet. Țăranii erau obligați, de asemenea, să presteze cea mai mare parte a clăcii în perioadele de vîrf ale sezonului agricol. Totodată, deși legislația funciară a Mariei Tereza înregistrase toate loturile de pămînt ale țăranilor în vederea percepției impozitelor și interzisesese acapărarea acestor loturi, ca și a proprietăților comunale, de către latifundiar, aceste practici continuau în Transilvania. Excese flagrante se înregistrau și în modul de stringere a dijmii. La 16 august 1783, după întoarcerea sa din vizita făcută în Transilvania, împăratul Iosif II a emis o patentă specială pentru Transilvania, dar nici aceasta nu a fost luată în considerare de autoritățile locale.

O comparație între obligațiile șerbilor din Transilvania și cele ale șerbilor din Moldova și Țara Românească dovedește că țăranii moldoveni și muntenii se bucurau de un nivel de trai ceva mai ridicat decît cei din Transilvania, deși, în această privință, o apreciere definitivă nu poate fi emisă. Este adevărat că în Moldova și Țara Românească, dijma era percepută pentru un registru ceva mai larg de produse decît în Transilvania, de exemplu, pentru produsele din grădinile personale de pe lîngă locuințele șerbilor. Dar claca era, în 1777, de 27 zile anual în Moldova, și de numai 12 zile anual în Țara Românească, în 1780. De asemenea, darurile „ocasionale” către boieri (la Paște, la Crăciun, la Anul Nou etc.) erau cu mult mai puține în cele două principate decît în Transilvania. Pe lîngă acești factori trebuie să amintim abolirea șerbiei încă din 1746, în Țara Românească și din 1749, în Moldova, de către

aceiași domnitor Constantin Mavrocordat.

Șerbii din Transilvania, maghiari sau români, erau supuși acelorași obligații de către stăpînii lor. Dar românii purtau un stigmat suplimentar, acela de a nu li se recunoaște nici națiunea, nici religia. Situația lor era simțitor diferită, de exemplu, de aceea a sașilor și secuilor. Toți țăranii secuiei, deși din 1562 fuseseră obligați să presteze clacă, și mulți sași, inclusiv cei care trăiau pe domeniile Coroanei, erau prin Constituție oameni liberi. Așa se explică de ce în zonele respective răscoala nu a avut o extindere tot atît de mare.

Viena dispune — Sibiul refuză

O situație oarecum aparte prezenta regiunea Zlatnei. Pînă în 1715, timp de peste trei secole, populația preponderent română a acestei regiuni de munte se bucurase de drepturi și libertăți tradiționale speciale. În schimbul unui mic impozit, ea fusese scutită de toate obligațiile feudale și i se permisesă să folosească pădurile și pășunile. Dar începînd de la data menționată, cînd regiunea a fost declarată domeniu de stat pentru a se percepe mai sistematic impozitele și a se exploata mai eficient resursele locale de mine-reuri (mai ales aur și argint), condiția șerbilor de pe aceste domenii muntoase ale Coroanei s-a înrăutățit continuu. La impozitele în bani, strînse de funcționari imperiali trimiși la Zlatna, s-au adăugat anumite obligații de clacă, cum ar fi aprovizionarea cu lemne a unor orașe, căratul grînelor de la frontiera maghiară în diferite centre urbane din interiorul principatului. Mai ales după pierderea Sileziei², claca obligatorie a sporit, dorindu-se parcă a se scoate pagubele pricinuite de război printr-o intensificare a exploatării zăcămintelor de minereu din aceste zone de munte. Toți șerbii erau obligați să muncească la construirea cuptoarelor, la tăiatul și căratul lemnului,

¹ După căderea Transilvaniei sub dominația habsburgică și îndreptînd după înfrîngerea răscoalei curților (vezi *Magazin Istorie*, nr. 3/1976), Curtea din Viena a început să-și exercite stăpînirea nemijlocită în acest teritoriu. Transilvania era condusă de un guvern (*gubernium*), investit cu atribuții administrative și judecătorești (de fapt un organ executiv al măsurilor puterii centrale); în fruntea lui se afla un guvernator numit de împărat fără a ține seama de voturile Dietei. Ca reprezentant al guvernului pe lîngă Curtea din Viena a fost creată Cancelaria aulică transilvăneană, cu membrii desemnați de Curtea imperială și care, treptat, a devenit cel mai important organ politic. Problemele militare erau rezolvate de Consiliul de război al Curții, care avea un reprezentant în Transilvania (comandant general, numit de monarh dintre germani); organul legislativ al Țării era Dieta, căreia, însă, i s-au restrîns permanent atribuțiile, fiind completată cu deputați numiți direct de împărat — n.r.

² Cedată Prusiei, în urma războaielor din 1740-1742 și 1744-1745 — n.r.

O imagine
mai puțin cunoscută
a lui Horea,
într-o gravură de epocă

la prepararea mangalului și la transportul și extragerea minerului.

Odată cu necesitățile mereu sporite ale finanțării numeroaselor campanii militare inițiate de Habsburgi au crescut și impozitele în bani. În 1750, de exemplu, comitatul Zlatnei era obligat să verse vistieriei imperiale 5 859 florini, pentru ca în 1775 această sumă să ajungă la 14 769 florini, iar în 1783 la 21 555 florini. Această sporire vertiginoasă a obligațiilor fiscale a devenit și mai greu de îndurat din cauza percepțiilor care au cumpărat privilegiile de încasare a impozitelor din regiune și care și-au exercitat acest drept fără să cruțe populația.

Nemulțumirile profunde i-au determinat pe reprezentanții locuitorilor din patru comune ale Zlatnei — Rîul Mare, Vidra, Cîmpeni și Bistra — să meargă, în 1778, la Sibiu, pentru a solicita ajutorul guvernului Transilvaniei împotriva abuzurilor comise de funcționarii imperiali. Dar noul

guvernator, Samuel Bruckenthal, a respins categoric cererile lor, pretinzând că autoritatea sa nu se extindea și asupra domeniilor Coroanei. Când delegația s-a înapoiat, prefectul Zlatnei, Gyorgy Devai, a poruncit întemnițarea și schingiuirea citorva dintre membrii ei. Rezultatul direct al acestei acțiuni a fost plecarea, în 1779, la Viena, a primei delegații de serbi, din care făceau parte și doi din viitorii capi ai răsculaților, Horea și Cloșca. Ei s-au plîns Cancelariei aulice transilvane de la Viena împotriva: a) creșterii vertiginoase a impozitului și a clăcii, în ciuda slabei productivități a pămînturilor, creștere împinsă adesea de percepții și funcționari peste limitele legale; b) obligației de a furniza turnătoriei din Zlatna 3 000 stînjini lemn anual, în loc de cei 800 stînjini tradiționali; c) obligației de a cumpăra lemnul necesar gospodăriei lor, după ce avuseseră dreptul să folosească resursele pădurilor; d) obligației de a munci fără

compensație la construirea drumurilor; e) obligației de a transporta orzul din Ungaria la fabricile de bere din regiunile săsești, călătorii ce durau 12 zile; f) restricțiilor ilegale aduse drepturilor de moștenire ale șerbilor; g) sumelor mari de bani pretinse de percepători pentru unele privilegii, ca folosirea pășunilor în dreptul de a vinde băuturi alcoolice, pe care altădată le avuseseră fără plată și, în sfîrșit, h) împotriva arestărilor și schingiuirilor ilegale ale unor serbi, precum și a uciderii unuia dintre ei, ca urmare a participării, pe deplin legale, la delegația trimisă la Sibiu.

Cînd, în 1780, o a doua delegație a repetat aceleași plîngerii, Cancelaria aulică transilvană a înaintat guvernului din Transilvania lista acestor doleanțe, dispunînd o anchetă pentru a stabili situația exactă de pe domeniile Coroanei și găsirea mijloacelor de remediere a abuzurilor descoperite, inclusiv pedepsirea vinovaților. Cancelaria a mai dispus ca nici un delegat să nu fie arestat pînă la terminarea anchetei guvernului. În ciuda acestor dispoziții, guvernul Transilvaniei, același care cu doi ani în urmă refuzase să-i ajute pe serbi — probabil pentru că orice măsuri care ar fi dus la îmbunătățirea situației pe domeniile Coroanei s-ar fi putut extinde și pe cele ale feudaților, frizînd interesele acestora — a amînat începerea anchetei și a continuat arestările.

În mai 1782, violențele au început la iarmarocul din Cîmpeni, cînd Matiu Bosniac și Martin Petrubian, care preluaseră monopolul alcoolului pe domeniul Coroanei, au încercat să împiedice pe cîțiva țărani să-și vîndă băuturile. În urma incidentului, 23 țărani au fost arestați, cinci din ei fiind condamnați la moarte, iar locuitorii comunelor Rîul Mare, Vidra, Cîmpeni și Bistra li s-a aplicat o amendă de 8 708 florini.

O a treia delegație a fost trimisă la Viena. De data aceasta, Cancelaria aulică transilvană a înaintat jalba autorităților imperiale. La rîndul lor, acestea au dispus ca guvernul Transilvaniei să urgenteze investigarea situației

din regiunea Apusenilor și să caseze cele cinci condamnări la moarte. Sentințele au fost comutate cu închisoare de la doi la trei ani, dar situația generală a șerbilor statului nu s-a îmbunătățit în nici un fel, ancheta fiind în continuare târâgănată.

Ultima călătorie a lui Horea la Viena, cea mai importantă, este, din păcate, și cea despre care știm cel mai puțin. El a plecat din Transilvania în noiembrie 1783, neînsoțit, pare-se, de nici unul dintre vechii lui tovarăși de călătorie. A obținut o audiență la împărat abia la 1 aprilie 1784. Deși nu există nici o notă oficială privind conținutul întrevederii, e de presupus că Horea s-a plins de condițiile neschimbate ale vieții șerbilor și de continua hărțuire a comunelor care-și trimisese delegații la Viena. Cu acest prilej a aflat, pentru prima dată, că la 16 august 1783, Iosif II, așa cum făgăduise la Sibiu la începutul aceluiași an, în timpul vizitei făcute în Transilvania, emisese un edict — contestat de către Cancellaria aulică transilvană din Viena și trecut sub tăcere de guvernul Transilvaniei — prin care abolea șerbia personală în acest principat. În urma vizitei lui Horea, Iosif a poruncit încă o dată guvernului lui Bruckenthal să urgenteze cercetările, ordonate încă în 1780, să protejeze pe șerbi împotriva șicanelor ilegale și să elibereze pe toți cei arestați pentru participarea la diferite delegații ale țăranilor.

Horea cheama poporul la luptă

La întoarcerea sa în Transilvania, Horea a profitat de situația creată în urma măsurilor legate de noile recrutări în unitățile grănicerești¹ și a

început să pregătească răsccoală. Arătând tuturor o cruce aurită, pe care afirma că i-o dăruise împăratul și fluturând un pergament cu așa-zisele instrucțiuni ale lui Iosif, Horea a anunțat că la Viena se promulgaseră mai multe legi priitoare la situația șerbilor din Transilvania, dar că nobilii și funcționarii locali le ignorază. În această privință, Horea spunea, de fapt, adevărul. El a declarat că împăratul îi poruncise să înarmeze pe șerbi și să-i convingă să se sustragă obligațiilor față de seniori, depunându-i de proprietățile lor, să izgonească pe funcționarii corupți și să-și împartă între ei pământurile. El le-a spus țăranilor că împăratul îi făgăduise că trupele imperiale nu se vor opune acestor acțiuni; țăranii urmau să nu mai fie șerbi, ci soldați imperiali, egali în drepturi și cu același statut ca și țăranii-soldați din regimentele grănicerești.

Țăranii erau dispuși să-l creadă pe Horea din două motive: mai întâi, pentru că la prima vizită a lui Iosif în Transilvania, în 1773, țăranii își formaseră părerea că acesta era „sfântul lor ocrotitor”, și, în al doilea rând, pentru că ampla mișcare de înrolare în armată a țăranilor, căreia nobilii i se împotriveau, crease o stare de tensiune din ce în ce mai mare tocmai în momentul în care Horea începea să-și lanseze apelurile sale revoluționare. În mai 1773, Iosif II vizitase Transilvania și primise peste 15 000 jale din partea șerbilor de pe domeniile statului și ale nobililor, în care aceștia se plingeau împotriva abuzurilor de tot felul. După întoarcerea sa la Viena, declarase că „Transilvania este bună și frumoasă, dar că are nevoie de ajutor grabnic și de o reformă radicală deoarece simple îmbunătățiri nu sînt suficiente, mentalitatea nobililor fiind cu totul coruptă [...] Nobilimea maghiară nu se teme de nimic

în lume, decît de ceea ce i-ar putea scădea veniturile sau îngrădi privilegiile, pe care și le sporește prin toate mijloacele posibile, atît de mult cît poate, pentru a-și exploata cît mai mult iobagii supuși ei. Iobagii sînt un fel de robi ai stăpînilor, ei nu au nici un mijloc de apărare, ci trebuie să slujească, mult sau puțin, după bunul plac al stăpînului, cum și unde vrea acesta”. În 1783, împăratul făcuse o nouă vizită în Transilvania, iar la Sibiu își anunțase intenția de a aboli șerbia personală, „astfel încît această umilire” să înceteze pretutindeni. Așadar, în 1784 țăranii aveau motive să-l creadă pe împărat de partea lor.

De la jumătatea lunii iulie 1784, sate întregi au pornit spre birourile de recrutare din

Iosif II, împăratul „bunelor intenții” și al unui imperiu răscolit de contradicții. Gravură de Franz Kollarz

tățile grănicerești dobîndeau însemnate privilegii și de aceea au salutat cu entuziasm mărirea zonei de frontieră. Nobilii, temîndu-se să nu-și piardă pământurile și mina de lucru, au protestat și decretul lui Iosif privind înrolările a rămas nepublicat în Transilvania — n.r.

¹ La 31 ianuarie 1784, neliștit de planurile Ecaterinei II, împărăteasa Rusiei, de a porni o nouă campanie antiotomană, Iosif a poruncit mărirea numărului de regimente grănicerești transilvane, prin integrarea unor noi sate în regiunea de graniță. Regimentele grănicerești fuseseră înființate în 1762-1766; în regiunile incluse de Maria Tereza în zona de frontieră, șerbia fusese abolită, iar pământurile nobiliare expropriate. Țăranii români care intrau în uni-

Alba Iulia și Hațeg, cerind încorporarea lor în zona militară de frontieră. Comisarul militar din Alba Iulia, ca și cel din Hațeg, s-au adresat comandantului militar general al Transilvaniei, Preisz, solicitându-i dispoziții. Acesta le-a indicat să accepte încorporările, dar sub rezerva consimțământului Vienei și a ordonat ca recruții să-și îndeplinească în continuare obligațiile lor feudale pînă la sosirea aprobării.

Pînă la mijlocul lui august, numai la Alba Iulia s-a înrolat populația din 81 sate și, în ciuda ordinului dat, țărani au început să nesocotească obligațiile lor feudale și fiscale. În octombrie, temîndu-se ca situația să nu devină critică și vrînd să împiedice înarmarea țăranilor, Bruckenthal a declarat că înrolările erau ilegale, deoarece fuseseră efectuate fără aprobarea Vienei și a guvernului de la Sibiu. Țăranii au refuzat să-l creadă și au considerat declarația lui Bruckenthal drept o intriga în plus a autorităților locale pentru a-i priva pe țărani de ceie ce li se cuveneau după lege, o încercare în plus a nobililor și a funcționarilor de a-și menține pozițiile privilegiate.

230 castele și peste 100 nobili

La 2 noiembrie 1784, o ceată de țărani, plecați pentru a primi armele ce li se cuveneau în urma acceptării lor în unitățile grănicerești, au început răscoala, omorînd doi subprefecți trimiși de la Alba Iulia spre a-i opri. În aceeași zi, șerbii au atacat cîteva domenii, ucigînd 17 nobili. Răscoala s-a întins repede în ținuturile Zărand, Hunedoara și de-a lungul văii Mușului. La 4 noiembrie, cînd Bruckenthal a aflat de cele întimplute, i-a cerut lui Preisz să înăbușe mișcarea, folosindu-

se de trupele imperiale. Comandant general din 1771, Preisz avea un ordin permanent, conform căruia, cu excepția situațiilor critice, el nu avea voie să intervină în problemele Transilvaniei fără avizul Consiliului de război de la Viena; cum el n-a văzut în această răscoală un pericol pentru stat sau dinastie, ci numai o revoltă împotriva unei clase „care s-a împotrivit întotdeauna poruncilor împăratului și care nici măcar nu l-a recunoscut pe Iosif drept rege al Ungariei”, n-a cerut trupelor sale să acționeze. Totuși, nevrînd ca distrugerile să ia proporții și violențele să continue — deoarece țăranii prinseseră curaj văzînd pasivitatea armatei imperiale — Preisz s-a hotărît să încerce încheierea unui armistițiu cu răsculații.

Armistițiul încheiat la 12 noiembrie, la Tibru, ilustrează limpede doleanțele răsculaților. În ajunul semnării lui, Horea, prin intermediul lui Carol Brűnek, trimisese nobililor din ținutul Hunedoarei, refugiați în cetatea Devei, un ultimatum, cuprinzînd printre condițiile sale: nobilimea să dispară ca atare și fiecare om să trăiască din propria lui muncă; latifundiarii să renunțe pentru totdeauna la toate domeniile lor; nobilii să plătească impozite ca și țărani; toate pămînturile nobililor să fie împărțite țăranilor.

A doua zi, cererile țăranilor au fost reformulate în textul armistițiului de la Tibru, pe care Preisz urma să-l supună guvernului Transilvaniei și funcționarilor imperiali din principat: a) abolirea șerbiei și împărțirea pămînturilor senioriale la țărani; b) permisiunea ca țăranii să devină soldați; c) eliberarea prizonierilor deținuți în închisoarea de la Gherla.

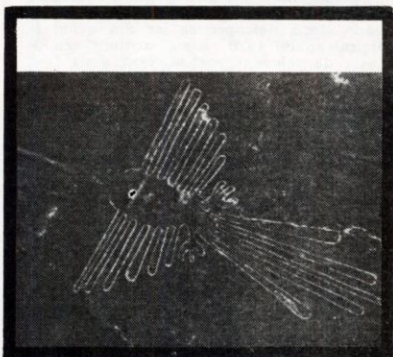
La 20 noiembrie, armistițiul a expirat. Bruckenthal a răspuns că nu avea autoritatea să accepte primele două do-

leanțe, că nu putea elibera pe cei întemnițați la Gherla, deoarece aceștia fuseseră judecați potrivit legii și că, în orice caz, refuza să ducă tratative cu niște insurgenți înarmați. Țăranii, care se întorseseră între timp la casele lor, au început să se adune din nou. La 15 noiembrie, Preisz a primit și el ordinul împăratului de a înăbuși răscoala: „Sînt convins că ați luat deja cele mai drastice măsuri pentru a pune capăt răscoalei [...]. Dacă nu, trebuie s-o faceți cu toată hotărîrea...”.

La 27 noiembrie au început operațiile de reprimare. La 7 decembrie a avut loc ultima bătălie, iar la 14 decembrie, Horea și-a dizolvat formațiile. El și Cloșca au fost prinși la 27 decembrie 1784, iar Crișan la 30 ianuarie 1785. La 14 februarie, Crișan s-a sinucis în celula sa; la 28 februarie, Horea și Cloșca au fost zdrobiți pe roată în public, iar trupurile lor, trase în țeapă, au fost purtate prin regiunile participante la răscoală. Cu aceasta etapa violentă a răscoalei a luat sfîrșit.

Care sînt concluziile finale cu privire la răscoala lui Horea? Ea a început ca o revoltă a șerbilor statului de pe domeniile Coroanei din jurul Zlatnei și Abrudului, s-a extins rapid, cuprinzînd majoritatea șerbilor statului și ai seniorilor români și maghiari din sud-vestul Transilvaniei, și cu prețul vieții a cîtorva sute de șerbi, s-a soldat cu distrugerea unui număr de aproximativ 230 castele și cu moartea a peste 100 nobili.

Mișcarea lui Horea a fost, în esență, o răscoală socială, provocată de înrăutățirea condițiilor de viață ale șerbilor. Aspectele sale religioase și naționale au fost secundare, datorîndu-se nu unor resentimente religioase sau naționale, ci pozițiilor sociale ale grupărilor naționale și religioase din Transilvania.

MILENARELE CONTURURI NAZCA

LOREN MC INTYRE

De ce au creat oamenii din vechime niște desene imense, pe care ei înșiși nu le puteau vedea niciodată?

O curioasă linie, lungă de peste 1,5 km și ascuțită ca un cui, brăzdează deșertul din sudul Perului. Sutele de kilometri pătrați al aridului platou peruan abundă și în alte semne de o precizie uluitoare, majoritatea grupate între orașele Nazca și Palpa. Cunoscut sub numele de liniile Nazca, ele formează un amestec de pătrate, triunghiuri și trapeze, de spirale și flori, de linii care se întind pe mai mult de opt kilometri; printre ele, desene ce reprezintă o adevărată grădina zoologică imprimată în nisipul deșertului: ființe uriașe, păsări, reptile, balene, o maimuță și un păianjen. Observată de sus, din avion, priveliștea impresionează, tulbură, intrigă.

Plecînd de la faptul că unele figuri seamănă cu cele ce împodobesc ceramica de Nazca, arheologii consideră că ele au fost create de o populație care a trăit pe coasta Oceanului Pacific și a cărei cultură a apărut, a înflorit și a decăzut între anii 100 î.e.n. și 700 e.n. Realizarea, în aparență destul de simplă a tuturor acestor figuri a presupus un efort prelungit, ele fiind obținute prin dislocarea citorva milioane de bolovani și așezarea lor într-un anumit fel. Într-o regiune aproape lipsită de ploi, desenele astfel rezultate au rezistat secole și pot rezista milenii.

Întrebări tulburătoare

Ce i-a îndemnat oare pe oamenii din vechime să realizeze acest straniu amestec de reprezentări? De ce au creat oamenii din Nazca niște desene imense, pe care ei înșiși nu le puteau vedea niciodată, ele fiind accesibile privirii numai de la altitudinea la care urcă avioanele? Nimeni nu știe să răspundă la aceste întrebări. Au fost formulate, este adevărat, numeroase presupuneri: cum că aceste linii și figuri ar fi vestigiile unor drumuri preistorice sau poate ale unor ferme, cum că ele au jucat rolul de sistem de semnalizare sau de incinte unde se oficia ritualul jertfelor aduse zeilor. Primele studii ale enigmaticelor semne, după descoperirea lor din avion la sfîrșitul anului 1920, le-au atribuit semnificația de calendare agricole, fără a da însă explicații amănunțite. Cercetări întreprinse mai recent, în 1968, au confirmat că unele linii sînt îndreptate, într-adevăr, spre pozițiile de solstițiu ale soarelui și lunii în epoca antică, cit și spre punctele de răsărit și apus de pe orizontul citorva stele mai luminoase. Dar cercetătorii au menționat că toate acestea pot fi o pură întîmplare.

S-a emis și ipoteza potrivit căreia asemenea terenuri ar fi servit drept aerodromuri pentru vizitatorii din spațiul extraterestru, veniți pe pămînt în antichitate. Dar timp de 25 ani, matematiciana peruană Maria Reiche a fotografiat și schițat acele linii și figuri, străduindu-se să întocmească o hartă a sutoalelor de desene care acoperă un teritoriu de vreo 30 mile lungime [1 milă = 1609,3 m], străbătut de șoseaua panamericană. Fie la masa ei de lucru din Lima, fie în timpul cercetărilor pe teren, în pampa peruană, pietroasă și fără iarbă, Maria Reiche, în ciuda celor 72 ani ai săi, muncește și acum cu tenacitate. Anul trecut a terminat măsurătorile de pe un teren trapezoidal care, de sus, din avion, se vede cum trece peste un dîmb, apoi se ramifică peste pampa în formă de caracatiță. Cercetătoarea peruană este categoric împotriva ipotezei menționate mai sus.

Trasate parcă de un geometru nebuln, figuri mari și mici acoperă o porțiune din deșertul sud-peruan. Pe un platou de deasupra văii Ingenio, cit și pe versantele unor coline de lîngă ogoarele fermierilor se deslușesc figuri trapezoidale, însoțite de grupuri de linii care par că nu duc nicăieri. În imediata lor vecinătate, un desen întortocheat, lipsit de precizia celorlalte reprezentări, ar putea fi

interpretat ca o rămășiță a unui sistem de irigații. Mille întregi sînt străbătute de linii perfect drepte, care traversează văi și dealuri fără să devieze din drumul lor. Cei ce le-au urmărit au fost uimiți cit de drepte sînt. De-a lungul citorva linii s-au găsit urmele unor stilpi, la intervale de aproape o milă. Să fi servit drept puncte de reper? Poate.

Occupînd un spațiu mai lung decît un teren de fotbal și vizibilă integral numai din avion, o maimuță stă aplecată gata parcă să apuce ceva. Dar ce? Laba stîngă măsoară în lățime peste 40 picioare [1 picior = 30,48 cm], iar coada este în formă de spirală imensă. Aspectul ei amintește pe cel al speciilor de maimuțe care trăiesc în pădurile tropicale de pe versantul răsăritean al munților Anzi, deci la o distanță de vreo 200 mile. Artiștii din Nazca au aflat, probabil, de aceste maimuțe datorită legăturilor comerciale cu oamenii din pădurile Anzilor. Nerespectînd amănuntele anatomice, ei au făcut maimuței lor patru degete la o labă, cinci la cealaltă și o coadă care, în loc să atîrne în jos ca în realitate, se răsucește în sus.

În regiunea de deșert au mai fost descoperite 18 desene de păsări, printre care un colibri, un rățoi și o pasăre de mare de vreo 450 picioare lungime. Deocamdată, semnificația acestui grup de imagini rămîne, de asemenea, necunoscută, deși este cert că trebuie să fi existat. Majoritatea figurilor sînt conturate dintr-o singură linie care nu se intersectează niciodată. Să fi indicat aceasta drumul unui labirint ritual?

Tilcul reprezentărilor de pe vase

Pe solul deșertului „zboară” păsări, „înoată” balene, „se tirăsc” diferite alte creaturi. Aproximativ aceleași ce împodobesc vasele Nazca. Reprezentarea ceramică a unei balene, creată pe la sfîrșitul sec. III e.n., are conturul sinuos al figurii similare desenate în deșert. Doar că pe balena olarului apar capete omenеști stilizate — trofee ale unui cult al vînatărilor de capete din Nazca. Alte vase de ceramică redau un cap atîrnînd sub trupul balenei, întocmai ca uriașele figuri de pe sol.

Maestri în arta coloritului, cei din Nazca au adus olăritul policrom la un nivel artistic neegalat în Peru și nedepășit în cele două Americi. Reprezentările de pe vasele lor dezvăluie o preocupare deosebită față de fertilitate, socotită chezașia hranei și a vieții, chezașie ce trebuia căutată, după concepția lor, în capetele retezate ale dușmanilor. Căci, în cap, spuneau oamenii din Nazca, sălășluiește sufletul omului și tot acolo rezidă puterea și viața lui.

Ritualul războinic al retezării și colecționării capetelor era practicat, probabil, sub conducerea unui preot-războinic și patronat de două zeități din regnul animal: condorul și balena. Astfel, pe o sticlă în formă de trepte și avînd două gîturi se vîd doi războinici Nazca, înfățișați în chip de condori, decapi-

tindu-și victimele. Sub aceștia, un al treilea războinic, înveșmîntat într-o capă ce simbolizează coada balenei, taie alt cap. Asemenea ritualuri erau oficiate pentru a fertiliza ogoarele și a spori recoltele. Simbolurile hranei și vieții puteau îmbrăca formele cele mai variate: liniile care împodobesc un fluier sugerează semințele unui soi de castravete și semnifică belșugul; o rîndunică de mare mîncînd un vierme cu două capete reprezintă o formă de viață care consumă altă viață: pe un vas apar simbolurile fertilității umane, un bărbat și o femeie stînd într-un templu dedicat probabil balenei, căci pe o latură a vasului este desenată o balenă, cu gura roșie și mîini antropomorfe, care apucă niște capete de om. Motivele în formă de ochi de pe corpul vieții pot simboliza atît prima plantă cultivată de cei din Nazca, fasolea, cît și ochiul sau gura unui cap-trofeu.

Revenind la desenele de pe sol, trebuie spus că puține din ele au fost identificate ca fiind dinainte de perioada Nazca. Printre

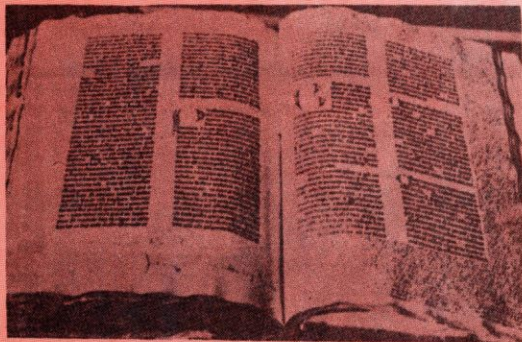
acestea se numără imaginea unui om cu ochii mari, imprimată pe un deal. Reprezentări asemănătoare în ceramică, ca și unele texte o atribuie predecesorilor celor din Nazca, oamenilor din cultura Paracas. Lucrate cu o neobișnuită grijă, liniile Nazca au rămas aproape așa cum le-au trasat realizatorii lor. Poate de două mii de ani, un păianjen de vreo 150 picioare lungime stă întipărit în nisip, cu conturul aproape nealterat, așa cum a fost surprins într-o fotografie din 1963. Are doar niște „cicatrice” pricinuite de roțile mașinilor și de picioarele vizitatorilor. O soartă asemănătoare amenință multe alte desene. În anul 1974, guvernul peruan a alocat circa 32 000 dolari pentru a păstra intacte vechile reprezentări. „Aș vrea să văd ridicîndu-se un turn lîngă șoseaua panamericană — declară Maria Reiche — care să-i avertizeze pe vizitatori să nu calce pe linii. Înainte vreme obișnuiam să conduc turiștii spre acele locuri. Acum îi îndrum cît mai departe de ele, de teamă ca vestigiile să nu fie distruse”.

. Clio anunță . Clio anunță . Clio anun

○ tipăritură a lui Gutenberg

Descoperit la vicariatul din Immenhausen, R. F. G., de către profesorul vest-german Friedrich-Karl Bass, acest exemplar (în fotografie) al primei ediții a Bibliei tipărite de Gutenberg, a așteptat 14 ani pînă cînd specialiștii i-au dat certificat de autenticitate. Din cele 180 exemplare ale tirajului original sînt cunoscute astăzi doar 47, dintre care puține se prezintă într-o stare atît de bună ca tipăritura de la Immenhausen.

V.I.

Galion din secolul XVI

Arheologii britanici au reușit să localizeze epava galionului „Ducele de Florența”, scufundat în golful Tobermory (coasta vestică a Scoției) în 1588. Aflată la 20 m adîncime și acoperită de mil, epava pare să adăpostească o parte din tezaurul care însoțea Invincibila Armada trimisă de regele Spaniei, Filip II (1556-1598), pentru a invada Anglia. În jurul misteriosului galion s-au țesut, de-a lungul timpului, numeroase legende privind mai ales încărcătura sa de metale prețioase, fapt ce pare a fi confirmat de repetatele descoperiri de bijuterii și monede în zona golfului Tobermory. Chiar dacă presupusa comoară nu există, însăși recuperarea unei nave a Invincibilei Armade reprezintă o realizare notabilă a arheologiei submarine.

V.I.

ERNST THÄLMANN

O VIAȚĂ DE EROU

EMILIA BĂLĂNICĂ

Luna aceasta se împlinesc 90 ani de la nașterea lui Ernst Thälmann, unul dintre cei mai iubiți conducători ai clasei muncitoare germane, luptător cu merite de neșters în istoria Partidului Comunist German, prefiut și respectat în mișcarea muncitorească internațională.

Născut la 16 aprilie 1886, la Hamburg, Ernst Thälmann s-a încadrat de tânăr în mișcarea muncitorească germană, devenind încă de la vârsta de 17 ani membru al Partidului Social-Democrat German, iar, după un an, membru în Sindicatele Libere Germane. Încă de atunci a început să militeze neobosit pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, devenind, totodată, unul din cei mai activi luptători împotriva militarismului și războiului.

În condițiile economico-sociale și politice ale Germaniei de după primul război mondial,

crearea și consolidarea P.C.G. a fost un proces greu și complicat. Ernst Thälmann a fost printre militanții Partidului Social-Democrat Independent (formație politică ce grupa pe social-democrații de stînga desprinși din P.S.D.) care au inițiat unificarea cu P.C.G., creat la 30 decembrie 1918 - 1 ianuarie 1919. La sfîrșitul anului 1919, el scria unui tovarăș din Köln, membru al P.S.D.I., următoarele: „Dacă aș fi urmat imboldul inimii aș fi intrat de mult timp în Liga Spartacus¹”. Apoi, referindu-se la cerințele momentului sublinia: „În prezent trebuie să facem din partidul comunist un partid de mase. Această se poate realiza într-un timp cit mai scurt, numai dacă partea hotărîtoare a Partidului Social-Democrat Independent se unește cu partidul comunist. Să năzuim spre această unificare și să subordonăm totul acestui țel este sarcina noastră revoluționară”. Această unificare a avut loc în decembrie 1920.

În anii care au urmat, Thälmann a activat la Hamburg; aici, sub conducerea sa, a avut loc insurecția armată a muncitorilor (23 - 25 octombrie 1923), pagină glorioasă în istoria mișcării revoluționare germane din acea epocă. În condițiile creșterii avîntului revoluționar în întreaga Germanie în 1923, muncitorii hamburghezi, conduși de comuniști, au ridicat sute de baricade în oraș. Timp de trei zile, ei au luptat cu arma în mînă împotriva poliției și trupelor Reichswehr-ului trimise să reprime insurecția.

Ales președinte al P.C.G. în octombrie 1925, Ernst Thälmann a militat cu energie și perseverență, în condițiile unor complicate controverse interne de partid, pentru afirmarea tot mai puternică a forțelor revoluționare, pentru formarea unei conduceri unitare, colective, pentru transformarea partidului într-un partid de mase, pentru rezolvarea unor probleme de strategie și tactică potrivit situației existente în Germania acelor ani.

Ernst Thälmann a fost adeptul și promotorul restabilirii unității politice a clasei muncitoare, a unității sindicale, a conlucrării tovarășești dintre comuniști și masa de social-democrați organizați în sindicate. „Acești 4,2 milioane membri ai sindicatelor germane — arăta el la Congresul X al P.C.G. din iulie 1925 — reprezintă muncitorul de rînd german, pentru a cărei încredere trebuie să luptăm, reprezintă nucleul proletariatului industrial german, fără de care avangarda comunistă nu poate să învingă”. De asemenea sub conducerea sa, P.C.G. a reușit să înlăture neclaritățile teoretice și greșelile în legătură cu alianța clasei muncitoare cu țărănimia, problemă subapreciată în trecut de stînga revoluționară germană.

În 1932, numit „candidatul roșu al clasei muncitoare germane” în alegerile pentru președinția republicii, Ernst Thälmann a desfăș

¹ Din stînga social-democrației germane, condusă de Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg, se formează, în 1916, Liga Spartacus. După izbucnirea revoluției din noiembrie 1918, Liga Spartacus s-a transformat, la Congresul din 30 decembrie 1918 - 1 ianuarie 1919, în Partidul Comunist German.

șurat o largă campanie pentru formarea unui front unic de luptă al membrilor partidelor muncitorești, sindicatelor și altor organizații democratice împotriva fascismului, de combatere a concepțiilor sectare, care se mai manifestau în rindurile P.C.G.

La 3 martie 1933, a fost arestat de hitleriști, fiind internat în diferite închisori și lagăre aproape 12 ani. La 18 august 1944, din ordinul expres al lui Hitler și Himmler, a fost ucis în curtea crematoriului lagărului de la Buchenwald.

În timpul detenției, cu toate că a avut de suferit un regim foarte aspru, fiind maltratată și terorizată cu sălbăticie, Ernst Thälmann a continuat lupta, păstrând o strânsă legătură cu Biroul Politic al P.C.G. primind informații asupra activității partidului și transmițând, la rîndul său, indicații asupra acțiunilor care trebuiau întreprinse de comuniști împotriva regimului hitlerist.

După cum arată cercetătoarea Charlotte Erxleben din Republica Democrată Germană, în revista Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, nr. 5/1965, documente inedite — existente în arhive — atestă legătura dintre C.C. al P.C.G. și Ernst Thälmann, imediat după arestarea acestuia, legătură care s-a menținut mai bine de un deceniu, pînă în primăvara anului 1944, cînd soția lui — Roza, și fiica lor — Irma, au fost și ele închise de hitleriști. Pe căi complicate, informații transmise de partid ajungeau la Thälmann; de la el parveneau documente în afara închisorii. Este vorba de caietele sale de notițe, de scrisori adresate partidului, de proiecte sau copii ale scrisorilor către autorități sau către rude etc. În plus, discuțiile avute cu el cu prilejul orelor de vorbitor erau memorate de curajoasa sa tovarășă de viață, Roza, și comunicate doar cîteva ore mai tîrziu curierului C.C. al P.C.G.

După eșecul suferit de naziști în procesul Dimitrov¹, un proces împotriva lui Thälmann nu mai intra în vederile autorităților, deși presa hitleristă pretindea contrariul.

La sfîrșitul lui noiembrie 1935, a sosit la Paris avocatul dr. Roetter, fostul apărător al lui Ernst Thälmann; avocatul fusese arestat în martie 1935 de naziști, după care reușise să fugă din Germania. El a informat „Comitetul Thälmann”² despre hotărîrea guvernului nazist de a nu intenta proces conducătorului P.C.G., neavînd dovezi de vinovăție a acestuia. De aceea, actul de acuzare împotriva lui Thälmann era păstrat în cel mai strict secret. Cu toate acestea, la începutul anului 1936, a ajuns în mîinile conducerii de partid. Apoi, cîțiva ilegaliști au trecut clandestin actul de acuzare peste frontieră. În felul acesta, întreaga presă progresistă internațională a putut să facă cunoscută încercarea eșuată a naziștilor de a inscena un proces bazat pe probe materiale

ticiuite, privind un imaginar plan comunist de răsccoală.

Potrivit tacticilor lor de slăbire a rezistenței deținuților antifasciști, naziștii îi spuneau lui Thälmann că partidul l-ar fi înlăturat de la conducere, iar numele lui ar fi fost dat uitării. Dar în arhivele Gestapoului, în Dosarul Thälmann, există nenumărate scrisori de protest împotriva arestării și internării fruntașului comunist din partea tuturor păturilor populației germane, precum și din partea muncitorilor și a unor cunoscute personalități de peste hotare. Deși nu i-au fost înminate, Ernst Thälmann a aflat despre ele. Cu ocazia celei de-a 50-a aniversări a zilei sale de naștere, un funcționar al Gestapoului i-a spus că nimeni nu-și mai aduce aminte de el, întrucît nu i-a mai sosit nici o felicitare. Iată însă ce scria în raportul său din 4 mai 1936 curierul „Herbert”: „...de la data de 15. 4. a sosit o corespondență bogată pentru tovarășul Th., peste 300 telegrame din toate orașele mai mari ale lumii. Au sosit la Moabit [închisoarea în care era ținut E. Thälmann — n.a.] felicitări din întreprinderile burghize Siemens, A.E.G., B.U.G., Schultheiss, Kabelwerk, Vogel, Karstadt, Bolle, Krankenkasse, Rungestrasse, Hydra-Nord, Leiser, Aschinger. După înregistrarea într-un registru de intrări — întocmit în acest scop — întreaga corespondență a fost împachetată și dusă la poliția secretă de stat din Prinz-Alberchtstrasse. În ziua de 16, un curier a depus pentru Th. la biroul închisorii un mare buchet de trandafiri roșii [...] În ziua de 17 se afla în biroul închisorii încă un buchet de flori, cu un bilet însoțitor: «Berlinul roșu salută pe conducătorul său».

În același Dosar Thälmann există o ediție specială a ziarului ilegal Freiheit, organ al P.C.G., din aprilie 1941, în care se scria: „Pentru luptătorul neînduplecat împotriva fascismului... Numele tău este legat de lupta împotriva războiului imperialist. Ca în fiecare an, mii [de oameni — n.a.] își vor exprima din nou atașamentul și vor expedia, pentru Teddy al lor, felicitări cu ocazia zilei de naștere. Sînt opt ani de cînd călăii fasciști te țin în închisoare. Dar ei se tem de tine [...]. Teddy, noi vom cucerii pacea pentru poporul german...”

În Fiul nemuritor al Germaniei, carte editată în anul 1961 cu ocazia împlinirii a 75 ani de la nașterea lui Ernst Thälmann, Franz Dahlem a prezentat, pentru prima oară, o expunere cuprinzătoare a conlucrării politice dintre conducerea P.C.G. și Thälmann, aflat în închisoare, folosind documente din Arhiva centrală de partid; el a amintit că această muncă a fost executată de curieri aleși de Biroul Politic al P.C.G. Unul dintre puținii tovarăși care au îndeplinit această misiune este Walter Trautzsch, veteran în partid, care din 1936, l-a înlocuit pe „Herbert”. Numele conspirativ al lui Trautzsch era „Edwin”. Amintirile privind activitatea sa de curier, din care reproducem cîteva fragmente, au fost scrise de Walter Trautzsch în anul 1964.

¹ Vezi Magazin istorie, nr. 7/1972.

² Creat pe plan internațional pentru apărarea militanților german.

Primejdia pîndea la tot pasul

WALTER TRAUTZSCH

În vara anului 1936, partidul mi-a dat o însărcinare neobișnuită: să fiu omul de legătură cu conducătorul P.C.G., Ernst Thälmann, aflat în închisoare. Locul în care trebuia să-mi desfășor activitatea era Praga; din toamna anului 1936, a fost schimbat la Paris. De acolo, la intervale de 4-6 săptămîni, am călătorit în Germania fascistă, la Berlin și la Hamburg, timp de doi ani și jumătate, avînd întîlniri ilegale cu Roza Thälmann. În țară, din cercul de persoane cu care aveam de-a face în mod deosebit, făceau parte avocatul ales și avocatul din oficiu ai lui Ernst Thälmann, un paznic din penitenciarul Moabit, precum și un Sturmführer SS. Acesta din urmă era un avocat din Berlin cu orientare antifascistă. În străinătate, pentru această muncă specială aveam legături cu tovarășii Walter Ulbricht, Franz Dahlem, Klaus (Hermann Nuding) și Mia (Ella Rumpf).

În legătura partidului cu Ernst Thälmann cel mai important rol îl avea Roza Thälmann. Ea a trebuit să învețe să transmită deținutului — cu prilejul orelor de vorbitor, deși ele erau supravegheate cu strînsicie de Gestapo — indicații și informații importante din partea partidului. Mă întîlneam cu Roza aproape după fiecare vizită; uneori ne vedeam și înainte și după ora de vorbitor.

Întîlnirile noastre aveau loc, aproape fără excepție, în împrejurimile Hamburgului, mai ales de-a lungul Elbei, iar într-un rînd la cimitirul Ohlsdorf. Fiica lui Ernst Thälmann, Irma, era pe atunci încă foarte

tinăre. Pentru orice eventualitate, însă, ne-am cunoscut, fata trebuind s-o înlocuiască, în caz de forță majoră, pe mama sa.

La fiecare întîlnire îi transmiseam Rozei instrucțiunile C.C. al P.C.G. și o orientam amănunțit asupra politicii partidului. Odată, la o întîlnire la Paris, Walter Ulbricht mi-a spus că, împotriva lui Hitler, ne aliem cu oricine; nu cunoaștem granițe. Cînd i-am redat Rozei aceste cuvinte, a ris spunînd că asemenea repere pot fi ușor reținute.

În centrul discuțiilor noastre se aflau probleme ca: invățămintele ale înfringerii clasei muncitoare germane, ale luptelor din Franța, Austria și Spania. Roza trebuia să-i transmită soțului ei toate aceste informații într-o formă cit mai voalată. Așa cum preconizase C.C. al P.C.G., pătrunderea comuniștilor în „Frontul Muncii German” și în alte organizații de masă hitleriste, de pildă, erau aduse la cunoștință de Roza celui închis printr-o aluzie, ca din întîmplare, la legenda calului troian.

Deviza noastră permanentă era: să nu batem la ochi. Pe stradă trebuia să mergem cit mai liniștiți și să fim atenți la tot ce se petrecea în jur, atitudine valabilă pentru orice ilegalist. Pe vremea aceea, cînd auzeam pe cineva în spatele meu, îl lăsam întotdeauna să treacă înainte. Aceasta mi-a intrat atît de mult în sînge, încît și astăzi mă mai surprind comportîndu-mă așa. Chiar și în călătoriile de mai lungă durată nu luam cu mine nici o valiză. Plecam de la Paris la Hamburg sau Ber-

lin numai cu o servietă, vara fără pălărie și pardesiul, dînd impresia cuiva care vrea să meargă pînă în colțul străzii sau la lucru.

Avocatul cu poziție antinazistă, amintit la început, cel care avea gradul de Sturmführer SS, constituia un element important în acțiunea noastră. Bine informat despre ceea ce se petrecea în cercurile juriștilor, la curent cu procesele intentate antifasciștilor și cu actul de acuzare împotriva lui Thälmann, ne-a transmis informații foarte importante. Mai mult, mi-a acoperit activitatea o bună perioadă de timp. De îndată ce soseam în Berlin îi telefonam, după care ne întîlneam la Grădina zoologică, în piața Bavariei, la lacul Halen sau în restaurantul „Hardenberger Hütte”, un local frecventat de membrii SS.

Paznicul închisorii, Emil Moritz, cu care m-am întîlnit de mai multe ori, fusese o perioadă temnicier la penitenciarul Moabit, în aripa C, unde se găsea și celula în care era deținut Thälmann. Din octombrie 1936 fusese îndepărtat din serviciul închisorii, dar a rămas în penitenciar ca fochist. Ultima mea întîlnire cu el, în anul 1937, nu s-a putut realiza. În iunie același an, a fost arestat, iar patru luni mai tîrziu, pe motiv că ar fi fost complice la planul pentru eliberarea din închisoare a lui Thälmann, din anii 1934-1935, a fost condamnat la 15 ani temniță. O zi după condamnare, a fost găsit mort în celulă.

În timpul călătoriilor, era necesar să evit contactul cu cei din jur. Deși eram foarte

Într-un lagăr nazist

circumspect, au fost și accidente neprevăzute, ca, de pildă, chiar cu prilejul primei călătorii, când m-am urcat la Praga în trenul de noapte spre Berlin. Conducătorul vagonului de dormit înțelesese din pașaportul meu, pe care tocmai îl văzuse, că sînt elvețian. Chiar în fața compartimentului meu se afla un grup de la Legația germană din Praga, între care și Max Schmelling și soția sa, Anny Ondra¹. Conducătorul mi-a strigat ceva pe franțuzește și a rîs. N-am înțeles nici un cuvînt, dar din precauțiune, m-am prefăcut că rîd; din fericire, conducătorul a plecat imediat. Vecinul meu de compartiment era totmai Schmelling. Față de el am luat poziția celui ce nu înțelege nemțește.

Cu ocazia înnoptării într-un hotel din München, fiul pro-

prietarului a încercat să intre în vorbă cu mine. Omul credea că sînt olandez. Cu jumătate de voce mi-a povestit că Germania se înarmează cu asiduitate și că el însuși lucrează într-o uzină de armament. Orice intenții ar fi avut — se putea să fie o provocare — l-am privit cu neîncredere, ca și cum nu-l înțelesesem.

La o întîlnire cu Roza, din cauza ploii, am intrat într-un restaurant. Acolo mi-a înmînat o scrisoare, ascunsă într-un ziar. Deodată, ușa a fost deschisă brusc și înăuntru au năvălit doi oameni. Unul din ei a strigat: „Unde este?” În primul moment, eu și Roza am înghețat. Ea și-a revenit prima și mi-a spus: „Dă-mi scrisoarea; este mai bine să o găsească la mine decît la tine”. După cum a reieșit ulterior, cel căutat nu eram eu, ci un hoț sau unul care plecase fără să plătească

consumația. Iată descrierea, după rapoartele întocmite de mine, a două dintre întîlnirile cu Roza Thälmann:

**„Raportul lui Edwin despre Thälmann
întîlnirea cu Roza din 16.12.36**

Deoarece nu-mi rămăsese nici o altă posibilitate decît să folosesc întîlnirea cu Roza, am recurs la această unică soluție. Deși am sosit cîteva minute mai devreme la locul fixat, Roza era deja acolo. Am aflat de ce nu reușisem să o găsesc la întîlnirea anterioară. E drept, venise ca întotdeauna la locul fixat, însă, cu două ore mai devreme [...]

Din cele discutate cu Roza cu privire la vizitele făcute [la închisoare — n.t.] a reieșit că în situația generală nu s-a schimbat nimic; interveniseră, însă, cîteva lucruri deosebite care dădeau de gîndit. Faptul că la vizitele sale din ultimul

¹ Este vorba de fostul campion mondial de box, Max Schmelling și soția sa, actrița Anny Ondra.

timp asista de fiecare dată un alt funcționar [al Gesta-poului — n.t.], părea a fi devenit metodă. Și ultima dată fusese prezent un alt funcționar, numit Kessner sau Kestner. Acesta i-a vorbit lui Thälmann într-un mod deosebit de provocator. «Vă fac o propunere: să organizați, aici, în închisoare, o adunare și să vorbiți despre național-socialism. Să spuneți că v-ați lepădat de concepția dv. despre lume, că marxismul este o concepție greșită și cereți celorlalți [deținuți comuniști — n.t.] să vadă aceasta și să renege comunismul».

Roza mi-a spus că Thälmann l-a sfredelit cu privirea: «Niciodată nu voi săvârși așa ceva, a spus el, orice ați face cu mine». Funcționarul l-a făcut să întrevadă că această declarație ar constitui pentru el o cale de a deveni cât mai repede liber...

Edwin*.

„Vizita din 27.10.38

Ne-am întâlnit la ora stabilită și la locul convenit.

Edwin: Ei, ce faci?

Roza: Mulțumesc, destul de bine... Thälmann mi-a dat un memoriu privind Acordul de la München. Mi-a fost clar că te interesează foarte mult. Am discutat de mai multe ori cu Irma cum ar fi mai bine să fac: dacă trebuie

să-ți scriu sau nu. În cele din urmă am scris.

Edwin: Foarte bine. Deoarece memoriul ți l-a dat Thälmann mă interesează în mod deosebit.

Roza: Vizita a avut loc, ca de obicei, în prezența procurorului și a lui Vogt, care stăteau la o masă, alături de Thälmann, în fața mea. Ernst mi-a făcut semn cu piciorul și am înțeles că vrea să-mi dea ceva. Apoi mi-a strecurat memoriul sub masă. În acel moment, Vogt m-a întrebat dacă am primit pipa [de la Ernst — n.t.]. I-am confirmat, mi-am deschis poșeta și le-am arătat, procurorului și lui Vogt, pipa. Cu acest prilej, am băgat memoriul în geantă. Cei doi n-au observat nimic.

Edwin: Probabil că Thälmann s-a gândit mult pînă a făcut așa ceva. Pentru că ar fi fost de ajuns ca unul din cei doi să observe mai atent și să bage de seamă.

Roza: Săptămîna trecută am fost la Casa de asigurări sociale, unde mi s-a întîmplat un lucru de pomină. La ghișeu era un tînr funcționar, care, cînd a citit numele, nu mi-a dat nici o atenție, lăsîndu-mă să aștept o groază de timp. La început n-am spus nimic, dar cînd am vrut să părăsesc sala de așteptare, funcționarul s-a adresat altuia: «A plecat în sfîrșit?» Atunci m-am întors și i-am spus tînrului ce credeam despre comportarea

lui. Apoi am cerut să vorbesc cu directorul. I-am mai spus băiatului că le voi arăta eu cum trebuie să se poarte cu solicițanții. Deoarece directorul nu era acolo, a trebuit să merg la locuința lui. Cînd am ieșit de acolo, afară se afla un zugrav, care, probabil, auzise discuția. M-a întrebat ce s-a întîmplat. I-am spus că nu voi îngădui să fiu astfel tratată, căci în realitate e numai din cauza... și atunci i-am arătat legitimația mea. A, a spus el, dumneavoastră sinteți? Ce mai face? Și eu am fost închis la Moabit un an și jumătate și acolo l-am văzut [pe Th.] în fiecare zi.

Edwin: Interesantă întîmplare. Asta dovedește că avem prieteni peste tot.

Roza: Da. Mi-ar fi plăcut să-i știu numele, dar nu mi l-a spus.

Edwin*.

În mai 1941, după ce am evadat dintr-un lagăr francez, am trecut granița spre Elveția pe tamponalele unei locomotive. Ajuns pe teritoriul elvețian, mecanicul a încetinit viteza și am sărit din tren.

Am trăit, apoi, în ilegalitate, la Geneva, unde, cîteva luni mai tîrziu, mi-a parvenit următoarea știre: „Situția lui Ernst Thälmann în închisoare este neschimbată”. Această informație confirma că legătura cu Thälmann funcționa în continuare.

PLANȘELE NOASTRE

① Printre cele 70 piese de aur — semnificative mărturii ale civilizației tracilor — descoperite într-o localitate din județul Iași și expuse la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, se află și un coif împodobit cu frumoase elemente decorative. În imagine, reprezentare umană de pe obrăzarul drept (*Tezaurul de la Bălceni*, p. 18)

② ③ Delegațiile olandeză (stînga) și spaniolă depunînd jurămîntul înaintea de a semna tratatul care a pus capăt războiului de 30 ani. Tablou de pictorul olandez Ter Borch (*Pacea din Westfalia*, p. 51)

④ Scenă de petrecere sugerată, poate, și de nunțile ce aveau loc în palatele domnești, la sfîrșitul secolului XVIII: miniatură din traducerea românească a *Erotocrîtlului*, ilustrată de logofătul Petrachi (*Palatul de la Cotroceni*, p. 37)

În vizită la

Accademia dei Lincei...

CRISTIAN POIȘTEANU

În mijlocul celui mai popular dintre bătrânele cartiere ale Romei, în Trastevere, își are lăcașul cea mai veche instituție academică europeană din vremurile moderne, Accademia dei Lincei. Instalată în două celebre edificii romane, situate față în față, Palatul Corsini¹ și Villa Farnesina²— Academia Na-

țională este un subiect de mândrie pentru italieni și totodată una din gloriile științei, literelor și artelor internaționale. Amfitrionii permanenți ai Academiei sînt profesorul Enrico Cerulli — președinte din 1973 — și dr. Giuseppe Roglia, cancelarul (respectiv secretarul ei general), care cu o distinsă amabilitate m-a condus în incinta instituției. Străbătînd rînd pe rînd somptuoasele încăperi, apoi terasele și grădinile cu cedri de Liban de pe Via della Lungara, la picioarele uneia din colinele celebre ale Capitalei, Gianicolo, istoria, în multe înțelesuri dramatică a Accademiei dei Lincei, renăscută de cîteva ori din propria ei cenușă, se încheagă fascinant.

... 1603 — 17 august. La Roma patru tineri naturaliști dintre care trei aveau 24 ani, iar al patrulea — sufletul grupului — doar 18 (Federico Cesi, marchiz de Monticelli, devenit apoi duce de Acquasparta) semnează un act prin care, în climatul postrenascentist al contrareformei, declară că urmăresc studierea și explicarea fenomenelor naturii prin intermediul științelor și în același timp stimularea idealului colaborării între toți oamenii de știință, fără nici o deosebire de rang social sau naționalitate. Dificultățile anilor de început au fost aproape uitate atunci cînd, la 25 aprilie 1611, Galileo Galilei³, ajuns la maturitate și în apogeul faimei sale, și-a asociat numele tinerei instituții, sub egida căreia a publicat în 1613, *Storia e dimostrazioni intorno alle macchie solari*, iar în 1623, *Il Saggiatore* și *Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo*. Galileo definea scopurile noii Academii într-o scrisoare trimisă în 1618 marelui duce al Toscanei, Cossimo II: „Scopul Lincei-lor⁴ este studiul cărților și în particular al filozofiei și celorlalte științe care contribuie la aceasta și, mai mult decît orice, ei așteaptă ca omul cel mai inteligent să scrie și să publice rezultatele cercetărilor lui, în folosul republicii literelor”. Galileo și-a consacrat eforturile organizării noii Academii care

¹ Palatul Corsini de pe cheiul Lungara datează din secolul XVIII. La 1736 prințul Neri Corsini cel Tânăr, unul dintre potenți ai Romei, rămas în istorie sub numele de Cardinalul-Nepot, deoarece era nepotul papei Clement XII (Lorenzo Corsini), a cumpărat Palatul Riario, vechea reședință a reginei Christina a Suediei (vezi *Magazin Istoric*, nr. 3/1976) și a Academiei fondată de fosta suverană și i-a dat în seama arhitectului florentin Ferdinando Fuga. Restaurat și mult lărgit, palatul a devenit unul din cele mai strălucitoare edificii ale aristocrației luminate. În Palatul Corsini s-a deschis pentru public în 1754 prima bibliotecă particulară din lume. Depozitul bibliotecii a fost constituit inițial de cardinalul Neri Corsini cel Bătrîn (1624-1679) și transferat de urmașii săi din Circo Acaiano, vechiul palat al familiei din Piața Navona, în palatul de pe Tîbru. Astăzi Biblioteca Corsiniana, aparținînd Accademiei dei Lincei, cuprinde aproape o jumătate milion de volume și manuscrise rare, între care 3 000 incunabile, 4 000 memorii originale, 40 000 cărți tipărite în sec. XVII și XVIII. În 19 mai 1883 prințul Tommaso Corsini a vîndut (cu o sumă infimă față de tezaurul reprezentat de colecția de tablouri, porțelanuri și alte obiecte de artă, de bibliotecă și de clădiri) palatul guvernului italian, sub condiția ca moștenirea strămoșilor săi să rămîna veșnic reședința Accademiei dei Lincei.

² Villa Farnesina a devenit cunoscută în anul 1509,

cînd bancherul Agostino Chigi a încredințat-o arhitectului Baldassarre Peruzzi (amîndoi din Siena) spre a o amenaja. Ea a devenit astfel una dintre comorile artei Renasterii, fiind decorată de o serie de artiști ai epocii, în fruntea căroara se situează Raffael Sanzio. Vila a trecut apoi în proprietatea cardinalului Alessandro Farnese (al cărui nume i-a și căpătat), pentru un timp a aparținut Bourbonilor, în 1928 a fost cumpărată de statul italian, iar în 1944 a devenit proprietatea Accademiei dei Lincei.

³ Vezi *Magazin Istoric*, nr. 8/1970.

⁴ Membrii fondatori ai Academiei i-au ales drept emblema linxul, deoarece acesta era cunoscut din antichitate ca un animal cu o vedere atât de sfredelitoare încît s-a presupus că putea pătrunde în interiorul lucrurilor, ceea ce corespundea auzului tinerilor cercetători doritori „să cunoască cauzele și activitățile naturii”. Insuși Galileo Galilei a adăugat semnăturii sale titlatura Lynceus în semn de fidelitate academica.

în vremea sa avea trei secțiuni: una la Roma, prezidată de Princeps linceorum, Federico Cesi, o a doua la Florența, condusă de Galileo însuși și o a treia la Neapole sub conducerea eruditului Giambattista della Porta. Cele două decenii pînă la moartea lui Federico Cesi, deși tumultuoase și pline de riscuri, datorită opoziției violente pe care noile idei și demonstrații științifice ale membrilor Academiei și în special genialele teorii ale lui Galileo o provocau din partea înaltelor foruri eclesiastice și a Inchiziției, au fixat în istoria științei europene perioada de aur a Accademiei dei Lincei. Așa după cum Royal Society¹, creată la 1662, a strălucit de la început prin glasul lui Isaac Newton, tot așa Accademia dei Lincei a fost dominată de personalitatea lui Galileo Galilei, care a croit un drum nou în știință.

LYNCAEI

Fedineus felius lynceus Red'f! Marsh. Monist. 6-ly.
Romania: Dniștia, Gura Văii, 8-9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836.

Joern. Heckm. *Synurus diabolus* fls. *Barbentianus* etc.
1. may 1863 20. Oct 1863 Joern. p. 1000. f. 10. 51

Franciscus Joannes Lynceus Bernius fil. Costruentis
 civis mag. antioch. sal. 1603. manu. jurgus. scripti
 An. 1603. fil. hyluncous. Poul. fil. Carnes. Pol. Inter.

от 20.05.2008 от 00.00 до 23.59

Ioannes Baptista Loren Lynceus Nordi Antoni filius Nord

q^{ta} 41 mes anno 75. salutis MDCX. manu mea ipsi

Galileo Galilei Lynceus Vincenzii filius florentinus.

etatis meae annis 42. Loh. ibi manu propria scriptum.

John T. D. [unclear]

*Johannes [illegible] O-Gen Lyneus Sen. f.
Fil[ius] Constantinensis officinae anno XXXV sal[utis]*

more people are

Joannes Fobes ¹⁷¹² ~~Long~~ Gascon fil. Barnstapensi

celad: mra an ~~1611~~ vii saluta 1611.

Egg Thaumobius (Mohl) Lycopodium Franchetii folia (Held)

• Silence always means a lack of interest. Stay silent.

Actul constitutiv al Academiei

În n. 33: *emblema linxului cu ochi pătrunzător*

În p. 33: enolema înlocuită cu ochi pătrunzător

Au urmat trei secole de căderi și înălțări, timp în care Academia a cunoscut nenumărate opresiuni și restriști, dar spiritul de abnegație și devoțiune al savanților pentru idealurile științei a ajutat-o să supraviețuiască, astfel încât, la 21 octombrie 1870, la numai 12 zile după ce armata italiană intrase în Roma (până atunci capitala Statului Papal – devenită metropola statului unitar italian), s-a proclamat instituție a regatului recent constituit sub dinastia de Savoia.

Cea mai dificilă perioadă a reprezentat-o dictatura fascistă, în timpul căreia, deoarece

¹ Vezi Magazin istoric, nr. 3/1974.

Accademia dei Lincei nu a acceptat să abdice de la principiul autonomiei științifice, ea a fost practic suprimată prin două decrete mussoliniene din 1926 și 1939, având drept consecință o severă epurare politică și rasială. Preocuparea de a păstra intacte marile tradiții care au inspirat-o de-a lungul a peste trei sute de ani a făcut ca, încă din zorii eliberării Italiei, în iulie 1943, Benedetto Croce să ia inițiativa redeschiderii Accademiei Nazionale dei Lincei. La 28 septembrie 1944, un comitet format din vechii academicieni — linceii — și condus de Benedetto Croce, Luigi Einaudi, Guido Castelnuovo trecea la restaurarea instituțiilor Academiei. La 3 mai 1945 ziarul *l'Unità*, organul Partidului Comunist Italian, scria: „Reconstituirea Accademiei dei Lincei, a vechii Accademii creată de Federico Cesi și Galileo Galilei nu este o cauză care poate să ne lase indiferenți. Este în joc soarta celei mai celebre instituții de cultură italiană, față de care reprezentanții partidelor muncitorești nu se simt străini”.

Academia dei Lincei și-a continuat astfel drumul glorios. La 373 ani de la apariția renumitului spirit lincean, Academia este împărțită în două mari clase — cea a științelor fizice, matematice și naturale (cu 5 secțiuni) și cea a științelor morale, istorice și filozofice (cu 7 secțiuni); fiecare clasă numără 72 membri titulari, 72 membri corespondenți și 72 membri străini. Nume dintre cele mai prestigioase în istoria științelor figurează între membrii Academiei: de la Darwin la Einstein, de la Gladstone la Dalton, de la Landau la Poincaré, de la Nansen la Kebîcev, de la Joliot-Curie la Mendeleev, de la Röntgen la Russel. După cum îmi spunea cancelarul Academiei, Nicolae Iorga s-a bucurat de o deosebită apreciere, fiind ales între membrii străini, iar Miron Nicolescu, regretatul președinte al Academiei Republicii Socialiste România, Alexandru Rosetti, E. Condurachi și D. Pippidi sînt binecunoscuți pentru contribuția lor la diferite manifestări ale linceilor. Dintre numeroasele lucrări publicate de Academie, de-a lungul existenței sale (peste 5 000 volume), rețin atenția **Codicele Atlantic**, opera fundamentală a lui Leonardo da Vinci (tipărită între 1892-1939), peste 50 volume de manuscrise antice, 10 volume de papirusuri greco-egiptene, **Analele Islamului**, 54 volume de dezbateri parlamentare ale perioadei Risorgimento.

Sfârșitul discuției cu cancelarul Accademiei
dei Lincei evoca relațiile, **excelente** după
propria sa formulare, cu Academia Republicii
Socialiste România, necesitatea intensificării
cooperării științifice la scara întregii Europe,
aportul intelectualilor la făurirea unei lumi
mai drepte și mai bune.

Ultimele culori ale asfințitului împurpurau cerul Romei și apele Tibrului. În Trastevere, în jurul Palatului Corsini și al Viliei Farnesina, a Porții Settimiana, oamenii simpli își văd în modul cel mai tipic roman de viață și treburile lor. Gîndindu-mă la viitorul lor, cu proaspetele imagini ale istoriei Accademiei dei Lincei în minte, am intuit încă odată proporțiile adevărat gigantice ale cunoscutului aforism: știința devine o forță materială.

... la Başbakanlık Arşiv și Topkapî Sarai

NICOLAE MINEI

Inceputul de iarnă este blînd la Istanbul: o ploaie ceva mai deasă care se cerne noaptea peste Cornul de Aur, un soare ceva mai palid în diminețile senine, o pală ceva mai aprigă de vînt odată cu coborîrea întinericului. Dar vremea rămîne destul de caldă, în sensul propriu al cuvîntului, iar pentru oaspetele român se dovedește, la figurat, tot atît de fierbinte ca și în toiul sezonului estival.

Istoria țării noastre se bucură de foarte multă trecere pe meleagurile prietenești ale Turciei. Un exemplu printre multe altele: citeva luni înaintea popasului nostru, Dimitrie Cantemir a fost sărbătorit aici cu o amploare întru totul remarcabilă. În aprilie 1975, Comisia pentru UNESCO și Societatea turcă de istorie din Ankara au tipărit volumul **Dimitrie Cantemir** (conținînd trei studii ale unor profesori universitari turci de mare notorietate, alături de o comunicare a profesorului M. Berza), volum pe care l-au primit toate bibliotecile și instituțiile de specialitate din Turcia. Simultan, Societatea turcă de istorie a organizat o sesiune științifică și o expoziție pe aceeași temă, prof. univ. Türkkaia Ataöv a ținut o conferință despre capodopera eruditului domnitor român, **Istoria Imperiului otoman**, iar un grup de instrumentiști ai Radioteleviziunii au interpretat compoziții ale lui Cantemir în cadrul unei serate culturale. Fără a mai socoti că numeroase ziare și reviste au recenzat elogios lucrarea menționată și au publicat studii și articole despre viața și opera lui Dimitrie Cantemir.

Așa cum era și firesc, pașii ne-au purtat în mai multe rînduri la **Başbakanlık Arşiv**

(Arhivele Consiliului de Miniștri al Imperiului otoman). În ciuda nenumăratelor treburi, probleme și solicitări cărora este nevoit să le facă față zilnic, din primele ore ale dimineții, pînă în ceasurile tîrzii ale serii, am fost primiți cu multă amabilitate de către directorul general, Feyyaz Gürkan. Interviu pe care ni l-a acordat domnia sa a scos la iveală aspecte mai puțin cunoscute de către cei care nu fac parte din lumea, inevitabil strîmtă, a specialiștilor în turcologie.

Astfel, directorul general Feyyaz Gürkan ne-a arătat că, la **Başbakanlık Arşiv**, cea mai vastă colecție privind țările române — **Hatt-i Hümayun** („Scrisori imperiale”) — numărand 131 cataloage, a fost amplu studiată de istoricii noștri și de trimișii Direcției Generale a Arhivelor Statului în anii trecuți, cînd s-au achiziționat multe și valoroase materiale. Despre imensitatea acestei munci ne putem face o imagine dacă știm că un singur catalog — conținînd rezumatele amănunțite ale unui număr în unele cazuri de pînă la 20 000 „scrisori imperiale”, redactate în vechea și dificilă scriere arabă — necesită un minimum de o săptămînă pentru a fi parcurs cu atenția cerută de toate documentele privind istoria noastră, inclusiv de cele referitoare la gradul de independență de care se bucurau Principatele Române în cadrul Imperiului otoman.

De mare interes pentru noi, tot la **Başbakanlık Arşiv**, este și colecția **Cevdet**, numărand 31 cataloage. Colecția reunește materiale de politică externă și internă, de probleme militare, de construcții civile etc. ale Imperiului otoman. După cum ne-a arătat directorul general și ne-au precizat șeful Secției de conservare a documentelor, Iurgut İşıksal, șeful Secției de clasificare, Gemel Türkay, și șeful Sectorului de evidență, Tülin Aren, în colecția **Cevdet** se găsesc numeroase referiri directe și indirecte la țările române și la statutul lor special de autonomie în cuprinsul Imperiului otoman¹.

Concludente în sensul de mai sus sînt nu numai prezențele ci și absențele românești din unele materiale de arhivă. Unul dintre multe exemple grăitoare care se pot cita: în nici unul din cele peste 1 000 volume în care s-au consemnat datele recensămintelor efectuate în Imperiul otoman, încă din sec. XV, cu prilejul urcării pe tron a fiecărui sultan, nu figurează nici Țara Românească, nici Moldova. Această lipsă marchează tocmai punerea lor în afara teritoriului otoman propriu-zis, spre deosebire de celelalte țări balcanice, incluse în recensăminte.

Despre trecutul comun al României și Turciei am mai avut prilejul să stăm îndelung de vorbă cu Nekati Dolunay, director general al Muzeelor Arheologice; Omer Lüfti Bar-

¹ Vezi, în acest sens, *Magazin istorie*, nr. 3/1975.

kan, profesor la Universitatea din Istanbul și titularul unor cursuri anuale la Universitățile din Cambridge (Marea Britanie) și Princeton (S.U.A.); prof. dr. Cengiz Orhonlu, reputat specialist în istoria culturii; prof. dr. Midhat Sertoglu și istoricul Cem Atabeyoglu.

A fi la Istanbul, înseamnă a vizita — fie și pentru a zecea oară — Topkapı Sarayı¹, palatul pe care 25 padișahi l-au folosit timp de 390 ani, până când, din dispoziția lui Kemal Atatürk — la 24 aprilie 1924, după cinci luni de la proclamarea republicii în Turcia — a fost transformat în muzeu.

De ce vin anual la Topkapı peste un milion și jumătate de localnici și străini? Răspunsul ni l-a dat Kemal Çig, directorul imensului muzeu.

Topkapı este al doilea palat ridicat de Mahomed II Fatih (Cuceritorul)² în Istanbul. Construcția lui a început în 1463, când au fost puse temelile primelor clădiri, corespunzătoare scopului și nevoilor de atunci. Ziduri groase, dotate cu turnuri, împrejmuesc patru curți aproape pătrate, în care se intră trecându-se prin trei porți mari și trei coridoare.

Construcțiile păstrate din perioada lui Mahomed II au fost supuse unor schimbări esențiale. De pildă, forma inițială a primei porți (**Bab-ı Hümayun**) care a fost distrusă de două incendii, în 1867 și 1924, o vedem astăzi doar în miniaturi și gravuri. A doua și a treia poartă (**Bab-üs Selam** și **Bab-üs Saade**) și-au păstrat forma originală, suferind însă mari modificări în ornamentație și alte schimbări mai mici în structura lor interioară. Alte edificii rămase de la Fatih și-au pierdut, de-a lungul anilor, partea superioară, păstrându-și numai temelile. Există însă și clădiri care, pe lângă că au rămas în picioare, și-au putut conserva și ornamentele interioare.

În prezent, palatul-muzeu dispune de douăzeci și șase de secții, printre care salonul de primire al sultanului, biroul de lucru (**kubbealtı**), încăperea în care se adunau vizirii pentru a discuta, în prezența padișahului, problemele de stat), biblioteca, haremul, bucătăria, dormitorul, o mică geamie ș.a. Începând din 1465 și până la data când sultanul Abdülmecid s-a mutat în Palatul **Dolmabahçe**, terminat în anul 1855, ansamblul de clădiri ale Palatului Topkapı a fost fie reședința personală a sultanilor otomani, fie sediul lor pentru conducerea statului. Acest dublu rol a fost util, dar și păgubitor. A fost util, pentru că modificările aduse palatului, potrivit gustului și nevoilor fiecăruia dintre padișahi care i-au succedat lui Fatih, au avut ca rezultat crearea unui ansamblu arhitectonic unic în lume, reflectând evoluția arhitecturii turce pe parcursul a 400 ani. Dar a fost și păgubitor, deoarece palatul construit de Fatih a pierdut, în mare măsură, identitatea epocii sale. În intenția de a asigura apărarea Istanbulului, Mahomed II l-a construit în chip de cetate;

în sec. XVI, sultanul Murad III a amenajat aici un apartament pentru harem, mutând în el o parte din femeile ce se aflau în alt palat. Cu timpul, Topkapı a început să-și piardă aspectul de cetate și a ajuns la forma pe care o are astăzi.

Clădirile palatului oferă celor interesați prilejul să urmărească și evoluția, de-a lungul secolelor, a ornamentațiilor interioare, a gustului și concepției turcești asupra frumosului. Astăzi, asemenea mostre se află adunate în Palatul Topkapı în cea mai bogată și convinsă colecție.

Din vremea lui Fatih nu s-au păstrat mostre de ornamentație interioară, cu excepția chioșcului de faianță (**Cinilli-köşk**), care, prin plăcile în formă de triunghi și hexagon, cu stele de aur pe fond violet, ce împodobesc marginea porții de la fațadă și, în interior, pereții unor camere, ne oferă o imagine asupra artei decorative din sec. XV. Artă ornamentată din sec. XVI este, în schimb, bine reprezentată: în foarte multe sectoare ale haremului pot fi admirate cele mai frumoase faianțe de Iznik ca și picturi murale, ornamente cu incrustații de baga și sîdef, vitralii, basoreliefuri de marmură ș.a.

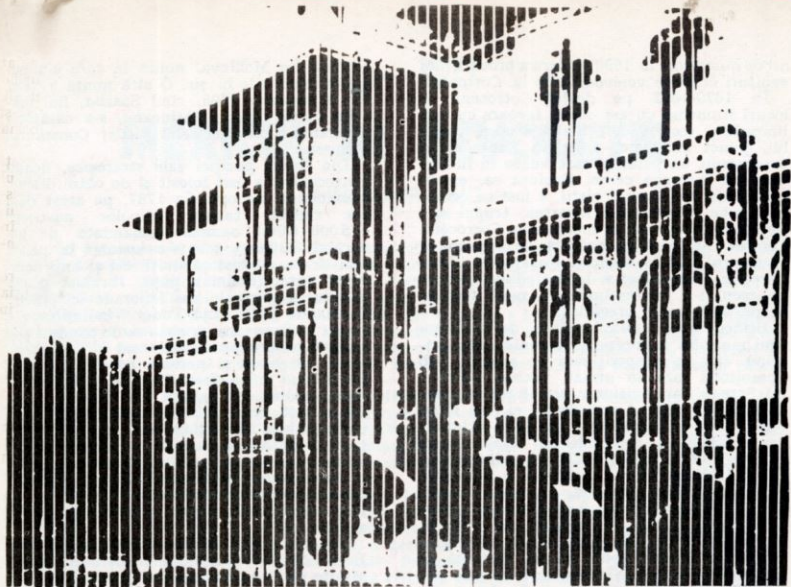
În apartamentul **Vellit**, de lângă cabinetul particular al lui Murad III, construit, pare-se, pe la începutul sec. XVII, atenția vizitatorilor este captată de motivele clasice turcești de pe tavanele boltite, de panourile de faianță, înfățișând ghivece de flori și chiparoși, care acoperă pereții, de vitraliile și basoreliefurile de marmură care împodobesc ușile și ferestrele.

Odată cu intensificarea relațiilor dintre statul otoman și Europa, în primul sfert al sec. XVIII, ne-a arătat directorul Kemal Çig, obiectele aduse din Franța și artiștii occidentali veniți în imperiu au influențat concepția estetică a turcilor. Un prim exemplu de acest gen îl întâlnim în timpul lui Ahmed III, în decorarea sufrageriei din harem și a bibliotecii din a treia curte a palatului. Picturile murale de pe bolta bibliotecii și cele în ulei de pe tavanul și pereții sufrageriei din harem au constituit un fel de punte de legătură între arta decorativă clasică turcă și cea occidentală. Ulterior, în lucrările executate în palat din dispoziția a doisprezece sultani, de la Mahmud I (1730-1754) până la Reșad (1909-1918), arta decorativă occidentală a fost folosită alături de cea clasică turcă. Este concludent în acest sens Coridorul imperial (**Hünkâr Sofase**), care întrunește decorațiuni din trei secole. Pot fi admirate aici cele mai frumoase ornamentații manuale clasice din sec. XVI, alături de altele în stil baroc și rococo, executate în epoci diferite, sau faianțele de Iznik din sec. XVII, alături de cele de Delft.

Datorită trăsăturilor sale, sublinia în încheiere Kemal Çig, Topkapı Sarayı este un muzeu al stilurilor arhitecturale și decorațiilor interioare care nu are echivalent în nici o țară din lume.

¹ Vezi *Magazin istoric*, nr. 10/1972.

² Vezi *Magazin istoric*, nr. 3/1972.

PALATUL DE LA COTROCENI

GEORGE POTRA

Intr-unul din cele mai frumoase cartiere ale Capitalei, Cotroceni, un palat și o mănăstire au fost, de multe ori, legate de personaje și evenimente de seamă din istoria noastră.

Între zidurile ctitoriei lui Șerban Cantacuzino s-au scris și câteva pagini ale acestei istorii

În vechime, moșia Cotroceni era, parțial, acoperită de o mare pădure, multiseclară, făcând parte din vestitul și înfățișat Codru al Vlăsiei; partea din deal, care cobora spre riu, era acoperită de vii. În timpul lui Mihai Viteazul, proprietarii neputând plăti grelele biruri la care fuseseră impuși, voievodul a luat moșia pe seama domniei, și ea a rămas în această situație până în 1614, când domnitorul Radu Mihnea a restituit-o vechilor proprietari. Prețul răscumpărării: 24 000 aspri (circa 200 galbeni).

Între 1631-1660, proprietar era un anume căpitan Ghioca; dovedit „hiclean”, adică necredincios față de domnie, el a fost deposedat de către Gheorghe Ghica vodă, care a dăruit moșia boierului Șerban Cantacuzino; acesta însă nu a putut intra în stăpânirea ei decât în 1671, după ce s-a învoit cu fiii lui Ghioca căpitanul asupra sumelor care trebuiau plătite ca despăgubiri.

Mai tirziu, Șerban Cantacuzino uneltind împotriva voievodului Gheorghe Duca, acesta și-a trimis oamenii ca să-l prindă și să-l omoare; fiind înștiințat însă chiar de soția domnitorului, care îi era bună prietenă, a reușit să fugă și să se ascundă în pădurea Cotrocenilor. La scurtă vreme după ce a ajuns domnitor (1678), Șerban Cantacuzino a ridicat, pe locul unde a stat ascuns, o frumoasă cruce de piatră, cu inscripție slavonă și română, având în mijloc stema familiei, iar în apropiere a clădit biserica și mănăstirea Cotroceni. „Noi singuri am înfipt sapa la pământ și cu mina noastră jos în temelie cărămizi am pus”, va descrie ctitorul însuși, ceva mai tirziu, întemeierea acestui așezământ pe care l-a înzestrat cu odoare prețioase și danii bogate: moșii, vii, case, prăvălii și locuri în București, toate aducătoare de frumoase venituri. Chiar și marele han „Șerban Vodă” din Capitală a fost clă-

dit de domnitor, în 1690, pentru a procura noi venituri ctitoriei voievodale de la Cotroceni.

În 1679-1682, pe dealul Cotroceni — locuri frumoase cu aer curat, izvoare cu apă limpede și rece, vedere înaltă asupra orașului, punct strategic — Șerban Cantacuzino a construit un palat în care venea în fiecare vară cu întreaga curte. Dorința sa, exprimată încă din timpul vieții, a fost ca oriunde i s-ar fi întâmplat moartea, trupul să-i fie adus și îngropat la mănăstirea Cotroceni. Cererea i-a fost îndeplinită de nepotul și succesorul său la domnie, Constantin Brîncoveanu, care, chiar a doua zi după urcarea pe tron, l-a înmormîntat cu mult fast în gropnița de mult pregătită.

Brîncoveanu a folosit palatul de la Cotroceni mai ales la începutul domniei sale, primind aici pe oaspeții mai de seamă. Sub domniei care au urmat, vechea zidire a lui Șerban Cantacuzino a servit tot ca reședință ocazională, și unii dintre ei i-au făcut reparații și îmbunătățiri. În 1780, Alexandru Ipsilanti a construit un chioșc foarte frumos a cărui înălțime (20 m), adăugată la cea a dealului (22 m), permitea o minunată priveliște asupra orașului. În unele cazuri, cînd diferite calamități loveau țara sau doar Bucureștii, Curtea domnească se muta la Cotroceni. Astfel, în 1783, după ce Curtea Nouă din Dealul Spirii a fost distrusă de un mare incendiu¹, Nicolae vodă Caragea și-a stabilit reședința la Cotroceni. La fel a procedat, în 1812, Ioan vodă Caragea, gonit din București de celebra ciumă care îi va împrumuta numele; atunci, domnitorul a reparat și unele încăperi ale mănăstirii, pentru a oferi **cataghion** (loc de scăpare), sfetnicilor săi apropiați.

Încă de la sfîrșitul sec. XVIII, palatul de la Cotroceni era folosit și pentru serbări fastuoase, prilejuate, de exemplu, de sosirea unor oaspeți de frunte, de celebrarea unor căsătorii între odraslele marilor dregători etc. În asemenea ocazii erau aduse din străinătate orchestre și trupe de comediați pentru distracția musafirilor; erau nelipsite și jocurile de cărți la care se pierdeau case, moșii și uriașe sume de bani. În luna iulie 1793 s-a desfășurat aici căsătoria Ecaterinei, sora lui Alexandru vodă Moruzi, cu Sandu Sturza, fiul marelui logofăt Ștefan

¹ Vezi *Magazin Istoric*, nr. 10/1975.

Sturza din Moldova, nuntă la care s-a petrecut cinci zile în șir. O altă nuntă a avut loc în ianuarie 1795, cînd Scarlat, fiul marelui vornic Radu Slătineanu, s-a căsătorit cu Catina, fiica marelui vistiier Constantin Filipescu.

Din cauza poziției sale strategice, dealul Cotrocenilor a fost folosit și de către diverși comandanți de oști. În 1737, pe acest deal s-a ridicat tabăra trupelor austriece — 5000-6000 oameni — comandate de generalul Ghilany, care s-a instalat în palat. Mai târziu, au fost găzduiți aici și unii demnitari turci (Soliman pașa, Ibrahim pașa); precum și generalul rus Miloradovici (1806). În martie 1821, cînd Tudor Vladimirescu a intrat în București, armata sa de panduri și-a stabilit tabăra pe același deal al Cotrocenilor — de unde și numele Șoselei Pandurii. Fortificînd mănăstirea, Tudor și-a fixat temporar sediul în palatul lui Șerban vodă. Iar la 1848, cînd turcii au intrat în țară pentru a înăbuși revoluția, Fuad pașa și Tinghir pașa și-au așezat trupele pe dealul Cotrocenilor, au ocupat palatul și mănăstirea, iar în biserică au depozitat iarba de pușcă. O bună parte din conducătorii revoluției au fost arestați aici, pentru a fi trimiși în lung și greu exil.

Cel din urmă domnitor al Țării Românești, Barbu Știrbei, locuind îndeobște în palatul său de pe Podul Mogoșoaii (Calea Victoriei) — azi Muzeul de Artă Populară al R.S.R. — folosea, vara, reședința de la Cotroceni, pe care a mărit-o, reparîndu-i și dependențele. Din porunca sa, în 1852 a fost pietruită șoseaua care urca pînă în deal, spre comuna Militari — azi un cartier al Capitalei. Tot ca reședință de vară l-a folosit și domnitorul Carol în primii ani ai domniei sale, pînă cînd s-a terminat construcția castelului Peleş în comuna Podul Neagului, care, din septembrie 1883, s-a numit Sinaia.

În 1888, guvernul a hotărît înlocuirea vechilor clădiri de la Cotroceni cu un palat nou, mai impozant, pentru a cărui construire — încredințată arhitectului francez Paul Gotterau — s-a deschis în 1893 un credit de 700 000 lei. Noul palat — refăcut și mărit mai târziu de arhitectul Grigore Cerchez — a fost afectat familiei prințului moștenitor, iar în 1948 a trecut în stăpînirea statului român.

2798 RĂSPUNSURI EXACTE LA 100 ÎNTREBĂRI

Ionescu Maria — B; Popescu C. Soare — Boldu, BZ; Voinea Nic. — Pitești; Petcu Doina — Medias; Petcu Cornelia — Medias; Pirvulețu Aneta — AR; Cornelia Olteanu — B; Presecan Alex. — Oprizani, CS; Strâmbu Ana — SB; Bradu Mihail — B; Vasile Manda — B; Teodorescu Ionel — B; Malcica Laurențiu — B; Elena Novac — IS; Logofăt Gh. — B; Cimponeru Șt. — Panoia, TM; Stoleriu D-tru — SV; Stănescu Igor — Bucumeni, DB; Stănilă Ana — Timișoara; Stănilă Iosif — Timișoara; Berlescu Vasile — Pitești; Leat Eugen — Piatra Neamț; Vasile F. Mitu — Hunia, DJ; Popa Aureliu — B; Stălcu Manuela — B; Dancu Gheorghe — Mercina, CS; Faur Gh. — Oradea; Haleschi E. Cristina — GL; Sărățeanu Petru — BC; Ieremia Radu — Ploiești; Gervescu Ion — B; Novac

Dorinel — GL; Jemăneanu A. Virginia — Cîmpulung, AG; Pascariu Mircea — SV; Angelescu Mihail — Trăgăștie; Corb Ioan — Oravița, CS; Roșca Victorin — B; Nicolau Corneliu — B; M. Neagu — B; Lazariu Victor — B; Parashiv C-tin — B; Teodorescu Nic. — Pitești; Moș Doralin — B; Panătescu El. — B; Jan Marica — B; Uliu Gh. — B; Butoi Gh. — Gădăci, DJ; Oprean Gh. — Cluj-Napoca; Petrescu Raimond — Biriad; Rizea Alex. — Pitești; Chindris Virgiliu — Tîrșiuș, BN; Chindris Ionela — Tîrșiuș, BN; Chindris Ioan — Tîrșiuș, BN; Ghiran Ioan — Rогоjel, CJ; Gh. Păduraru — Aiud; Var Liviu — Tg. Mureș; Grosu Vicențiu — GL; Pop Vasile — Tg. Mureș; Popescu Ana — Craiova;

(Continuare în p. 55)

1910—1917

MEXICUL ÎN REVOLUȚIE

GHEORGHE UNC

La jumătatea lunii septembrie 1910, Mexicul celebra un secol de la declanșarea răscoalei populare de eliberare de sub dominația spaniolă. Centenarul independenței coincidea cu aniversarea celor 82 ani ai președintelui-dictator al țării — Porfirio Díaz (1828-1915). Festivitățile consacrate evenimentului menționat — reprezentații de gală, recepții, discursuri, parăzi ș.a. — s-au desfășurat sub înaltul patronaj al însuși președintelui, care urmărea a înfățișa țării și străinătății guvernarea sa drept exemplu de prosperitate, bogăție și stabilitate. La numai două luni după festivități, opinia publică mondială avea să cunoască, însă, tabloul veridic și cutremurător al țării, fiind martora primel, celei mai ample și îndelungate revoluții sociale, antiimperialiste de pînă atunci în istoria continentului latino-american.

Începînd din 1876, cu o întrerupere între 1880-1884, Porfirio Díaz cîrmuia țara în chip despotic. Deposdarea țăranilor de pămînt, exploatarea nemiloasă a muncitorilor, prigoana intelectualilor progresiști, abolirea libertăților personale, înăbușirea oricărei opoziții, asasinatelor politice, acesta era bilanșul guvernării tiranice a lui Díaz. În timpul dictaturii sale, monopolurile nord-americane și britanice pătruseseră puternic în economia mexicană, acaparînd puzurile petrolifere, căile ferate, bogățiile solului și subsolului țării.

Suferințele, nedreptățile și silniciile aveau să ridice poporul la luptă. Cauza imediată a revoluției a constituit-o măsura alegerilor prezidențiale din vara anului 1910, cînd, în condiții de cruntă teroare, Porfirio Díaz a fost „real” președinte al țării. Principalul său contracandidat, Francisco Madero, desemnat de opoziția liberală, a declarat nule alegerile, chemînd la arme poporul mexican pentru doborîrea dictatorului abuziv. Programul lui Madero (Planul de la San Luis Potosi), publicat la 5 octombrie 1910, conținea reforme politice (restabilirea în fapt a Constituției, alegeri libere), economice (restituirea pămînturilor acaparate de la țărani) și antiimperialiste („mexicanizarea” căilor ferate și limitarea capitalului străin în acapararea terenurilor petrolifere). Programul a căpătat astfel adevîrnea țăranilor, muncitorilor, intelectualilor, dar și a burgheziei naționale și a unor latifundiari, nemulțumiți de privilegiile acordate monopolștilor străini. Dar forța motrice a revoluției burghezo-democratice, declanșate la 21 noiembrie 1910, au constituit-o masele de țărani — frustrate de pămînt de către latifundiari și concesionarii străini — în fruntea cărora s-au situat fermierul Francisco Pancho Villa, care acționa în nordul țării, și clăcașul metis Emiliano Zapata — în sud. Sprijinindu-se pe cei doi conducători ai țăranilor, revoluția condusă de Madero s-a extins cu repeziciune în întreaga țară. Peste tot, armata guvernamentală capitula în fața răs-culațiilor, iar administrația locală a lui Díaz era înlocuită cu reprezentanți ai forțelor revoluționare.

La 21 mai 1911, la Cartierul general al lui Madero, aflat în orașul de frontieră Ciudad Juarez, a sosit o delegație guvernamentală pentru a cere armistițiul. Díaz și colaboratorii săi apropiați au trebuit să-și dea demisia la 25 mai 1911, până la alegerile libere, din octombrie, președinte provizoriu al republicii fiind desemnat Francisco de la Barra, ministru de Externe în vechea administrație. De teama maselor, Díaz a fugit peste hotare.

30 000 vieți suprimate

Înlăturarea dictaturii reacționare a lui Díaz a stîrnit un puternic răsunset în întreaga lume, inclusiv în România. Clasa muncitoare și masele largi ale poporului român și-au exprimat deschis simpatia față de revoluția anti-imperialistă a poporului mexican. Încă înainte de evenimentul propriu-zis, socialiștii români au publicat, în organul lor central de presă **România muncitoare** (din 19 iulie 1909), un apel al revoluționarilor mexicani către clasa muncitoare „din toată lumea”, prin care era dezvăluită „situația critică a poporului mexican, în general, și a lucrătorilor mexicani, în special”. Apelul demasca brutalitatea regimului lui Díaz, care răpise poporului toate libertățile și concesionase bogățiile țării monopolurilor străine. Porfirio Díaz — arăta apelul — „a vîndut Mexicul aproape pe nimica capitaliștilor străini. Unirea într-o organizație e socotită de Díaz ca o faptă politică criminală. Peste treizeci de mii de vieți a suprimat acest Díaz pînă acum”. Documentul

era însoțit de următorul comentariu: „Apelul este un strigăt disperat către toată lumea muncitoare spre a da sprijinul ei moral revoluției mexicane”.

La numai cinci zile după izbucnirea revoluției, sub titlul **Contra unui tiran, România muncitoare** scria pe prima pagină: „Telegraful a anunțat pretutindeni izbucnirea revoluției mexicane, după unii fără nici un scop politic — ceea ce ar fi o anomalie — după alții — ceea ce pare mai just — contra tiranului președinte, sinistrul Díaz. Noi, care cunoaștem trecutul acestui popor neolatîn din America Centrală, înclinăm pentru această ultimă versiune. Într-adevăr, în Mexic, unde forma de guvernământ — republica — a ajuns o ficțiune, unde de atît timp domnește acest tiran, credem noi că meridianul nord n-a mai putut răbda [...] Oricare ar fi rezultatul acestei lupte [...] pe noi ne bucură gestul. S-a dovedit că și în republicanul continent american, clocotește germenul unei revoluții ce tinde la o stare mai fericită”.

Pentru cauza dreaptă a revoluției mexicane au pledat

toate gazetele democratice românești ale vremii. La 2 martie 1911, gazeta de orientare burghezo-democratică **Adevărul** scria: „Scopul revoluției e să dea jos regimul autocratic și despot al lui Porfirio Díaz, tiranul Mexicului, și oligarhia barbară și lăcomă care îl sprijinește, pentru a întrona un regim democratic, civilizat, potrivit cu interesele reale ale maselor”. Gazeta constata cu satisfacție că revoluția mexicană „s-a întins la aproape trei părți din statele republicii” și că ea este „o afacere internă a Mexicului”. La rîndul ei, **Dimineața** din 16 mai 1911 își informa cititorii că înlăturarea tiranului „a fost primită cu entuziasm” de către masele populare mexicane.

Pe poziții la fel de solidare cu lupta poporului mexican s-a situat și gazeta **Adevărul**, organul de presă al socialiștilor transilvăneni, care, în numărul din 28 februarie 1913, constata justefea ridicării la luptă a maselor pentru alungarea dictatorului „care a jefuit poporul din Mexic într-un mod nemaipomenit. Mai mult de 100 000 băștinași au fost jefuiți de pămînturile lor și apoi cu bicul au fost mînași

Francisco Villa în fruntea unuia din detașamentele sale

La 21 mai 1911, la Cartierul general al lui Madero, aflat în orașul de frontieră Ciudad Juarez, a sosit o delegație guvernamentală pentru a cere armistițiul. Díaz și colaboratorii săi apropiați au trebuit să-și dea demisia la 25 mai 1911, până la alegerile libere, din octombrie, președinte provizoriu al republicii fiind desemnat Francisco de la Barra, ministru de Externe în vechea administrație. De teama maselor, Díaz a fugit peste hotare.

30 000 vieți suprimate

Înlăturarea dictaturii reacționare a lui Díaz a stîrnit un puternic răsunset în întreaga lume, inclusiv în România. Clasa muncitoare și masele largi ale poporului român și-au exprimat deschis simpatia față de revoluția anti-imperialistă a poporului mexican. Încă înainte de evenimentul propriu-zis, socialiștii români au publicat, în organul lor central de presă **România muncitoare** (din 19 iulie 1909), un apel al revoluționarilor mexicani către clasa muncitoare „din toată lumea”, prin care era dezvăluită „situația critică a poporului mexican, în general, și a lucrătorilor mexicani, în special”. Apelul demasca brutalitatea regimului lui Díaz, care răpise poporului toate libertățile și concesionase bogățiile țării monopolurilor străine. Porfirio Díaz — arăta apelul — „a vindut Mexicul aproape pe nimica capitaliștilor străini. Unirea într-o organizație e socotită de Díaz ca o faptă politică criminală. Peste treizeci de mii de vieți a suprimat acest Díaz pînă acum”. Documentul

era însoțit de următorul comentariu: „Apelul este un strigăt disperat către toată lumea muncitoare spre a da sprijinul ei moral revoluției mexicane”.

La numai cinci zile după izbucnirea revoluției, sub titlul **Contra unui tiran, România muncitoare** scria pe prima pagină: „Telegraful a anunțat pretutindeni izbucnirea revoluției mexicane, după unii fără nici un scop politic — ceea ce ar fi o anomalie — după alții — ceea ce pare mai just — contra tiranului președinte, sinistrul Díaz. Noi, care cunoaștem trecutul acestui popor neolatîn din America Centrală, înclinăm pentru această ultimă versiune. Într-adevăr, în Mexic, unde forma de guvernământ — republica — a ajuns o ficțiune, unde de atît timp domnește acest tiran, credem noi că meridionalul norod n-a mai putut răbda [...] Oricare ar fi rezultatul acestei lupte [...] pe noi ne bucură gestul. S-a dovedit că și în republicanul continent american, clocotește germele unei revoluții: ce tinde la o stare mai fericită”.

Pentru cauza dreaptă a revoluției mexicane au pledat

toate gazetele democratice românești ale vremii. La 2 martie 1911, gazeta de orientare burghez-democratică **Adevărul** scria: „Scopul revoluției e să dea jos regimul autocratic și despotice al lui Porfirio Díaz, tiranul Mexicului, și oligarhia barbară și lacomă care îl sprijinește, pentru a întrona un regim democratic, civilizat, potrivit cu interesele reale ale maselor”. Gazeta constata cu satisfacție că revoluția mexicană „s-a întins la aproape trei părți din statele republicii” și că ea este „o afacere internă a Mexicului”. La rîndul ei, **Dimineața** din 16 mai 1911 își informa cititorii că înlăturarea tiranului „a fost primită cu entuziasm” de către masele populare mexicane.

Pe poziții la fel de solidare cu lupta poporului mexican s-a situat și gazeta **Adevărul**, organul de presă al socialiștilor transilvăneni, care, în numărul din 28 februarie 1913, constata justetea ridicării la luptă a maselor pentru alungarea dictatorului „care a jefuit poporul din Mexic într-un mod nemaipomenit. Mai mult de 100 000 băștinași au fost jefuiți de pămînturile lor și apoi cu biciul au fost mînați

Francisco Villa în fruntea unuia din detașamentele sale

MEMORIAL DE RĂZBOI

În producția-mamut de literatură consacrată celui de-al doilea război mondial, memorialistica rămâne, prin inegalabila ei valoare documentar-istorică, una din sursele primare și indispensabile de informație. Deși inevitabil subiectivă, depoziția martorului redă detalii de psihologie omească imposibil de relatat prin intermediul altui gen.

Istoriografia marii conflagrații a secolului nostru tradusă în limba română se va completa în curând cu volumul Memorial de război¹, culegere antologică de extrase dintr-o suită de lucrări memorialistice sau declarații semnate de oameni politici, comandanți militari, diplomați, din ambele tabere beligerante.

Coordonatorii volumului încearcă o formulă sui-generis de relate a istoriei celui de-al doilea război mondial, care oferă cititorilor posibilitatea de a derula, cronologic, filmul principalelor evenimente politice și militare din această perioadă.

Într-o formă oarecum prescurtată și în ordinea în care au avut loc evenimentele la care se referă autorii, oferim cititorilor noștri relațiile citorva dintre acești memorialiști: un fragment din notele laconice, în fraze adesea incomplete, din jurnalul generalului Franz Halder², șeful Statului major al Comandamentului trupelor germane de uscat (O.K.H.) în perioada august 1939-septembrie 1942, care ne dezvăluie multe dintre sinistrele resorturi și mecanisme ale pregătirilor mașinii de război hitleriste, planurile lui Hitler, participarea generațiilor germani la nenumăratele crime de război, stadiul avansat al pregătirilor făcute de Comandamentul german pentru războiul chimic etc.; extrase din memoriile diplomatului Renato Bova Scoppa, ministrul Italiei la București, despre criza sistemului politic din România în perioada 1942-1943; raportul lui Ciu De, comandant-șef adjunct al Armatei 8 de eliberare, despre acțiunile întreprinse pe frontul din China în 1944 de către Armatele 8 și 4 de eliberare și detașamentele de partizani împotriva Japoniei; notele convorbirii din 2 decembrie 1944, care a avut loc între I. V. Stalin și Ch. de Gaulle cu privire la organizarea postbelică a lumii. (Notele de subsoal marcate cu sigla M.i. aparțin redacției Magazin istoric.)

F.D.

¹ În curs de apariție la Editura Politică sub îngrijirea lui Ion Cupaș, Alexandru Șipero, Alexandru Vianu și Gheorghe Zaharia.

² Menționăm la subsolul fragmentelor respective, titlurile lucrărilor din care au fost extrase.

22 august 1939

Consfățuire la Führer (la Obersalzberg⁴ la 12)

Iau parte comandantii grupurilor de armate și ai armatelor tuturor celor trei categorii de forțe armate.

Cerințele Führerului față de conducerea militară

1. Hotărâre necondiționată. Anglia și Franța vor lua contramăsuri. Trebuie să li se facă față. De executat desăfurarea trupelor în vest. „Fermitatea de fier neclintită a tuturor persoanelor de răspundere”.

2. Scopul:

Distrugerea Poloniei — lichidarea personalului armatei ei. Nu este vorba de a atinge o anumită linie sau o nouă graniță, ci de distrugerea inamicului, scop ce trebuie urmărit cu fermitate, prin orice mijloace.

3. Îndeplinirea misiunii:

Mijloacele — oricare. Învingătorul nu este judecat nicodată... De aceea nu este vorba de a avea de partea ta dreptatea, ci exclusiv de victorie.

4. Realizarea:

Fermă și decisivă. Să fii dur față de orice manifestare de milă. Rapiditatea: încrederea în soldatul german, chiar dacă se vor întâmpina greutăți. Cele mai importante sînt pătrunderile adînci de la sud-est pînă la Vistula și de la nord pînă la Narew și Vistula. Să se ia în considerare rapid schimbările de situație. În funcție de situație, să se recurgă rapid la mijloace noi.

³ Generaloberst Halder: Kriegstagebuch Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres, 1939-1942, Band I, Stuttgart, 1962-1964, reproduc după Nürnbergskil profess, Moscova, 1965 (n.t.).

⁴ Localitate în Bavaria (sud-estul R.F.G.), la nord de Berchtesgaden (M.I.)

⁵ Pasajele între ghilimele reprezentate citate din frazele pronunțate de Hitler (M.I.)

⁶ Rlu în nord-estul Poloniei, afluent drept al Bugului de vest (M.I.)

28. 8. 39. A 3-a zi a mobilizării

Consfătuire la 17.30 la Căminul Reichului... Führerul cu Himmler, Heydrich, Wolff, Goebbels și Bormann. Situația e foarte serioasă. Führerul e plin de hotărârea de a rezolva într-un fel sau altul problema rășăriteană.

Cererea minimă: retrocedarea Danzigului, rezolvarea problemei coridorului.

Cereri maxime: „În funcție de evoluția situației militare”.

Dacă cererile minime nu vor fi satisfăcute, atunci război. Crinchen! El însuși va fi în prima linie... „Atâta timp cât trăiesc, nici vorbă de capitulare”.

Pactul cu Uniunea Sovietică nu a fost înțeles just de către partid¹. (E un pact cu satana ca să izgonești diavolul...) Aplauze la ordin, dar anemice.

Aspectul Führerului: extrem de extenuat, vocea răgușită, distrat.

Nu mai iese din cuvântul consilierilor săi SS-iști.

¹ E vorba de partidul nazist (M.I.)

29. 8. 39. A 4-a zi a mobilizării

Se așteaptă dispoziții: primul foc de armă trebuie să pornească de la adversar.

7. 9. 39. A 12-a zi a mobilizării

Comandantul-șef la Führer (în a doua jumătate a zilei de 7. 9). Trei variante posibile pentru evenimentele ulterioare.

1) Polonezii vor angaja convorbiri. Noi sintem gata pentru tratative în următoarele condiții: ruptura cu Anglia și Franța. O rămășiță a Poloniei va fi păstrată, Narew, Varșovia, Polonia, regiunea industrială — nouă, Cracovia — Poloniei. Marginea de nord a lanțului Beskizilor² — nouă. Ucraina — de sine stătătoare.

2) Rușii vor trece la acțiune. Linia Narew-Vistula-San³.

3) Dacă aliații vor începe ofensiva în Vest, aceeași linie. Politicește, noi nu sintem interesați în înaintarea spre România. De oprit livrările din România (în Polonia)...

² Masiv muntos în Carpații nord-vestici la granița dintre Cehoslovacia, Polonia și U.R.S.S. (M.I.)

³ Afluent al Vistulei (M.I.)

11. 9. 39

Comandantul-șef: 1) Blomberg (Bydgoszcz⁴). Misiunea specială a lui Himmler.

2) Folosirea iperitei la aripa de sud...

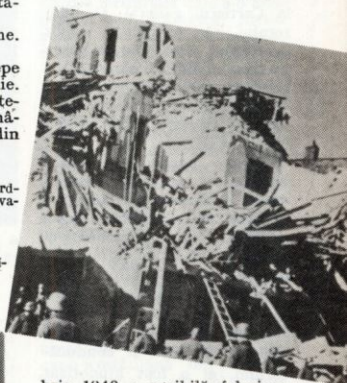
A început trecerea soldaților polonezi în România.

26. 9. 39

Becker: OW „Muna — OST” (100)⁵ — 600 m.c. de la 1. 10. 40.

Experiența lansării din aer. Contaminarea unor suprafețe mari?

„Gelan” acționează asupra plămânilor. Are un efect imediat. Provoacă spasme îngrozitoare. Fabrica în curs de construcție. S-au făcut experiențe pe animale. Din octom-

Invaderea Poloniei a fost însoțită de bombardamente sălbatice asupra obiectivelor civile ▶

Halder (în mijloc), cu Keitel și von Brauchitsch ▼

brie 1940 e posibilă folosirea în masă.

18. 10. 39

Wagner: De la consfătuirea cu Führerul referitor la Polonia. „Nu vrem redresarea Poloniei”.

Polonia — cap de pod german pentru viitor. Polonia trebuie să se transforme în independent. Ea nu trebuie transformată într-un stat model după concepțiile germane. Să nu se admită ca intelectualitatea poloneză să se transforme într-o nouă pătură conducătoare. Nivelul de viață scăzut trebuie menținut. Sclavi ieftini. Din Germania trebuie aruncate toate lepadăturile.

Traducere de
Alexandru VIANU

⁴ Oraș în nord-estul Poloniei (M.I.)

⁵ Întreprinderea de muniții Ost „100” — un nou produs chimic de luptă, ca și „Gelan” (n.t.)

RENATO BOVA

SCOPPA:

Imposibila pace¹

...După 8 septembrie 1943, data armistițiului nostru cu aliații, am avut și mai des ocazia de a o întâlni pe regina Elena, care dorea să mă pună la curent cu situația dificilă în care se găsea Curtea față de mareșalul Antonescu, rugându-mă să fac cunoscută la Roma cele ce se petreceau la București...

Uneori, Antonescu se ducea la Cartierul general al Făh-rerului rău dispus și vădit descurajat, dar, abia se găsea în fața lui Hitler, că își și regăsea încrederea în victorie și se înapoia la București con-vins de triumful sigur al pu-terilor Axei...

Printre contrastele dintre un dictator care inspiră oxigen de la exaltarea lui Hitler și o Curte care manifestă deschis ostilitate față de germani și simpatie față de aliați, se înscriu figura și faptele vice-președintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Externe, Mihai Antonescu... Prieten devotat al conducă-torului, el a fost hipnotizat parcă de voința acestuia din urmă de a atrage țara în război alături de puterile Axei.

Evenimentele însă au început să determine prăbușirea tu-turilor marilor iluzii întemiate pe posibilitatea unei victorii a Germaniei și Italiei. Fără să mă laud, trebuie să spun că și eu am contribuit mult la transformarea ideilor și sen-timentelor lui Mihai Anto-nescu...

El a fost de acord cu mine asupra unei chestiuni la care ne gândisem, și anume ca Italia și România să iasă din conflict simultan. Dar nu a avut curajul de a merge pînă la capăt. El avea o poziție și

un prestigiu pe care eu nu le aveam și care i-ar fi permis să acționeze ferm și, înainte de toate, fulgerător....

În iulie 1943, după ce am luptat din greu pentru a trece peste dificultăți de necrezut, l-am însoțit la Rocca delle Camminate², pentru a avea cu Mussolini o convorbire, care, potrivit planului nostru comun, trebuia să fie decisivă; ei bine, nici de data aceasta, cu toate sugestiile mele, el nu a fost la înălțimea misiunii pe care trebuia s-o îndeplinească, pentru că a fost incapabil de a-și exprima gândul său față de Mussolini în termeni dinainte stabiliți. Deși plecaserăm din București spre Rocca delle Camminate cu scopul de a obține ca Ducele să-și asume el însuși inițiativa de a pune capăt conflictului, văzînd că prăbușirea era acum inevitabilă, Mihai Antonescu s-a lăsat influențat de argu-mentele aduse de Mussolini, care, recunoscînd că situația era acum cît se poate de gravă, a cerut totuși, două luni de răgaz înainte de a acționa...

Traducere de
Maria COVACI

CIU DE: Cu privire la frontul de luptă din regiunile eliberate³

**Sacrificii glorioase, succese
mărețe**

În cei șapte ani și jumătate cuprinși între septembrie 1937 și martie 1945, Armata 8, Noua armată 4 și Coloana de trupe de rezistență antijaponeză din China de Sud (lipsesc datele referitoare la anii premergători anului 1943 privind Coloana de trupe de rezistență anti-

japoneză din China de Sud) au purtat cu dușmanul 115 000 bătălii mari și mici, au ni-micit și au rănit 960 000 sol-dați dușmani și ai armatei-mar-ionetă, au luat 280 000 prizo-nieri; s-au predat peste 100 000 soldați din rîndul coteropito-rilor și al armatei-marionetă, pierderile totale ale dușma-nului ridicîndu-se la peste 1 360 000 oameni.

Capturile principale ale ar-matei noastre au fost: 1 028 tunuri, peste 7 700 mitraliere, peste 430 000 puști, peste 34 000 cazemate, peste 11 000 fortă-rețe.

Înainte bătăliilor de pe cîmpurile centrale din anul 1944 ... Armata 8, Noua armată 4 și Coloana de trupe de rez-istență antijaponeză din China de Sud au lovit în 64% din armata agresoare și 95% din armata-marionetă. Iar azi, din efectivul de 580 000 oameni ai celor 40 divizii ale armatei japoneze agresoare (nu se in-clud cele staționate în Man-ciuria), 22 divizii și jumătate, cu un efectiv de 320 000 oameni reprezentînd 56% din efec-tivul total al dușmanului, sînt angajate în luptă de către Armata 8, Noua armată 4 și Coloana de trupe de rez-istență antijaponeză din China de Sud. În privința armatei-marionetă nu au intervenit schimbări. Grosul armatelor dușmanului sînt concentrate în China de Nord, China Cen-trală, fapt ce explică sarcina extrem de grea în cadrul răz-boiului de rezistență a Ar-matei 8, a Noii armate 4 și a Coloanei de trupe de rez-istență antijaponeză din China de Sud.

Succesele remarcabile ob-ținute în războiul popular anti-japonez au fost reflectate și în documentele dușmanului. De pildă, în iunie 1943, Coman-damentul general al armatei dușmane ce staționa în China de Nord a declarat: „Începînd din ianuarie și pînă în mai anul curent, s-au înregistrat 5 524 bătălii cu armatele co-muniste, forțele lor militare ajungînd pînă la 567 424 oa-meni”. Alt exemplu. Cartierul general al armatei dușmane,

¹ Localitate la nord de Roma, în munții Apenini, în care își avea reședința de vară Mussolini (M.L.)

² Chu Te: Lun Chieh Fang Chü Chan Chang, Pekin, 1953.

¹ Renato Bova Scoppa: *La Pace impossibile*, Torino, 1961.

Ciu De (primul din stînga) și Ciu En-lai (primul din dreapta, în picioare) pe frontul anti-japonez

staționate în China de Nord, arată în raportul general cu privire la rezultatele războiului în cursul anului 1943: „Marea majoritate a dușmanului o constituie armatele comuniste, spre deosebire de armatele lui Ciau-Kai-și; din cele 15 000 bătălii purtate anul acesta, 75% s-au dat cu comuniștii chinezi. Din efectivul de 2 000 000 al armatei dușmane cu care s-au dat bătălii, peste 50% au făcut parte din armata comuniștilor chinezi. Din cei 199 000 dușmani morți înregistrați de noi, jumătate fac parte din armata comunistă. În comparație cu aceasta, din cei 74 000 prizonieri capturați de noi, cei proveniți din armata comunistă reprezintă doar 15%. Acest lucru dezvăluie slăbiciunea armatei guvernului din Ciuncin, dovadă, în același timp, înaltul grad de conștiință al armatei comuniste de a duce războiul... Din acest motiv, începînd de azi, sarcina armatei imperiale

staționate în China de Nord este să-și întărească și mai mult pozițiile. De azi înainte, menirea importantă a armatei imperiale din China de Nord este să ducă un război de nimicire împotriva armatei comuniste care periclitează China de Nord...”

Poporul chinez a plătit cu mari jertfe succesele de mai jos: crearea unor regiuni eliberate ce cuprind 19 provincii din China de Nord, China Centrală și China de Sud, eliberarea a 95 500 000 locuitori¹. Armata 8, Noua armată 4 și Coloana de trupe de rezistență anti-japoneză din China de Sud numără 910 000 ostași², iar miliția populară, 2 200 000 membri...

**Traducere de
Ana BUDURA**

¹ Pînă la capitularea Japoniei, populația eliberată a ajuns la 160 000 000 locuitori (n.t.)

² Pînă la capitularea Japoniei, numărul ostașilor a ajuns la 1 300 000 (n.t.)

Din notele convorbirii ce a avut loc între I.V. Stalin, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., și Charles de Gaulle, președintele Guvernului Provizoriu al Republicii Franceze, la 2 decembrie 1944³

De Gaulle spune că pe viitor pentru Franța este foarte important să se găsească față de Germania într-o poziție teritorială care s-o acopere și s-o întărească, într-o poziție care să permită forțelor ei să fie întotdeauna pregătite. Pentru francezi, linia care ar realiza posibilitatea geografică și istorică de acoperire a Franței este fluviul Rin. Francezii consideră că potrivit tuturor considerentelor — Rinul trebuie să fie bariera finală la răsărit împotriva Germaniei și împotriva amenințării germane. Există și alte bariere, însă este nevoie de o barieră reală, geografică. Aceasta este părerea francezilor [...]

Stalin spune că, după cum îi este cunoscut, în cercurile engleze s-a examinat o altă combinație, și anume, propunerea de a lua regiunea renano-westfaliană sub control internațional. Ceea ce a spus de Gaulle este ceva nou, și el, Stalin, aude aceasta pentru prima oară. Stalin spune că trebuie aflată părerea aliaților în această problemă [...] Stalin spune că armatele anglo-americane desfășoară în această regiune operații împotriva Germaniei. Stalin spune că el consideră că trebuie ascultată părerea Angliei și Americii și că o astfel de chestiune nu se rezolvă fără ele [...]

Stalin spune că ultimele două războaie au arătat că forța statelor continentale nu este suficientă pentru a ține Germania în frâu. Fără ajutorul forțelor engleze și americane este greu să învingi Germania. Trebuie avută în vedere experiența celor două răz-

(Continuare în p. 50)

³ Traduse după *Mejdnarodnaia Jizni*, nr. 4/1959, Moscova.

AȘA S-AU NĂSCUT STATELE UNITE ALE AMERICII

WINSTON CHURCHILL

Debarcând în golful Chesapeake și atacînd în Pennsylvania¹, generalul britanic Howe inaugura un al doilea teatru de război, la sud de cele șase colonii ale Noii Anglii, unde se desfășuraseră pînă atunci principalele operații militare. Examinînd recolta oferită de ambele cîmpuri de luptă, Churchill constată că englezii au cules roade care, sub coaja țipător colorată a succeselor inițiale, ascund în miezul lor putred viermele înfrîngerii.

În aceeași perioadă un al treilea front — frontul diplomatic, deschis în Europa — se bucură și el de atenția cronicarului. Acesta îi acordă ponderea cuvenită, sugerîndu-ne că șaptele discrete s-au dovedit mai ucigătoare decît flintele zgomotoase, zîmbetele de circumstanță au tăiat mai adînc decît baionetele pedestrașilor, iar subtilile aluzii ale unui limbaj de o impecabilă politețe au atîrnat deseori mai greu în cumpăna războiului decît spectaculoasele șarje de cavalerie. Pentru a rezista mai departe și, cu atît mai mult, pentru a repurta victoria, americanii declanșaseră ofensiva generală de cucerire a aliaților. Întreprinsă cu efective neînsemnate și lipsite de experiență, acțiunea a avut un singur atu: în fruntea sa se afla un generalissim de geniu, cu nimic inferior celor mai reputați strategii ai cancelariilor din Lumea Veche: Benjamin Franklin. Cel de-al zecelea copil al luminărilor lui Josiah Franklin din Philadelphia, absol-

vent a numai cîteva clase elementare și autodidact o viață întreagă, era aproape septuagenar cînd a debutat ca sol pe lângă Ludovic XVI al Franței. O scurtă ucenicie la Londra, înainte de revoluție, ca „agent“ (reprezentant) al cîtorva colonii, îl furnizase doar o brumă de cunoștințe empirice, lăsîndu-l pe deplin ignorant al canoanelor de etichetă și protocol. În schimb, proaspătul ambasador improvizat era unanim și de mult salutat drept cel mai de seamă savant și inventator de dincolo de ocean. Vestitul filozof german Kant, atît de parcimonios în elogiarea contemporanilor săi, îl admira ca pe „un nou Prometeu“, exigenta Universitate din Oxford îi decernase titlul de Doctor honoris causa, iar William Pitt (cel Bătrîn), prestigiosul lider politic al Angliei, îl definise drept „egalul lui Newton al nostru“. Omagii se adresau celui care, într-un singur deceniu, ridicase electricitatea — pînă atunci un tărîm la fel de nebulos și enigmatic ca telepatia sau spiritismul — la rangul de autentică știință. Deschizător de drumuri în numeroase alte discipline — de la geologie la fizica lichidelor și de la agrotehnică la meteorologie — Franklin vădea, față de strălucitele rezultate ale investigațiilor sale, nu numai o imensă capacitate de generalizare teoretică, ci și o nescăpată ingeniozitate în prompta lor aplicare practică. Dotat cu o inepuizabilă forță de creație (în pragul vîrstei de 80 ani, a mesterit primii ochelari bifocali din lume), principal întemeietor al Universității din Pennsylvania și al

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 3/1976.

multor alte instituții științifice și culturale, el a mai fost, simultan sau succesiv, filozof și tipograf, gazetar și educator, lider revoluționar și legislator. De o complexitate fascinantă, aproape neverosimilă, gama preocupărilor și activităților sale amintește de caldoscopia personalității ale Renasterii. Astăzi încă, la capătul a două secole de existență a S.U.A., se apreciază că „prin bilanțul realizărilor sale excepționale, Franklin întrece pe oricare alt american — din epoca lui sau din oricare altă epocă”¹.

Ca reprezentant diplomatic al unui stat aflat în toiul unei dureroase gestații, denumit provizoriu și stingaci Colonile Unite și angajat într-o luptă confuză cu Anglia, puterea nr. 1 a globului, Franklin și-a pus întregul prestigiu personal în slujba cauzei. De alte arme nici nu prea dispunea: palmaresul militar al coloniștilor nu depășise încă limitele inferioare ale mediocrității, crezul lor revoluționar nu stîrnea nici o simpatie la curțile autocraților monarhi de la Versailles, Madrid sau Viena, recenta pierdere a Canadei stăruia în memoria francezilor, demoralizându-i, fluiditatea situației de pe eșichierul european îndemna ca însăși la prudență, iar beneficiile economice și politice ale unei eventuale victorii a americanilor aveau contururi prea vagi pentru a birui toate aceste reticente.

Franklin a abordat problemele aparent insolubile pe care i le ridica societatea vest-eu-

ropeană a vremii cu realismul, luciditatea și perseverența caracteristice unui cercetător al naturii. Ceea ce i-a permis să folosească, cu o extraordinară eficiență, orice element favorabil, să-și calculeze dinainte fiecare mișcare cu minuțiozitate și fără ideii preconceptuale, să nu omită nici unul dintre obstacolele posibile, să pregătească soluții de rezervă pentru multiple variante ale unei situații date... Ceea ce i-a permis, mai ales, să distingă esențialul de secundar, adoptând poziții elastice, acceptând compromisuri marginale și de conjunctură, dar refuzînd să se lase abătut, fie și cu un pas, de la principiile directoare ale revoluției pe care o apăra. Reușita misiunii lui Franklin a contribuit din plin la răsturnarea raportului de forțe în favoarea taberei pe care regele George III al Angliei o poreclea cu dispreț „ridicolul și vulnerabilul foetus statal al unor rebeli lipșiți de simțul proporțiilor”.

Ca și cirmuitorii multor altele mari puteri de dinainte sau de după el, monarhul britanic a crezut orbește în avantajele superiorității numerice și materiale. Dar istoria, care se conduce după legi obiective, are alt simț al proporțiilor, demonstrînd o dată mai mult, cu prilejul revoluției americane, că nimic nu poate frînge voința unui popor de a-și dobîndi independența și de a-și păstra ființa națională.

Nicolae MINEI

Vești care înmărmuresc Londra

De la Morristown, unde își încartiruse armata peste iarnă², Washington s-a îndreptat în grabă spre sud-vest, pentru a proteja Philadelphia. După ce abandonase New Yorkul fără să dea nici o luptă serioasă, nu-și putea permite să procedeze la fel cu Capitala³. Dar slaba disciplină și fluctuațiile în efective ale trupelor sale nu-i permiteau să spera decât că va întîrzia înaintarea britanicilor.

La începutul lui septembrie, Howe a declanșat ofensiva cu 14 000 oameni. Disponind de forțe echivalente, Washing-

ton le-a pus în dispozitiv pe malul de nord al râului Brandywine⁴, barînd drumul spre Philadelphia. Sesizînd și exploataînd tehnica militară deficicientă a armatei adverse, lipsită de un corp ofiteresc competent și incapabilă de a culege rapid informații, Howe a repetat manevrele de diversivitate care îi reușiseră atît de bine la Long Island. În dimineața de 11 septembrie, împărțindu-și forțele și ordonînd unei puternice formații să execute un atac frontal, a urcat cursul râului împreună cu Cornwallis, l-a traversat și a căzut în flancul drept al lui Washington.

Tactica sa a funcționat pe un mecanism de ceasornic. Succesul a stîrnit derută în rîndul americanilor, siliți să dea înapoi sub presiunea en-

glezilor⁵. La asfințit, Washington se afla în plină retragere. Așa cum relatea marchizul de Lafayette⁶, „fugarii, tunuri și cufere se învîlmăseau pe drum”.

Dar, ca și la Long Island, Howe a renunțat la urmărirea și capturarea adversarilor săi. Era satisfăcut: la 26 septembrie, avangărzile sale au intrat în Philadelphia. La Germantown⁷, în nordul orașului, a avut loc o ciocnire confuză, dar englezii și-au continuat presiunea și, curînd după aceea, Capitala a căzut.

¹ Roy Fletcher: *History of the U.S.A.*, New York, 1974, p. 183.

² Operația a avut loc în ultimele zile de vară ale anului 1777.

³ Întemeiată în 1682 de William Penn, Philadelphia, „Cetatea dragostei frățești”, a devenit capitala oficială a americanilor răsăuți ai sedilii permanente al Congresului, părăsindu-și această calitate pînă în 1800, cînd organele centrale ale puterii legislative și executive s-au mutat la Washington.

⁴ Mic afluent al fluviului Delaware, pe care americanii îl consideră un simplu prîu.

⁵ Ciocnirea principală a avut loc la vadul Chadds, situat la sud-est de Philadelphia.

⁶ Marie Joseph Paul Yves Roch Gilbert du Motier, marchiz de Lafayette sau la Fayette (1757-1834), general și om politic francez, s-a înrolat în 1777 ca voluntar în armata americană, căpătînd din partea Congresului gradul de general-maior.

⁷ Așezare întemeiată de imigranți germani în 1683, astăzi cartier al Philadelphiei. Lupta a avut loc la 4 octombrie 1777.

Bourgoyne plătește oalele sparte

Între timp, însă, planurile Londrei pentru teatrul nordic de operații începuseră să dea greș. În fruntea citorva sute de indieni și a 7 000 soldați, jumătate din ei germani, Bourgoyne a străbătut pădurile Canadei, conștient că va face joncțiunea cu forțele britanice plecate din New York¹. După un marș plin de peripeții, el a ajuns la fortul Ticonderoga, pe care americanii l-au părăsit repede, abandonându-și artileria².

Bourgoyne a continuat să înainteze spre sud și, dacă Howe s-ar fi îndreptat și el spre West Point, nimic nu s-ar fi putut opune unei copleșitoare biruințe britanice. Dar unde era Howe? În ziua cînd Bourgoyne pornea împotriva unui alt fort american, Howe părăsea New Yorkul pe calea mării³. Toți cei în cauză credeau că, după ocuparea Philadelphiei, el se va înapoia imediat la New York și va stabili contactul cu grupul expediționar din Canada. Dar Howe nu a reușit acest lucru și Bourgoyne a plătit oalele sparte.

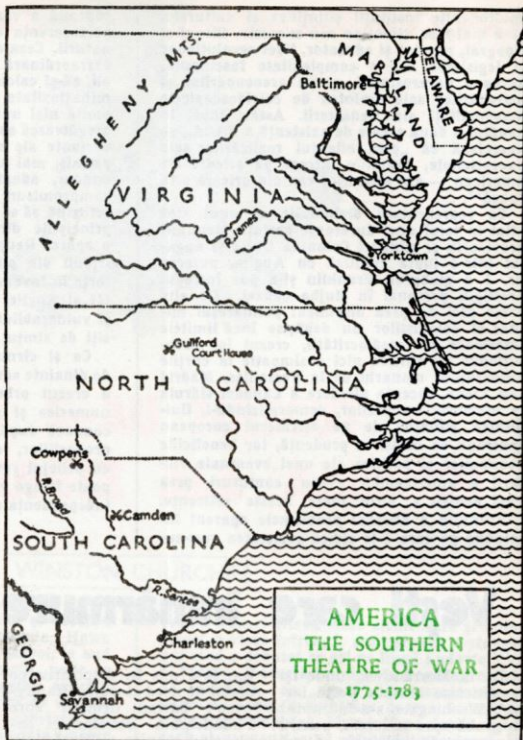
Pe măsură ce Bourgoyne înainta spre sud, miliția din Noua Anglie se mobiliza împotriva lui. Dificultățile terenului și atacurile de hărțuire i-au redus și demoralizat trupele⁴. Încă ar mai fi putut-o scoate la capăt dacă ar fi primit ajutor din New York.

¹ Vezi *Magazin Istorie*, nr. 3/1976. De la Montreal, Bourgoyne a trimis pe colonelul St. Leger cu o parte din trupe în amonte fluviului St. Lawrence, spre lacul Ontario; el însuși coborînd cu restul forțelor pe valea fluviului Hudson.

² Înfrîngerea a stîrnit consternare în Congres, care l-a destituit pe Philip Schuyler de la comanda teatrului nordic de operații, traducîndu-l în fața Curții Marțiale și înlocuindu-l cu Horatio Gates.

³ În iulie 1777 (vezi și articolul precedent, inclusiv harta teatrului nordic de operații).

⁴ Englezii au suferit două grele eșecuri: la 6 august, lângă Ariskany (în actualul stat New York, la nord-vest de Albany), cîteva sute de fermieri au ținut în loc o puternică formație de localități și indieni conduși de St. Leger; peste zece zile la Bennington (statul Vermont) milițienii au decimat un detașament trimis de Bourgoyne să caute provizii.

Teatrul sudic al războiului din 1775-1783 (reprodus după: A History of the English Speaking Peoples - vol. III, New York, 1963)

Garnizoana de acolo scăzuse la jumătate, din cauza întârzierilor cerute de Howe, toțiș comandantul ei, Clinton, a pornit spre nord, ocupînd două forturi pe direcția West Point. Odată cu venirea ploilor de toamnă, însă, Bourgoyne s-a împotmolit la Saratoga⁵.

Deși nu mai avea nici 50 km pînă la Albany, punctul proiectatei joncțiuni cu coloana plecată din New York, el

⁵ Mai precis, în apropierea actualei localități Saratoga Springs (statul New York), în vecinătatea lacului Saratoga. În 1949, pe cîmpul de luptă de acolo s-a creat un parc istoric național.

nu a mai izbutit să progreseze. Au urmat lupte grele prin regiunile păduroase⁶. Hrana și munițiile englezilor scădeau vertiginos. În zdrăbtoare superioritate numerică, americanii acționau pe propriile lor teritorii, cu propriile lor metode, fiecare pe om lupînd cu precădere pe cont propriu, ascuns în tufișuri sau pitit prin frunzișul copacilor. Astfel, ei au pînă la urmă pierderi unora dintre cele mai destoinice regimente ale Europei, iar precizia manevrelor executate de formațiile lui

⁶ Ultimele tentative de a rupe liniile americane s-au desfășurat la punctul numit Freeman's Farm și pe colinele Bemis.

George III, regele Marii Britanii și al Irlandei (1760-1820)

Benjamin Franklin (1706-1790)

Generalul William Howe

Generalul Sir Henry Clinton

Bourgoyne nu a avut nici un rezultat.

Cînd un dezertor american a adus englezilor vestea că trupele lui Clinton din New York porniseră spre nord era prea tîrziu: mercenarii germani au refuzat să mai lupte și, la 17 octombrie 1777, Bourgoyne a capitulat în fața comandantului american Horatio Gates¹.

Îndoielile se risipesc

La acel punct al conflictului, Lumea Veche a inter-

¹ La data aceea, efectivele lui Bourgoyne numărau aproape 5 000 soldați și ofițeri.

venit pentru a ajuta și încuraja Lumea Nouă. Deși nu era hotărîtoare pe plan militar, înfrîngerea britanicilor la Saratoga a avut un efect imediat în Franța². Aceasta nu se afla formal în conflict cu Anglia, dar furnizase coloniștilor arme și voluntari³. La

² Vestea a sosit la Paris în ziua de 4 decembrie 1777, cu 48 ore după Londra.

³ Încă din 1776, celebrul dramaturg Pierre Augustin Caron de Beaumarchais (1732-1799), autorul *Bărbierului din Sevilla* și al *Nunții lui Figaro*, a vîndut mari cantități de armament și muniții americanilor sub paravanul unei firme fictive, subvenționată de regii Franței și Spaniei. La rîndul său, contele de Vergennes, ministrul de Externe al

Versailles, Benjamin Franklin și Silas Deane stăruiau în favoarea unei alianțe fățișe, dar ambele părți șovăiseră vreme de un an⁴.

Acum, însă, după capitularea lui Bourgoyne, toate îndoielile s-au risipit. Coloniștii nu puteau supraviețui fără ajutorul material al Franței, iar aceasta visa să-și răzbune înfrîngerile suferite în războiul de 7 ani. Saratoga l-a determinat pe Ludovic XVI să încheie o alianță oficială.

Vestea a înmărmurit Londra, unde Partidul Whig din opoziție ceruse de mult guvernului să nu trateze cu brutalitate pe coloniști. Cabinetul britanic a găsit o generoasă formulă de compromis⁵, dar era prea tîrziu. La 6 februarie 1778, înainte ca membrii Congresului să poată evalua noua ofertă, Benjamin Franklin a semnat alianța cu Franța⁶.

Astfel a început un nou război, în care Anglia nu avea nici un singur aliat⁷. O armată a ei căzuse prizonieră dincolo de ocean. În Germania nu se mai găseau mercenari. Vechile temeri de invazie au semănat panică în țară. Guvernul era discreditat.

În 1777, Washington și-a stabilit cantonamentul de iarnă la Valley Forge, la nord de Philadelphia. Numeroasele dezertări care aveau loc după fiecare campanie îi redusese războiul forțele la aproximativ 9 000 oameni, dintre care o treime s-au topit pînă la venirea primăverii. Fără veșminte și fără adăpos-

Franței, a acordat diverse ajutoare, în valoare globală de 2 000 000 dolari și o serie de împrumuturi, totalizînd 5 000 000 dolari.

⁴ Ezitările contelei de Vergennes izvorau din nelcrederea inspirată de primele eșecuri militare ale coloniștilor.

⁵ Lordul North, primul ministru, a oferit americanilor „autonomia depînă” (*Home Rule*) în cadrul imperiului, cu condiția să pună de îndată capăt ostilităților.

⁶ Afînd de intențiile britanice printre-o indiscreție premeditată a lui Franklin, Vergennes — de teamă că americanii vor accepta propunerea și Franța va pierde prilejul de a lovi în vechiul ei inamic — s-a grăbit să semneze două tratate: unul de „comert și prietenie”, celălalt (secret) de „alianță condiționată și defensivă”.

⁷ Prima a intrat în conflict Franța (1778). I s-au alăturat Spania (1779) și Țările de Jos (1780), iar așa-zisa „Ligă a neutrilor înarmați” (Rusia, Suedia și Danemarca), desi nu s-a angajat în război, a păstrat o atitudine ostilă față de Anglia.

turi, ostașii și-au petrecut iarna dîrdîind de frig și cîrîind nemulțumiți, pe cînd la vreo 20 mile depărtare aproape 20.000 militari britanici, bine echipați, se bucurau de tot confortul la Philadelphia.

Navele vor decide soarta războiului

Englezii nu au schițat nici o mișcare împotriva armatei americane. În timp ce Washington nu putea să se bizuie, nici măcar cu o zi înainte, pe asigurarea materială a forțelor sale, Howe dănuia și juca jocuri de noroc la Philadelphia. Ca și în trecut, el nu a dus pînă la capăt victoria reputată pe cîmpul de luptă și nu și-a anihilat adversarul. Însăpămintat, poate, de măcelul de la Bunker Hill¹ și sperînd încă într-o reconciliere, el a stat cu minile în sîn. Ceva despre reticențele sale trebuie să fi ajuns la urechile guvernului britanic; în orice caz, cînd a aflat de alianța dintre francezi și răsculați, Londra „a acceptat” demisia lui Howe.

Urmasul său a fost Sir Henry Clinton, fostul coman-

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 2/1976.

dant al New Yorkului, care avea concepții diametral opuse despre modul de purtare a războiului. El și-a dat seama că, împotriva unei populații înarmate și risipite, vor capota cu regularitate metodele tactice europene — marșurile și contramarșurile sau asedierea și luarea cu asalt a orașelor. După părerea lui, soluția consta în ocuparea și pacificarea întregului teritoriu.

Clinton a făcut, de asemenea, o cotitură radicală în materie de strategie, hotărîndu-se să renunțe la ofensivă în nord și să înceapă acțiunea de înăbușire a revoluției în sud². Aici se concentrau grosul populației, avuțiile materiale și antrepozitele principalelor resurse de care dispunea țara. Aici se găseau, de asemenea, numeroși loialiști³, care trebuiau încurajați și organizați. Se simțea nevoia unei noi baze militare, căci New York-ul era prea departe și privirea lui Clinton s-a oprit asupra

¹ În prealabil, însă, el a dus rămasitele armatei lui Howe înapoi la New York.

² Churchill exagerasea. Cele spuse de el sînt valabile, în cel mai bun caz, pentru Georgia, Carolina de Nord și Carolina de Sud, deși chiar și acolo patrioții alcătuiau o forță considerabilă.

orașelor Charleston⁴ și Savannah⁵.

Ar fi multe de spus în favoarea tezelor sale și poate că, dacă le-ar fi putut traduce în viață, multe s-ar fi bucurat de succes⁶. Dar, pe neașteptate, s-a ivit o nouă forță, care a zădărnicit brusc îndeplinirea acestor planuri ample. Savannah se afla la 800 mile și 50 zile de marș depărtare de New York. Pînă în prezent, dominația mărilor îngăduise Angliei să-și transporte trupele mult mai repede pe apă decît o puteau face americanii pe uscat. Dar toate aceste condiții s-au modificat odată cu intervenția Franței și a flotei sale militare. În mod brutal, Clinton a fost nevoit să constate că, de acum înainte, forțele navale aveau să domine și să decidă soarta războiului.

⁴ Cel mai mare și mai vechi oraș din statul Carolina de Sud (intemeiat în 1670) și important port la Atlantic. Englezii aveau să-l ocupe la 29 decembrie 1779.

⁵ Port situat la vărsarea fluviului omonim în ocean (statul Georgia) și ocupat de britanici la 29 decembrie 1778.

⁶ Majoritatea istoricilor militari nu împărtășesc părerea lui Churchill, reproșîndu-i lui Clinton multe trăsături negative, printre care și lipsa de îndrăzneală.

MEMORIAL DE RAZBOI

(Urmare din p. 45)

boaie. Deși Anglia și America se află departe de Rin, ele sînt totuși suficient de aproape pentru a juca un rol important în obținerea victoriei. Aceasta este lecția celor două războaie [...]

Stalin spune în continuare că numai frontiera în sine nu salvează situația, deși favorizează, ducerea cu succes a războiului împotriva Germaniei. Stalin spune că la noi sînt oameni care consideră Carpații și Transilvania ca fiind frontierele naturale ale Rusiei. Este foarte greu însă să transferi frontiera în Transilvania sau pe Carpați. Noi nici nu insistăm asupra acestui lucru, deoarece, nu frontierele rezolvă problema, ci o armată bună și un bun corp de comandanți.

Stalin spune că îl roagă pe de Gaulle să-l înțeleagă. Este vorba de faptul că noi, rușii, nu putem rezolva această problemă singuri, fără

a discuta cu englezii și americanii. Nu numai o astfel de problemă, ci și multe altele, noi nu le putem rezolva fără aliații noștri și fără încercarea de a ajunge la o hotărîre comună [...]

În afara problemei frontierei, trebuie avut în vedere ajutorul reciproc, deoarece pentru înlăturarea pericolului german nu este suficientă numai forța a două state. Stalin spune că nu trebuie exagerată importanța frontierelor în apărarea statului. Dacă s-ar crede că munții Carpați sau Rinul pot salva situația, iar armata poate să doarmă, aceasta ar putea să dea naștere la aceleași iluzii ca acelea generate de încrederea în linia Maginot, în linia lui Hitler¹, în barajul oriental al lui Hitler [...]

Stalin spune că acest război este foarte greu și pentru Uni-

¹ Aluzie la Valul Atlanticului (M.I.)

unea Sovietică și pentru Franța și ne-a învățat multe [...]

Stalin spune că, atunci cînd a fost încheiat Acordul sovieto-francez, din anul 1935, nu era totul clar. Apoi noi am înțeles că Laval² și colegii săi nu aveau încredere în noi, ca aliați. Semnînd acordul cu noi ei au vrut să ne lege ca să nu ajungem la o alianță cu Germania. Nici noi, rușii, nu prea am avut încredere în francezi, și această neîncredere reciprocă a distrus pactul. Actualul război ori a lichidat această neîncredere, ori a redus-o la minimum. Prin aceasta se deosebește situația anului 1944 de situația anului 1935 [...]

Traducere de
Valentina POPOVICI

¹ Pierre Laval (1883-1945), prim-ministru al Franței (1931-1932, 1935-1936, 1942-1944) și ministru de Externe (1934-1935). A dus o politică de conciliere față de Italia fascistă și Germania hitleristă. Împreună cu mareșalul Pétain a condus regimul de la Vichy (1940-1944) (M.I.)

PACEA DIN WESTFALIA

CONSTANTIN ANTIP

Din an în an, războiul dintre tabăra catolică, în frunte cu Habsburgii austrieci și spanioli, și cea protestantă, în frunte cu Suedia, avînd ca aliată Franța, război care din 1618 răvășea Europa, devenea tot mai impopular și mai blestemat. Armate de soldați fără patrie, lipsiți de orice convingeri politice și sentimente morale, pustiau și depopulau țările prin care treceau, staționau sau luptau, fie că erau inamice sau amice. Cuvîntul ce se făcea auzit tot mai insistent era: pace! Pace voiau popoarele. Pace doreau conștiințele cele mai luminate ale umanității. De pace aveau nevoie înseși guvernele statelor beligerante, nu pentru că motivele în numele cărora fusese declanșat războiul ar fi dispărut, ci pentru că deveneau tot mai acute dificultățile de a-l continua.

Diplomați și generali în competiție...

Cu toate că existența unor curente contrare făceau consensul anevoios, greu de realizat, încă din 1630 s-au inițiat negocieri în vederea încetării conflictului. A căpătat audiență părerea că războiul fiind general, pacea nu putea să aibă decît același caracter, de unde necesitatea unui congres internațional. În 1635, principalele puteri inamice au subscris la ideea de a-și desemna împunterniciți pentru un asemenea congres, iar în 1636 și anii următori, discuții premergătoare la Köln și Lübeck au avansat chiar propunerea suspendării ostilităților, a unui armistițiu de lungă durată. În decembrie 1641, la Hamburg, s-au fixat preliminarile tratativelor de pace și s-a

stabilit ferm ca un congres european să se întrunească în acest scop în Westfalia. Dar nu într-un singur loc, ci în două, la 60 km depărtare unul de altul: la Münster, unde urmau să se desfășoare negocierile între reprezentanții statelor catolice din cele două tabere adverse, și la Osnabrück, unde aveau să se întîlnească plenipotențiarii împăratului Sfîntului Imperiu roman de națiune germană cu cei ai statelor protestante. Pentru a putea îndeplini oficiile de gazde, orașele desemnate, inclusiv căile de acces dintre ele, au fost declarate neutre. Tratatивele trebuiau să se ducă concomitent cu continuarea ostilităților, sub auspiciile a doi mediatori. La începutul primăverii lui 1642, plenipotențiarii au început să se îndrepte spre Münster și Osnabrück. Primii au sosit mediatorii: nunțul papal Fabio Chigi pentru Münster și ambasadorul venețian Lodo-

vico Alvisi Contarini pentru Osnabrück. Dar Congresul n-a putut începe la data fixată, 25 martie 1642. Moartea cardinalului Richelieu, la 4 decembrie 1642, și cea a regelui Franței, Ludovic XIII, la 14 mai 1643, i-au antrenat pe Habsburgi la tergiversare. Dizgrațirea primului ministru spaniol Olivares, la 17 ianuarie 1643, și strălucita victorie obținută la Rocroi, la 18 mai 1643, asupra armatei spaniole au influențat în același sens pe francezi.

Temporizare de o parte și de alta, care nu însemna totuși ruptură definitivă. Delegații au continuat să seosească în cele două localități. Reprezentantii împăratului de la Viena au venit în august 1643, plenipotențiarii suedezi în noiembrie 1643, cei francezi în martie 1644, iar cei spanioli spre sfîrșitul aceluiași an. Astfel, în decembrie 1644, printr-o liturghie și trei zile de rugăciuni obștești, înso-

trat în istorie sub apelativul de Marele Condé¹, făuritorul, la vîrsta de numai 22 ani, a victoriei franceze de la Rocroi. Sosirea ei la Mînster, la 26 iulie 1646, a fost transformată într-un adevărat spectacol: trompetii lui d'Avaux și Servien deschideau calea unui impunător cortegiu de gentilomi și paji, de elvețieni în costume pitorești, care precedau cupeul ducal, urmat de gardă și de un impresionant șir de trăsuri, în timp ce garnizoana orașului acompania procesiunea cu salve de tun. Aproape un an, ea a fost „regina” Congresului din Westfalia. Toți delegații se grăbeau să-i facă cunoștință, se străduiau să fie remarcați, doreau să-i placă. Cum avea să scrie d'Avaux, era singurul punct asupra căruia, la Mînster, s-a realizat un acord unanim.

Șaptezeci de salve de tun pentru pace!

Dar partea mondenă, galantă, amuzantă, trebuia îmbinată cu cea operativă, de lucru propriu zis a Congresului. Pentru a se ajunge la încheierea păcii se cereau învinse

41. Eger, 1648.
42. Charge! Harqueballe.

¹ Prințul Ludovic de Condé (1621-1686), unul din cei mai mari generali ai lui Ludovic XIV. S-a distins foarte de timp în bătăliile războiului de 30 ani.

obstacole serioase și împăcate interese contradictorii. Împăratul de la Viena dorea instaurarea unei monarhii universale în frunte cu Casa de Austria. Spania, interesată într-o revanșă asupra Franței, urmărea cu asiduitate subminarea pozițiilor și deteriorarea sistemului de alianțe ale acesteia. Franța avea în vedere lichidarea puterii Habsburgilor și stimula pe toate căile opoziția împotriva lor. Suedia țintea la statornicirea dominației asupra Balticeii în dauna Imperiului habsburgic. Transilvania, care participa la Congres ca stat suveran, veghea la sancționarea avantajelor obținute prin pacea încheiată cu imperiului în 1645 la Linz². Principii germani acționau contra autorității centrale imperiale, pentru întărirea propriului despotism local.

La 11 iunie 1645, Franța și Suedia au prezentat propuneri în vederea păcii. La 25 septembrie au fost formulate și contrapropunerile împăratului. Pe baza acestor documente s-au desfășurat dezbaterile în anii următori, problemele fiind polarizate în jurul a trei mari obiective: 1) universalitatea și durabilitatea păcii; 2) reglementarea situației statelor germane din imperiu, pornind de la starea de lucruri anterioară declanșării războiului și de la principiul asigurării „libertăților germanice”³; 3) satisfacerea pretențiilor teritoriale ale celor două Coroane (Franța și Suedia) și ale aliaților lor.

În jurul acestor puncte, discuțiile au durat trei ani. Tabăra Habsburgilor ajunsese la capătul puterilor, prin înfringerile suferite în 1647-

² În timpul războiului de 30 ani, Transilvania, de-a lungul domniilor principilor Gabriel Bethlen și Gheorghe Rákóczi I, a luat parte la operațiile militare în tabăra antimperială. În urmărirea adversarilor, trupele transilvane au ajuns până sub zidurile Vienei (noiembrie 1619). După încheierea Păcii de la Linz (29 august 1645), principii Transilvaniei li s-a recunoscut stăpînirea asupra a șapte comitate din Partium și Ungaria Superioară. Vezi mai pe larg în *Magazin Istoric*, nr. 5/1974.

³ Aceasta presupunea recăpătarea de către principii germani a vechilor privilegii, a dreptului de independență teritorială, reactualizarea obiceiurilor și legilor de ordină privind alegerea împăratului etc., ceea ce însemna consfințirea îmbrucătății Germaniei în sute de entități politice autonome și suverane.

1648, iar prezența trupelor protestante la Eger și Praga amenința direct Viena. Partida catolică, consemnează celebrul poet și dramaturg Fr. Schiller în a sa *Istorie a răz-*

43. Ouzan demontat și aruncat în flăcări de către elvețieni. 44. Poza la pîcicé contre le poul-droit. A. turea l'elpee.

boiului de treizeci de ani, fusese cuprinsă de o panică fără seamăn. Dar reacția coaliției catolice nu a fost omogenă. Deși se afla în criză de autoritate și în total declin militar, Spania hotărîse să continue războiul cu Franța, în care scop a făcut pace separată cu Olanda, recunoscîndu-i independența⁴ și a părăsit Congresul. În schimb, Ferdinand III, împăratul de la Viena, a înțeles că sosise timpul să cedeze și și-a dat acordul pentru semnarea tratatelor de pace.

La 3 august 1648, la Osnabrück, se ajungea la forma definitivă a tratatului de pace dintre imperiu și Suedia. Dar în pofida nădejדilor de ultimă oră ale împăratului de a destrămă alianța franco-suedează, ambasadorii reginei Christina declarau că nu-și vor pune semnătura pînă cînd nu vor fi onorate cererile Franței. La 24 octombrie 1648, simultan la Mînster și Osnabrück, erau sancționate documentele care vor intra în istorie drept *Tratatul de pace din West-*

⁴ De notat că, tot în Westfalia, Elveția a devenit independentă de-așădu-se complet de imperiu.

falia¹, eveniment celebrat solemn prin șaptezeci de salve de artilerie.

Umbra unei amintiri...

Beneficiarii războiului erau în primul rând Franța și Suedia, care nu numai că obțineau satisfacții teritoriale, ci deveneau garante însăși ale păcii încheiate. Prin slăbirea vecinilor ei, Franța prelua supremația politică în Europa, iar Suedia își realiza țelul principal urmărit de regele Gustav Adolf, devenind o putere preponderantă în Marea Baltică.

Deși statele și stăruțele germane au plătit toate costurile războiului de treizeci de ani, principii își vedeau atinse năzuințele: li se recunoșteau vechile privilegii și prerogative, deplina libertate de acțiune politică, indepen-

1. Soldat mîier în uniformă din
1. Marches au la Courcheville en la main.

dența și suveranitatea, dreptul de a încheia alianțe între ei și cu statele străine, cu condiția, devenită în scurt timp

¹ Cele două tratate conțin multe prevederi identice. Textul francez de la Münster face numeroase trimiteri la textul de la Osnabrück. De exemplu, după ce se stipulează că regele Franței consimte să restituie teritoriile ocupate din Württemberg, se spune: „In ce privește restul, para-graful: casa de Württemberg etc. să fie inserat în acest loc în același fel în care este inserat în Tratatul dintre imperiu și Suedia”.

platonice, ca acestea să nu fie îndreptate împotriva „Împăratului și Imperiului”. Westfalia a constituit platforma de lansare a statului Brandenburg (Prusia). Conduc de un principe elector care devenise cel mai mare latifundiar din Germania, Brandenburgul își mărea teritoriul cu o suprafață de 30 000 km² și se situa în fruntea statelor-protestante. Statul Brandenburg se va afirma ulterior ca principalul concurent al Austriei în competiția pentru hegemonie în cadrul corpului germanic. Casa de Austria va căuta să se consolideze în teritoriile ereditare, să compenseze pozițiile pierdute pe Rin prin extinderea spre est și sud-est, concepția statului austriac începând să prevaleze asupra celei de imperiu.

Un mozaic de peste 350 suveranități (în cadrul cărora 40 000 seniorii, abații etc. se bucurau de cele mai felurite imunități), în frunte cu regi, duci, arhiduci, landgravi, burggravi, marca deteriorarea autorității centrale și creșterea celei locale, trecerea puterii, după expresia unui reputat istoric, James Bryce, „de la cap la membre”. Prerogativele împăratului au fost restrinse la dreptul de a conferi titluri și de a confirma contribuții (impozite, taxe etc.). Toate chestiunile de importanță publică, inclusiv cele ale războiului și păcii, intrau în competența Dietei de la Ratisbona, compusă din trei Colegii — Colegiul electorilor (9 membri), Colegiul principilor (100 membri) și Colegiul orașelor libere (51 membri). Lipsită ca și împăratul de orice forță pentru a-și putea impune deciziile, a chema la ordine pe membrii recalcitrați. Dieta se va pierde în mărunțișuri de tot felul: dacă trimișii principilor trebuiau să șadă pe fotolii de stofă roșie ca delegații electorilor, sau numai pe fotolii de culoare verde, dacă era cazul să fie serviți în veselă de aur sau de argint, cite ramuri de măceș să fie atîrnate deasupra ușilor lor de la mai ș.a.m.d. Frederic cel Mare al Prusiei nu se va sîi să considere Dieta o stafie, să o asemue cu o adunătură de palavragii „care se ocupă mai mult de laturile

formale decît de conținut și latră ca gîlăii la lună”. După Pacea din Westfalia, Sfîntul Imperiu roman de națiune germană înceta să mai existe ca o realitate politică efectivă, fiind redus la o prezență istorică pur nominală. Demnitatea imperială rămînea doar umbra unei glorioase amintiri, care, după 1006 ani de la încoronarea lui Carol cel Mare,

17. The Duke of Saxe-Meiningen.
17. Amosce.

Soldai din timpul războiului de 30 ani.
Gravuri publicate la Frankfurt pe
Main, în 1699

avea să fie ștearsă pentru totdeauna de Napoleon.

Surparea supremației Sfîntului imperiu a fost însoțită, datorită recunoașterii egalității între catolici și protestanți, de anularea despotismului spiritual al Sfîntului Scaun. În calitate de arbitru, nuntul papal a refuzat să semneze tratatele care abrogau suveranitatea papală, iar Inocențiu, prin bula *In zelus Domus Dei*, a afurisit condițiile prescrite de pacea westfalică referitoare la libertățile religioase, declarîndu-le „pentru totdeauna nule, desarte, nevalide, inechitabile, nedrepte, condamnate, reprobate, ușurate, lipsite de putere și de efecte...”.

Prin reglementările lor, tratatele din Westfalia au constituit un adevărat act instituțional al Germaniei, dar în același timp și un cod de normative cu rezonanță specifică pe arena internațională.

Fărîmîţarea Germaniei, anularea influenţei imperiului, limitarea puterii Habsburgilor austrieci şi spanioli au reprezentat condiţia de bază a promovării conceptului echilibrului european. Se pleca de la principiul că trebuia menţinută o balanţă de forţe între principalele puteri, astfel încît nici una să nu se poată întări în aşa măsură încît să primejdiască garanţiile proclamate şi să încalce obligaţiile reciproc asumate. Acest echilibru constituia, în mîntea celor ce-l promovau, însăşi chezaşia siguranţei tuturor statelor şi a păcii. Pornind de la primatul evaluării forţelor, principiul ocolea ideea inviolabilităţii drepturilor fiecărui popor şi stat. Aspiraţiile legitime ale popoarelor erau ignorate, interesele statelor mijlocii şi mici erau subsumate spaţiului de manevră al marilor puteri, singurele considerate ca avînd capacitatea de a trata de la egal la egal.

Politica de echilibru a fost o politică de cancelarie, o politică a cabinetelor şi nu a popoarelor, viciul ei fundamental constînd în faptul că judeca situaţia şi destinele colectivităţilor naţionale ca şi cum acestea ar fi fost simple cantităţi inerte, neîntînd seama de evoluţia şi drepturile lor istorice.

Tocmai de aceea sistemul consfîinţit în 1648 în Westfalia, deşi a servit ca etalon de referinţă în următorii o sută cincizeci de ani, nu a dus la stabilitatea şi eficacitatea preconizate de cei mai convinşi dintre făuritorii săi. El nu a putut asigura inviolabilitatea păcii şi a frontierei, adică nu a zăgăzuit războaiele, nu a avut mijloacele de a frîna politica de cuceriri a marilor puteri, care, în dispreţul tratatelor, al oricăror norme de drept şi morale, îşi impuneau dominaţia asupra altor ţări, se pretau la un troc permanent de teritorii şi popu-

laţii în toate colţurile Europei.

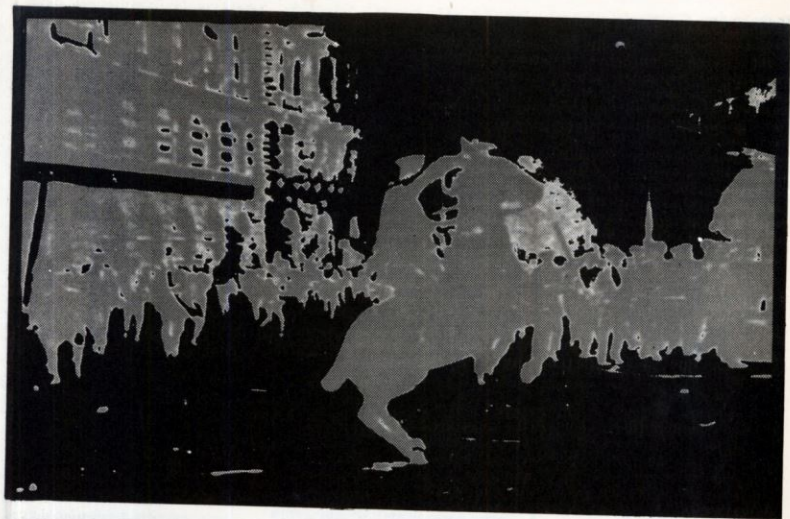
Garanţiile şi îngrădirile statuate prin Pacea westfalică aveau să dispară în uriaşul cutremur provocat pe continent de marea revoluţie franceză. Preluarea de către Congresul de la Viena din 1815 a principiului echilibrului european, ca element esenţial pentru a asigura autoritatea guvernelor absolutiste asupra voinţei naţiunilor, se va dovedi o operă fragilă şi de scurtă durată. Climatului revoluţionar, mişcările sociale, politice, naţionale din prima jumătate a secolului trecut, culminînd cu momentul 1848, vor contrapune echilibrului de cabinet al marilor puteri, principiul naţionalităţilor, expresie a hotărîrii de luptă a naţiunilor pentru scuturarea dominaţiei străine, pentru a se dezvolta în mod liber, independent şi suveran, în unitate, afirmîndu-se ca factor fundamental al progresului istoric.

(Urmare din p. 38)

Tasie Ioan — Priponeşti, GL; Tasie Daniela — Priponeşti, GL; Tasie Aurelia — Priponeşti, GL; Şarlea Dora — Tg. Mureş; Şarlea Dorin — Ungheni, MS; Şarlea Simion — Ungheni, MS; Dumitru Sever — Ungheni, MS; Ionescu Nic. — B; Ionescu Alex. — B; Ionescu Mihail — B; Ionescu Steluţa — B; Ionescu Aurelian — B; Virgil Dumitrescu — Oprezni, IF; Rădulescu Silvia — Ploieşti; Boboacă Maria — Bărbăneşti, VL; Dumitriu Maria — Tg. Mureş; Vasarhelyi Mona — Oradea; Costache Gh. Gh. — B; Stratulat C-tin — B; Prună Marta — B; Cercul D-tru — B; Nebunela Dobriţa — B; Mircea Mihailu — Bărbăneşti, IF; Rădulescu C-tin — Făgăraş; Costea Marin — Bărbăneşti-Condeşti, IF; Cristache Nic. — Bărbăneşti, IF; Lungu Silviu — B; Tătaru Gh. — B; Tătaru Daniela — B; Tătaru Maria — B; Boariu Mircea — Ploieşti; Marin Gh. — B; Ormeişan Dionisie — Socolul de Cîmpie, MS; Nedieanu Costel — Craiova; Dinecă Ion — Timişoara; Ravaru C-tin — Girov, NT; Dimofte Maria — BR; Bădălan Eleonora — Pantelimon, IF; Holnărescu Gh. — BR; L. Cătuşab — Ploieşti; Cătuşab Vladimir — Ploieşti; Gojnea D-tru — Ploieşti; Hamungia Ana — Ploieşti; Hamungia Ion — Ploieşti; Coman Pompiliu — Ploieşti; Salaru Ioan — Ploieşti; Zotoiu Valeriu — BZ; Moisan Ramona — Aiud; Moisan Mihaela — Aiud; Moisan Dănilă — Aiud; Salcă Iuliu — Aiud; Călin R. Voicu — Rimnicu-Vilcea; Simionescu Alex. — B; Căna Cristiana — B; Alexe Marin — B; Pinciu Bucur — SB; Drăghici Nic. — Păroseni, HD; Drăghici Gh. — Păroseni, HD; Tomulescu Toma — B; Roşca D-tru — B; Miha Gh. — B; Calotă Georgeta — B; Stefan I. Vasile — B; Stefan Mihai — B; Bălan Gh. — B; Ionescu Adrian — B; Viscean Remus — Timişoara; Anghelută M. — B; Mărşescu C-tin — Hîrşova; Muscalu Mihai — B; Mihăileanu Gh. — Cluj-Napoca; Grama George — Focşani; Grama Veronica — Focşani; Părhăuţanu El. — IS; Părhăuţanu D. Mihai — IS; Adamescu Eugen — B; Nicolae Tomolagă — Cluj-Napoca; Tomescu Mihai — Ploieşti; Zălonicevski Viciaslav — Cernavodă; Sterescu Călin — Cărlă — Cărlă; Albu Viorica — Cernavodă; Călin — Cărlă — Cărlă; Săndru C-tin — Săceni, Măd. SV; Răzoiu C-tin — Sebeş, AB; Răzoiu Eleonora — B; Gavril Octav — VS; Tolea Ion — B; Dinescu Ion — CT; Bocu Nic. — B; Rada Ortansa — B; Savu Ecaterina — Măneşti, PH; Rusu Victor — Vulcan, HD; Gherga Lucia — Crăciun, HD; Luca St. — Pădureni, BV; Horvat Liana — B; Roşu D-tru — B; Tuţui D-tru — Sf. Gheorghe, CV; Crăsan Gh. — SM; Vespremi Iosif —

Turda; Motoc Ioan — Turda; Harmath Eugenia — Jucu, CJ; Borza Vasile — SM; Stancu Gh. — Buzău, PH; Cosma Mihailu — Virteşcoiu, VN; Radu Victoria — BV; Pătrăscu Luiza — Giurgiu; Petrescu Andrei — Ploieşti; Puscaş Horia — Rehin; Sofia Stănescu — B; Căndea Gh. — Iliu, HD; Domzodi Angelica — B; Săvoiu D-tru — Drobeta-Turnu Severin; Tamas Ovidiu — B; Chitacu Silvia — B; Dragomirescu Adrian — B; Mates Andron — Hârşăgani, HD; Popa Draga — Tg. Mureş; Pojan Romeo — Tg. Mureş; Serban Gh. Elena — IS; Rus-Vid Ioan — Uricur, BH; Sescu Franţ — Roman; Petre Dichel — Horezu, VL; Oancea D-tru — Ploieşti; Ene C. Ioan — B; Panait Duţu — BR; Panait Georgeta — BR; Ceausu Ion — Bolintin-Vale, IF; Popescu Angela — Medgidia; Bogdan Ioan — AR; Popescu Doina — B; Vătriciu Daniela — B; Mihăiţă Dumitracă — B; Dorobanţu Gh. — Craiova; Rădulescu Luminiţa — Ploieşti; Marcu Pamfil — Aiud; Petre Gh. — Giurgiu; Nută Maria — Andrăşesti, IL; Gheţeu Gabriel — IS; Ungureanu Gh. — Timişoara; Sion T. Ion — Tecuci; Lucaciuc Lucian — Decei; Iakobovici Ileana — Birlad; Manu Ion — BV; Manu Maria — BV; Codreş Claudiu — Cluj-Napoca; Cunicel Gh. — Timişoara; Dora Cunicel — Timişoara; Drumen Aurel — Tg. Jiu; Bizubac Dionisie — Bălnăseşti, SV; Avramescu Maria — Rimnicu-Vilcea; Măliţa Aurel — Oradea; Voicu Victor — BR; Cornea Iuliana — Vadu-Moldovei, SV; Pătrăscu C-tin — Giurgiu; Lungu Barbu — Focşani; Slave St. — B; Angelescu Ana — Ploieşti; Pîntea Nic. — Decei; Ostăciuc Mihai — Căluţeni, IS; Buzea George — BR; Vidulescu Titus — Racoviţa, TM; Butnaru C-tin — Vlădeni, BT; Anghelache Vasile — BV; Bricea Traian — B; Stănescu Adrian — B; Dumitracă Anton — Ploieşti; Marcel Gh. Moisei — Gălni; Herman Ioan — Oradea; Simionescu Elena — B; Petru Dascălu — B; Dascălu Marcela — B; Cristescu C-tin — Craiova; Dumitru Savel — IS; Clocan Dragoş — B; Pătrăscu Traian — Timişoara; Ivan Ioan — Decei; Simionescu St. Alex. — B; Heinrich Nic. — Brad, HD; Roman Ioan — Brad, HD; Răducanu El. — B; Isabella Kristen — B; Cojocaru Ion — B; Cojocaru Nicoleta — B; Jilavu Adrian — B; Antonescu Aron — B; Cernea Stelian — Ploieşti; Rus Vid Ioana — Craiova, AR; Anişoia Dan — Victoria, BV; Popa C-tin — Ploieşti; Chiru Vasile — Gălni; Deacu Angelin — Traian, TL; Dumitrescu El. — B; Nan Florin — Dej, CJ; Mircea D-tru — B; Filipescu Chiriaca — B; Drăghici Gherase

(Continuare în p. 63)

AUSTRIA 1925-1934

GEORGE E. R. GEDYE

Înfringerile tot mai catastrofale suferite de trupele Austro-Ungariei în perioada finală a primului război mondial, impetuosul val revoluționar din rindurile muncitorilor și soldaților și avântul de nestăvilat al mișcării de eliberare națională au silit guvernul habsburgic, în toamna anului 1918, să capituleze practic necondiționat, semnând armistițiul cu aliații la 3 noiembrie. Procesul de destrămare a imperiului s-a precipitat odată cu cucerirea independentei de către popoarele subjugate. La 3 noiembrie, Adunarea Națională provizorie — convocată la 30 octombrie — a proclamat republica pe teritoriul Austriei propriuzise. Peste trei luni s-au ținut alegeri generale pentru Adunarea Constituantă, social-democrații obținând 72 locuri, social-creștinii — 69 și așa-numiții naționaliști germani — 26. Guvernul de coaliție format atunci, în frunte cu liderul socialist Karl Renner, a avut o viață scurtă căzând în octombrie 1920, odată cu demisia miniștrilor social-democrați.

Deceniul următor a ridicat imense dificultăți în calea tinerei republici din Europa Centrală, pe care tratatul de pace, semnat la Saint-Germain (10 septembrie 1919), o pusese

sub controlul puterilor învingătoare ale Antantei. În prima jumătate a anului 1922, o gravă criză economică și financiară s-a abătut asupra țării, ducând la prăbușirea monedei naționale și la o inflație de proporții fantastice. În toamna aceluiași an, semnând așa-numitele Protocole de la Geneva, Austria a obținut din partea Angliei, Franței, Italiei și Cehoslovaciei un credit de 650 milioane coroane de aur și aminarea cu 20 ani a plății reparațiilor de război, acceptând în schimb trecerea întregii sale economii sub controlul unui comisar, numit de Societatea Națiunilor. Drasticele măsuri ale acestuia nu au împiedicat declanșarea, în 1924, a unei alte crize economice de amploare, care s-a prelungit, sub o formă sau alta, până în pragul giganticului crah la scara sistemului mondial capitalist, declarat în toamna lui 1929¹.

Viața politică austriacă a cunoscut și ea mari frământări în această perioadă. Este exact perioada pe care a cunoscut-o și a descris-o gazetarul britanic George Eric Rowe Gedye. Născut în 1890, el s-a înrolat voluntar, de la începutul primului război mondial, în-

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 12/1975.

tr-un regiment britanic, fiind rănit grav în 1916, în cursul uneia dintre crâncenele bătălii de pe rîul Somme¹. Ulterior a făcut parte din trupele de ocupație aliate aflate în bazinul Ruhrului, lucrînd din 1921 în calitate de corespondent al cotidianului londonez Times pentru Germania și Austria. Din 1926 el a trecut la un alt ziar britanic, Daily Express, iar peste încă doi ani la Daily Telegraph și New York Times.

Indiferent de redacția unde lucra, Gedye a militat consecvent crezului său democratic, zugrăvind tragicul destin al Austriei, împinsă treptat de guvernării reacționari spre abisul Anschluss-ului hitlerist din martie 1938. Ziaristul britanic nu s-a mulțumit cu perisabilele corespondențe și articole trimise Londrei și New Yorkului, ci și-a exprimat cu hotărîre punctul de vedere în cîteva volume ca, A Wayfarer in Austria („Hoinărind prin Austria” — 1928), The Revolver Republic (1930), Heirs to the Habsburgs („Moștenitorii Habsburgilor” — 1932). Ultima lucrare din acest ciclu, Fallen Bastions („Bastioane căzute” — 1938), este și cea din care am extras paginile ce urmează².

Cu un remarcabil simț politic și cu incontestabila vigoare a talentului, Gedye schițează portretele cîtorva protagoniști ai vieții politice vieneze. La loc de frunte se situează sinistra figură a monseniorului Ignaz Seipel (1876-1932). Ca ministru în ultimul Cabinet imperial (1918), cancelar în 1922-1924 și 1926-1929, ministru de Externe în 1930, dar mai ales ca președinte al Partidului Social-Creștin, Seipel

a jucat un rol nefast, încurajînd pe cîi fătîșe și oculte toate partidele și formațiile ultra-reacționare din Austria. Grație lui au putut lua proporții monstruoase organizații paramilitare de tip fascist Heimwehr sau Heimatschutz („Apărarea patriei”), de sub conducerea prințului Starhemberg, Frontkämpfer („Combatanții de pe front”), bande înarmate ale naționalistilor germani, copiate după modelul „batalioanelor de asalt” naziste s.a.m.d.

Seipel a persecutat sistematic nu numai tinărul partid comunist, întemeiat în 1918 (despre care Gedye nu vorbește, dar care, încă la alegerile din 1920 căpătase peste 30 000 voturi), ci și vechiul și puternicul Partid Social-Democrat, care a obținut numărul cel mai mare de voturi în toate alegerile generale, provinciale și municipale din toți anii regimului parlamentar interbelic în Austria. Ziaristul britanic relatează dramaticele ciocniri dintre autoritățile conduse de reprezentanți ai extremei drepte și masele de socialiști, parțial încadrate în asociația de autoapărare Schutzbund.

Viziunea autorului nu este lipsită de deficiențe. El trece cu ușurință peste greșelile unora dintre liderii socialiști, care nu au dat milioanelor de muncitori nici linia politică, nici mijloacele de a lupta eficient împotriva valului crescînd al reacțiunii fascizante. Uneori însăși informația păcătuiește prin oarecare lipsă de acuratețe: astfel, singerosul 15 iulie 1927 a fost urmarea unor asasinatase comise, pare-se, de cei din Frontkämpfer, nu din Heimwehr. În ciuda acestor scăderi, însă, mărturia lui Gedye păstrează o indiscutabilă valoare documentară și emoțională, care va trezi, fără doar și poate, interesul cititorilor noștri.

M. N.

¹ Vezi Magazin Istorie, nr. 8/1973.

² Redacția a utilizat versiunea franceză a cărții: Suicide de l'Autriche („Sinuciderea Austriei”), Paris, 1940.

Singeroasa zi de 15 iulie 1927

Austria, așa cum am cunoscut-o cînd mi-am început, la Viena, activitatea de corespondent permanent pentru Europa Centrală al ziarului Times, intrase de curînd în Societatea Națiunilor. Marea revoluționară se retrăsese de cîteva ani. Vijelia inflației, care dusese la prăbușirea monedei naționale, făcuse loc calmului; urmările războiului fuseseră parțial înlăturate.

Soseam într-o țară în plină reconstrucție, dar și în plină confuzie politică. Între forțele încă preponderente ale social-democraților și cele ale reacțiunii se crease un oarecare echilibru. Cercurile conservatoare continuau încă să viseze la revenirea frumoaselor vremuri de odinioară, cînd la Viena își aveau reședința preferată aristocrații, marii bogătași, ofițerii superiori și înalții funcționari iar biserica

exercita o putere egală cu aceea a Habsburgilor.

Așa cum pătesc nouăzeci la sută dintre străinii care o vizitează prima dată, m-am îndrăgostit de Viena — din cauza amabilității locuitorilor săi, din cauza acelei calități specifice denumite **Gemütlichkeit** — farmecul meridional, strălucit îmbinat cu rigurozitatea germană.

Prima vizită am făcut-o la Cancelaria din Ballhausplatz, unde Metternich își țesuse odinioară urzelile și unde, în 1934, Dollfuss avea să-și dea duhul sub ochii asasinilor săi.

Totul m-a încîntat acolo, plină și adresa cu rezonanță romantică. Șeful biroului de presă, dl. Ludwig, era un bărbat înalt și solid, cu umeri lași și o fizionomie bononă, cu trăsături rustice dar rafinate. M-a primit cu o demonstrație de afecțiune care m-a

flatat și mi-a făgăduit îndeplinirea oricăror dorințe încă înainte de a-mi exprima vreauna.

De aceea, a doua zi, cînd vărul meu Philippotts, atașatul comercial al Marii Britanii, mi-a sugerat că de la dl. Ludwig nu mă voi alege decît cu fraze frumoase și nimic mai mult, am roșit, jenat de suspiciunile rudei mele. Ca să fiu cinstit, în această lună de miere vieneză, a trebuit nu o dată să-mi înăbuș indignarea în fața scepticismului anumitor confrați, referitor la măsura în care trebuiau luate **ad litteram** formulele de politețe locale.

Dar n-a trecut mult și a venit și clipa cînd mi-am revărsat și eu preaplînul indignării.

Ca orice nou venit binecrescut am scris un articol de debut plin de laude despre farmecul capitalei austriece,

despre politețea și spiritul tolerant al locuitorilor săi. Era un articol bun, deși se mulțumea să reia sub o altă formă ceea ce se mai spusese înaintea mea. **Times** l-a găsit reușit și i-a rezervat un loc bun în paginile sale.

Dar, printr-o coincidență deosebit de neplăcută, tocmai când articolul meu era sub tipar, redacția a primit, tot de la mine, o informație telefonică cu titlul **Frământări la Viena. Violente manifestări antisemite**. Ziarul a publicat-o în același număr, ca un fel de contrapondere la articolul în care laudam plăcutul trai vienez.

Cirțița fără milă

La conducerea guvernului se afla monseniorul Seipel, un om politic foarte abil, și, în același timp, o importantă față bisericească. Făcînd un joc politic subtil, cancelarul cîștiga încet-încet încrederea marii finanțe internaționale și a coaliției învingătoare în 1918. E drept, Anglia, Franța

și Italia trataseră Austria fără menajamente, dar nu voiau s-o distrugă. La argumentele lui Seipel, aliații nu au putut răspunde altfel decît virîndu-și mina în punga bine căptușită. Așa a început reconstruirea Austriei pe baza împrumuturilor mijlocite de Societatea Națiunilor.

Din nenorocire, pe plan intern, cancelarul practica o politică care avea să ducă de ripă independența țării. El făcea un joc dublu: solicitarea de capital străin nu reprezenta decît prima etapă a unei manevre. În stadiul următor, Seipel a convins marea finanță internațională că investițiile sale nu vor fi în siguranță decît odată cu lichidarea forțelor de stînga. Bineînțeles, marii finanțe internaționale îi suridea ideea unui stat austriac în care să fie restabilite integral toate vechile libertăți ale capitalismului, inclusiv aceea de a exploata nestingherit proletariatul. Aceasta presupunea înălțurarea benignelor restricții impuse patronatului de socialismul reformist.

Cu excepția unei scurte intreruperi, Seipel — „Cirțița Bătrînă”, cum îl numea organul oficial al partidului socialist, *Arbeiterzeitung* — a deținut de două ori puterea pînă în 1929³. Inițial, a acționat pentru excluderea socialiştilor din guvern⁴ și formarea unui cabinet de dreapta, avînd o slabă majoritate parlamentară asigurată de social-cresștini și pangermaniști⁵. În 1927, Seipel a inclus în coaliția guvernamentală și partidul agrar (**Landbund**)⁶.

De asemenea, în ciuda nemulțumirilor dezmințiri oficiale, monseniorul urmărea crearea unor forțe paramili-

tare de dreapta, suficient de puternice pentru a răsturna Consiliul municipal socialist al Capitalei, ales de vienezii cu o majoritate de două treimi din voturi.

Seipel era un catolic intransigent. Un singur lucru îi lipsea: inima. Înfașșurarea era conformă profilului său moral: uscat la trup, chel, cu nasul acvilin, buze subțiri, privire rece și pătrunzătoare, trăsături imobile. Mica Austrie era prea strîmtă pentru „geniul” și ambițiile lui, care aminteau de Richelieu. Își propusese să restaureze puterea Bisericii și a Habsburgilor și să strivească social-democrația, pe care o detesta.

În concepția lui Seipel, imperiul catolic al Austriei urma să anexeze Ungaria, Slovacia și Transilvania, extinzîndu-și stăpînirea și peste Germania catolică — Renania, Bavaria, Württemberg.

În dimineața aceea minunată de iulie a anului 1927, pe la ora nouă, telefonul, care zbîrîna aproape tot timpul, a sunat din nou.

— Domnule Gedye — mi-a spus informatorul meu — se pare că pe Ringstrasse este pe cale să se petreacă ceva grav. Cîteva mii de oameni au înconjurat Parlamentul, iar poliția călare se strînge în fața Palatului de Justiție.

Am sărit într-un taxi și, în trei minute, am fost la fața locului: cel care-mi telefonase avea dreptate.

Politica guvernului Seipel — care a nimicît treptat în Austria orice forță capabilă să se opună nazismului — își dădea primele roade: începea sîngeroasa zi de 15 iulie 1927. Din acea zi, cancelarul a fost poreclit de muncitori **Keine Milde Kardinal** — Cardinalul fără milă.

Resorturile unui masacru

La începutul lui iulie 1927, în localitatea Schattendorf, un grup din **Heimwehr**, baricadat într-un han, a deschis focul asupra unui cortegiu de socialiști, care defilau cu steagul roșu în frunte, ucigînd un mutilat de război și un copil. Autorii atentatului au fost judecați la Viena, în fața unei săli gîmînd de lume. Tensiuni

Monseniorul Ignaz Seipel se voia un Richelieu al Austriei

¹ Era vorba, mai curînd, de un fel de șantaj: pentru a obține ajutoare economice, Seipel flutura în fața guvernelor occidentale amenințarea fie a unei alipiri cu Germania, fie a unei revoluții proletare.

² Guvernele prezidate de cardinal au fost la putere din mai 1922 pînă în noiembrie 1924 și din octombrie 1926 pînă în aprilie 1929.

³ În calitate de lider al Partidului Social-Creștin, Seipel a manevrat din umbră în această direcție.

⁴ Membrii Partidului Naționalist-German, susținători ai Anschluss-ului și ulterior adepți ai nazismului.

⁵ Partid format din mari latfundieri care luptau pentru conservarea vechilor privilegii. În decenul 1930-1940, **Landbund**-ul a devenit unealta lui Hitler.

nea în rîndul muncitorilor ajunseser la culme. În seara de 14 iulie, asasinii au fost achistați. Prevăzînd tulburări la anunțarea verdictului, poliția s-a mobilizat cu 48 ore înainte. Noaptea a trecut, totuși, fără incidente, așa încît, în dimineața zilei de 15, șeful poliției, Johann Schober, a permis detașamentelor sale să meargă la culcare.

Tocmai atunci muncitorii, ducîndu-se la lucru, au cumpărat *Arbeiterzeitung* și au aflat despre scandaluasa sentință de achitare. În mitingurile improvizate din inițiativa delegaților sindicali de ateliere, s-a hotărît încetarea parțială a lucrului și organizarea unei manifestații la care să ia parte nu numai bărbați ci și femei și copii. Demonstrații urmau să defileze pînă în centrul orașului, să înconjure Palatul de Justiție și Parlamentul, apoi să se împărtășe în liniște. În cursul unor astfel de demonstrații, serviciului de ordine al muncitorilor i se adăugau gărzile din *Schutzbund*. De data aceasta, însă, manifestația s-a declanșat atît de repede, încît gărzile n-au mai putut fi mobilizate.

Demonstrații aveau, ca totdeauna, intenții pașnice. Faptul mi-a fost confirmat mai tîrziu de șeful poliției politice, consilierul Pollak: la ora 8 dimineața el primise un tele-

fon de la Julius Deutsch, comandantul-șef al *Schutzbundului*, anunțîndu-l că mii de manifestații se îndreptau spre centrul orașului și că nu putea să mobilizeze decît parțial gărzile sale. În consecință, Deutsch recomanda să se aducă pe traseu forțe polițienești suficiente, care, prin simpla lor prezență, să potolească pe cei prea bătaioși; era de dorit ca agenții să nu fie înarmați, pentru a nu tulbura și mai mult spiritele.

Dar cei mai mulți polițiști dormeau acasă, după o veghe de 48 ore. Nu erau disponibile decît efective reduse; ceilalți urmau să fie chemați unul cîte unul, prin curieri-bicicliști.

Pe la 10, cînd am ajuns în fața Parlamentului, Ringstrasse era plină de manifestații încolonați disciplinat. Manifestanții purtau pancarte de protest împotriva verdictului din seara precedentă, dar nu vădeau tendințe violente: în fotografiile pe care le-am făcut dintr-un tramvai, mulți apar rîzînd și glumind între ei.

Deodată, s-au auzit focuri de armă venind de undeva, din spatele Parlamentului: trăgea poliția. Aproape simultan, în Schmerlingplatz, scuara din fața Palatului de Justiție, am văzut fulgerînd în soare săbiile agenților și am auzit un strigăt: „Trag în noi!”

Așa au început cele mai sîngeroase 24 ore din istoria de pînă atunci a Vienei. Po-

liția comisese o eroare grosolană descompletîndu-și rîndurile. În zilele obișnuite, cînd nu aveau loc manifestații, numai în preajma Parlamentului se aflau în permanență 150 agenți. La 15 iulie nu rămăseseră decît 67, pentru a păzi atît Parlamentul, cît și Palatul de Justiție.

Comandantul lor a barat drumul sutelor de mii de muncitori, în loc de a le permite să defileze în jurul celor două clădiri publice, ca apoi, potrivit planului inițial, să se risipească pe la casele lor. Această măsură a stîrnit confuzie și nervozitate în rîndurile manifestaților. Dar rolul esențial l-a jucat nervozitatea unor șefi ai poliției, care a dus la transformarea unei demonstrații pașnice de protest într-o răzmeriță sîngeroasă.

În sfîrșit, o altă neghiobie a autorităților a fost atacarea unei mulțimi imense de către o mină de agenți călare. Muncitorul vienez nu are frivolitatea burghezului din capitala Austriei. În cei doisprezece ani, cît am stat acolo, am ajuns să-l cunosc așa cum e: harnic, tăcut și serios, cu un puternic spirit de clasă. Deși calm, cedînd greu mîniei, răbdarea sa are și ea limite a căror depășire este primejdioasă: cot la cot cu tovarășii săi, nepăsător la primejdie, muncitorul își sacrifică și viața atunci cînd cauza proletariatului e în joc.

Anemica șarjă a poliției călare a dat greș și, într-o clipă, proiectilele au început să zboare — pietre, cărămizi

Inflație: după primul război mondial, pentru plata salariilor într-o instituție, banii sînt transportați cu coșuri

și lemne, găsite pe un șantier din apropiere.

Timp de două ore m-am aflat în plină încăierare. La un moment dat, am putut să fotografiez pistoalele poliției văzute din față, în timp ce muncitorii băteau în retragere în spatele meu, iar agenții înaintau spre mine trăgând. Cred că numai aparatul de fotografiat, pe care-l țineam ca semn distinctiv al neutralității mele, mi-a salvat viața.

Eroii și călăii

Poliția călare a fost respinsă până la Palatul de Justiție, pe care agenții l-au apărât din interior, trăgând în mulțime până la ultimul cartuș. Între timp, trimbe de fum începuseră să se înalțe din impunătoarea clădire. Pătrunzând într-un mic magazin de arme, manifestații și-au procurat câteva puști și pistoale. După incendierea Palatului de Justiție, pompierii nu au fost lăsați să se apropie, până la sosirea lui Karl Seitz, președintele Partidului Socialist și primarul Vienei. Cu ajuto-

rul citorva prieteni, el a reușit să mai calmeze mulțimea furioasă. Dar focul se întinsese într-atât, încât orice intervenție a pompierilor era zadarnică: palatul a ars până în temelii.

Eroii acestui episod au fost sanitarii din **Schutzbund**, care au salvat din flăcări 30 polițiști: rămași fără muniții, ei nu aveau altă alternativă decât să ardă de vii sau să fie linșați. Pentru a-i putea trece neobservați prin mulțime, cei din **Schutzbund** i-au îmbrăcat pe agenți în propriile lor uniforme. Drept urmare, ieșind pe jumătate dezbrăcați din palat, membrii gărzilor muncitorești au fost atacați de manifestații care i-au luat drept polițiști. La cererea autorităților, pentru a-i scoate pe polițiștii răniți, salvatorii au intrat de două ori în clădirea cuprinsă de flăcări. În cursul acestei acțiuni, unsprezece dintre ei și-au pierdut viața.

La un moment dat, împușcăturile au căpătat, brusc, o altă tonalitate. Șeful poliției distribuise oamenilor săi puști și carabine, unele folosind gloanțe dum-dum, care provoacă răni groaznice. Am vă-

zut numeroase cartușe de acest gen în biroul lui Braunthal, redactorul șef de la **Kleines Blatt**¹. Într-o discuție ulterioară, consilierul Pollak, șeful Siguranței, mi-a mărturisit că „muniția fusese distribuită din prea mare grabă”.

Seara, poliția și-a luat o cruntă revanșă asupra populației, începând să tragă la întâmplare în cele mai mici grupuri de trecători, nu numai în zona ciocnirilor, ci și în alte cartiere. Muncitorii au răspuns declarând grevă generală. Aveau la dispoziție și alte mijloace de luptă, dar conducătorii lor au refuzat să-și ia răspunderea de a le folosi, în ciuda singelui vărsat. Se știe că în încăperile vechiului Arsenal și în cartierele muncitorești model, se aflau sute de mii de puști și mitraliere. Amestecându-mă printre micile grupuri formate pe străzi, am auzit de multe ori formulându-se aceeași nemulțumire: „De ce nu ne dau arme sefiu noștri, ca să ne apărăm?”

Greva generală a fost înăbușită după trei zile, grație mai ales **Heimwehr**-ului care, de atunci, a devenit un pericol tot mai mare pentru democrație. În ultimii doi ani, fasciștii comiseră cinci atentate, asasinând militanți socialiști fără ca justiția să-i pedepsească. Din iulie 1927, un fel de lege nescrisă a acordat dreptei permisiunea de a-și lichida adversarii politici. Influența crescândă a stângii în alegerile de orice fel — parlamentare, municipale etc. — s-a izbit de protecția, tot mai crescândă, acordată de autorități formațiilor fasciste înarmate.

După încetarea masacrului, au fost înmormîntați cei 84 civili uciși², dintre care 75 în „morminte de onoare”, puse la dispoziție de municipalitate. Poliția și i-a îngropat pe ai săi, în total patru — cifră elocventă pentru a stabili răspunderile în declanșarea măcelului.

Cele 75 sicrie ale manifestațiilor căzuți se înșirau la poarta cimitirului central, pe 75 catafalcuri.

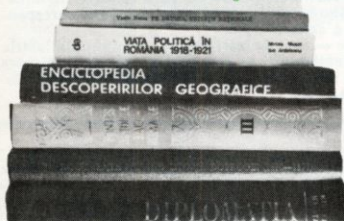
¹ Cotidian vienez de dreapta aflat sub influența Partidului Social-Creștin.

² Alte surse indică aproximativ 140 morți și peste 1 500 răniți.

Flăcări și fum în Palatul de Justiție

Cărți sosite la redacție

● Dr. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu — VIAȚA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA. 1918-1921.

Ediția a II-a completată. Ed. Politică, București, 1976, 376 pp., 17 lei: viața politică a societății românești în perioada imediat următoare primului război mondial, marcată de momente cruciale în istoria țării noastre: desăvârșirea procesului istoric de formare a statului național unitar român, prin unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România și transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român, eveniment care a reprezentat triumful marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră, deschizând o etapă nouă, superioară, în lupta întregului popor.

● Augustin Deac, Ion Felea — DĂRUIRE TOTALĂ.

Lucrare apărută sub egida Institutului de Studii Istoric și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Ed. Politică, București, 1975, 80 pp., 2,50 lei: momente din viața și activitatea luptătorilor antifasciști Pompiliu Ștefu (1914-1942) și Nicolae Mohănescu (1910-1942), asasinați la Jilava.

● Virgiliu Ene — ANTON BACALBAȘA.

Carte apărută, de asemenea, sub egida Institutului de Studii Istoric și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în colecția *Evocări*. Ed. Politică, București, 1975, 70 pp., 2 lei: o scurtă prezentare a publicistului și militantului socialist a apărut și în revista noastră (nr. 2/1976).

● Vasile Bîrză — ALEXANDRU RUSU.

Colecția *Evocări*, Ed. Politică, București, 1975, 68 pp., 2 lei: portretul tânărului erou utoicist (1923-1945), căzut în luptele pentru alungarea hitleriștilor din Cehoslovacia.

● Mircea Malița — DIPLOMAȚIA.

Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, 608 pp., 29,70 lei: conceptele de bază ale acestei discipline, evoluția instituțiilor și metodele diplomatice; o secțiune a lucrării este consacrată diplomației românești.

● FONTES HISTORIAE DACO-ROMANIAE.

Vol. III, publicat de Alexandru Elian și Nicolae Șerban Tanașoca, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, 572 pp., 41 lei: izvoare literare bizantine, privind istoria poporului român în secolele XI-XIV.

● Vasile Netea — PE DRUMUL UNITĂȚII NAȚIONALE.

Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, 280 pp., 9 lei: studii și evocări consacrate unor evenimente și personalități de seamă din istoria patriei noastre reliefând originea comună, continuitatea nătruptă și unitatea de limbă și cultură a tuturor românilor.

● Ioan Popovici, Nicolae Caloianu, Sterie Ciulache, Ion Lețea — ENCICLOPEDIA DESCOPERIRILOR GEOGRAFICE.

Coordonare științifică și cuvînt înainte de prof. univ. dr. Ioan Popovici. Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, 390 pp., 32 lei: prima lucrare de acest fel din literatura geografică din țara noastră, alcătuită din două părți: descoperirea și explorarea continentelor (scurtă cronologie) și, respectiv, un mic dicționar de călători și exploratori.

● DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA DOBROGEI.

Dir ecția Generală a Arhivelor Statului din R.S.R., volum Intocmit de Tudor Mateescu, București, 1975, 344 pp.: 278 documente inedite, semnificative pentru istoria Dobrogei în perioada 1830-1877.

● Onisifor Ghibu — DIN ISTORIA LITERATURII DIDACTICE ROMÂNEȘTI.

Ediție îngrijită de Octav Păun; tabel cronologic, studiu introductiv, note și comentarii, V. Popean-gă. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, 316 pp., 16,70 lei: reeditarea lucrării din 1916, în care autorul (1883-1972) între-prinde o analiză critică din punct de vedere istoric și pedagogic a bucoavelor, abecedarelor și manualelor de citire.

● I. Mocanu — ÎNSEMNĂRI DESPRE SPI-ONAJUL TEHNICO-ECONOMIC.

Ed. Militară, București, 1975, 156 pp., 4,50 lei: incursiuni în tehnicile și practicile spiona-jului tehnico-economic, ale cărui trăsături caracte-ristice s-au manifestat îndeosebi în sec. XX.

● Philip Gosse — ISTORIA PIRATERIEI.

Cuvînt înainte: Sergiu Columbeanu; tradu-cere din limba engleză: Leon Levițchi. Ed. Politică, București, 1975, 312 pp., 11 lei: incursiune bogat ilustrată prin documente de epocă în lumea piratilor, în lucrarea din care revista noastră a publicat un fragment în nr. 7/1975.

● ZIRIDAVA, III-IV.

Arad, 1974, 300 pp. Studii și comunicări pe teme de arheologie, istorie și istoria culturii, în publicația Muzeului Județean Arad.

— Cititorii noștri ne pot scrie fie pe adresa indicată, fie la căsuța poștală nr. 702, București.
— Atragem din nou atenția tuturor celor care ne scriu că manuscrisele și documentele anexate nu se înnoiază. În consecință, corespondenții noștri sînt rugați să-și păstreze copiele corespunzătoare. De asemenea, ne vedem siliți să subliniem pentru cei care ne scriu de mină, adesea cu creionul și foarte neciteț, că le vom răspunde mult mai puțin prompt decît corespondenților care nu ne pun probleme de descifrare a scrisului lor.

— Unii cititori ne pun — în aceeași scrisoare — zeci de întrebări de amănunt din istoria națională și universală. A le răspunde la fel de amănunțit ar însemna a redacta în fiecare lună încă cel puțin o revistă. Rugăm a ni se scrie mai concis și a ni se adresa eventualele întrebări numai pe marginea articolelor publicate.

GORUNUL LUI MIHAI VITEAZUL

ION ANTONESCU, profesor de istorie la Școala Generală Chieșd, jud. Sălaj, ne comunică următoarele: „În comuna Chieșd, există un gorun pe care tradiția l-a legat de numele lui Mihai Viteazul. Se spune că înainte de lupta de la Guruslău (vezi și Magazin Istoric, nr. 4/1973) marele voievod s-a oprit pentru puțin timp și la Chieșd. Aici, sub un gorun tânăr, a ținut sfatul cu căpitani săi. În prezent, copacul multiseclar este îngrijit de utedistii și pionierii din localitate.

Tot în comuna Chieșd se află și o fîntînă părăsită («Fîntina cornilor») unde se spune că oștenii viteazului domn s-au răcorit și și-au adăpat caii. Apoi, prin sunete de corn, s-a dat semnalul ridicării taberei, oastea îndreptîndu-se spre Guruslău”.

TORNA, TORNA, FRATRE !

TRAIAN D. POPESCU din com. Pătîrlagele, jud. Buzău, ne solicită cîteva informații referitoare la expresia Torna, torna fratre! („Întoarce-le... frate!”) scosită de mulți istorici și filologi drept prima menționare a unor cuvinte românești.

Cele trei cuvinte romanești sînt consemnate în cronicile bizantine în legătură cu una din năvălirile acarelor peste Dunăre, în anul 587, cînd ajunseseră pînă în Tracia. În timpul unei înaintări, unui soldat din oastea generalului bizantin Commeniolius i-a căzut bagajul de pe spatele animalului care-l purta. Atunci, cineva i-a strigat: Torna, torna, fratre! Soldatul nu a auzit, în schimb, ceilalți din preajmă, crezînd că este vorba de un semnal de retragere, s-au întors și au început să fugă, producîndu-se astfel panică în întreaga oștire.

IMPERIUL LATIN DE CONSTANTINOPOL

„Cît a durat Imperiul latin de Constantinopol — ne întreabă PETRIȘOR NEGUȚ din Giurgiu — și cine l-a desființat?”

Imperiul latin de Constantinopol a fost întemeiat de cruciații celei de-a IV-a Cruciade, care la 12 aprilie 1204 au ocupat Constantinopolul. La 16 mai 1204, Balduin, ducele de Flandra, unul din conducătorii cruciați, a fost încoronat împărat. I-a urmat la tron fratele său Henric (1206-1216) care a reușit să obțină supunerea unei mare număr de principii greci și bulgari. Imperiul continua tradițiile bizantine, biserica de rit latin, deținînd un loc egal cu biserica greacă. Tendințele de unire a celor două biserici au eșuat.

Slabit prin dese atacuri ale țarilor bulgari, ale împăratului de la Nicea și ale despotului Epirului, Imperiul latin de Constantinopol a fost desființat în 1261 (25 iulie) în timpul lui Mihail VIII Paleologul, cînd oastea greacă, sub conducerea lui Alexios Strategopoulos a cucerit Constantinopolul.

1916-1918

ALEXANDRU OLARU din Cînenăle, jud. Sibiu: „Am citit cu mare interes însemnările lui I.G. Duca din nr. 1/1976. Am 77 de ani și am trăit evenimentele de atunci. E greu să vă descriu bucuria noastră cînd s-a înfăptuit Unirea din 1918. As dori să aflu din revistă și alte pagini din cronica participării României la primul război mondial”.

Unele articole pe această temă am publicat deja în nr. 4/1967, 11/1968, 7/1972, 6/1973, 12/1973, 2/1976,

redacția avînd în vedere și alte materiale consacrate evenimentelor care au marcat participarea țării noastre la primul război mondial.

ALARMĂ NEMOTIVATĂ

Tot pe marginea unui articol apărut în revista noastră (Adamclisi, nr. 12/1973, 3/1974) studentul IOAN LUCIAN BOGDAN, din București, ne adresează o alarmantă scrisoare (însoțită de un decupaj din presă) în legătură cu soarta Tropaeum-ului Traian.

Aducem la cunoștința cititorului nostru bucureștean că monumentul de la Adamclisi se află în grija unor specialiști de prestigiu și nu e un decupaj care s-a uccizat în pseudoscrieri cu iz de senzational.

LICEUL „ANDREI SAGUNA” DIN BRAȘOV

STELIAN EMIL SOCACIU din București, ne trimite un istoric al liceului „Andrei Saguna” din Brașov, de la a cărui înființare s-au împlinit de curînd 125 ani și din care reținem: „Întemeiat în 1850, din inițiativa și strădania unor cărturari de frunte, ca George Barițiu, Iacob Mureșianu, Ion Popazu, sprînjiniți de Andrei Saguna, liceul brașovean a devenit în scurt timp unul din prestigioasele așezămînte culturale din acea parte a țării. De numele său se leagă multe fapte cu rezonanță în istoria întregii țări. Astfel, în aula sa a avut loc în anul 1882 primul spectacol cu opera Crai Nou de Ciprian Porumbescu, profesor al liceului. În 1909, în curtea acestei școli, Aurel Vlaicu s-a prezentat modelul aparatului său de zburat. Primul aparat Roentgen din Brașov a funcționat în laboratorul de fizică al liceului. Biblioteca școlii dispune în prezent de cca. 45 000 volume. Personalități de frunte ale vieții culturale și științifice românești au fost profesori sau elevi al liceului „Andrei Saguna”, printre care s-au aflat: Titu Maiorescu, Nicolae Teclu, Vasile Goldis, George Dima, Octavian Goga, Silviu Dragomir, Valeriu Braniste, Șt. O. Iosif, Ilie Cristea etc.”

MULȚUMIRI

Din corespondența soșită în ultimul timp pe adresa revistei noastre, am reținut sugestiile, propunerile, informațiile și completările trimise de următorii cititori cărora le mulțumim: A. F. SĂLAGEANUL, din Arad; EUGEN HILFERAR, din Iași; NICULIN FERARU, din București; elen NECULAI POPA, din Brașov; GEORGE BENGESCU, din Bacău; STELU PETRE, din București; ALEXANDRU LAZAR, din Turda; PANTELIMON M. BOARA, din satul Gemeni, jud. Mehedinți; PAVEL C. MOTEA din Craiova.

Nicolae MINEI

CERERI ȘI OFERTE

PLEȘA M. ALEXANDRU, str. Negru Vodă, nr. 30 E, Giurgiu, solicită: nr. 1, 4-8/1975.
TODEA NICOLAE GHITA, com. Albac nr. 47, jud. Alba, solicită: nr. 1-9/1967; 1-5/1968.
NICOLAE VARGA, str. Furtunei, nr. 3, Tg. Mureș, oferă colecția completă.
MATEI C. ION, str. Radu de la Afumați, nr. 70, București, oferă: nr. 1-12/1970; 1-12/1971; 1-12/1972; 1-12/1973; 1-7, 9, 10, 12/1974; 1-12/1975.
VICTOR GIUGLEA, str. Caporal Preda, nr. 5, București, oferă: nr. 7/1967; 7-8/1968; 6-8/1970; 1/1971; 5/1972 și colecția completă 1967-1975.

NIC. MIREA, str. Pătrașcu Vodă, nr. 14, București, tel. 50.59.59, solicită nr. 4/1974.
 PETCU VASILE, str. Mihai Viteazul, nr. 5, bl. W, sec. III, ap. 48, Hunedoara, solicită: nr. 1-4, 6, 9/1967; 19/1968; oferta: 9/1968; 4/1969; 8/1970; 3/1971; 9/1975.
 IOAN MUNTEANU, com. Racovița, jud. Timiș, solicită: nr. 1, 4, 6/1967; oferta: nr. 7, 8, 10, 11/1968.
 BUNEA GHEORGHE, str. Rusu Șirliu, nr. 42, Timișoara, oferă colecția completă (lipsă nr. 1/1967, 5, 6/1974)

2793 RĂSPUNSURI EXACTE...

(Urmare din p. 55)

- B; Crețeanu Ana - Brădești, VS; Costandache Rudolf - B; Ernt Friedrich - AR; Voinea Adriana - B; Giurgiu; B; Onu Laurentiu - BR; Tudor Mihaela - B; Gindu Victor - B; Nițulescu Ion - Giurgiu; Dumitrescu Georgeta - Ploiești; Stegaru Stelian - GL; Dăucan Eugenia - B; Dăucan Fănică - B; Popescu Maria - B; Cozma Mircea - B; Cozma Maria - B; Drăgănescu Pompiliu - Misi, AG; Savu Gh. Ioan - B; Cristescu D-tru - B; Coloc Ioan - B; Clocan Vălențiu - Hălăucești, IS; Cocian Ioan - Turda; Velea Vasile - Urcuș, IL; Ionescu Rodica - B; Boghiv Adrian - BC; Bădăluț, Mihai - Turda; Pușcasu Eliza - IS; Crețeanu Teodor - Brădești, VS; Andrei Vera - Moinești, BC; Popea Victor - BV; Popea Zărnăreană - BV; Lăzărescu Ioan - Lugoj; Troșan Adam - Calan, HD; Andriescu Ion - Fălcițeni; Andriescu Minodora - Fălcițeni; Andriescu Ionel - B; Gafencu Gh. Fălcițeni; Rotaru El. - Căldrăști; Roșca Vasilica - B; Ursescu Maria - IS; Valdaș Ioan - Vădășeni, HR; Ioan Slavy - Deva; Melania Slavy - Deva; Istrati Cristina - B; Vesa Nic. - B; Marcel Moisei - Galați; Marinov Al. - BV; Bocec Maria - Roman; Clorășiu Virgil - Săveni, BT; Chesaru Gh. - B; Banu Vladimir - B; Rus Emil - Cîmpia Turzii, CJ; Nicolescu Daniela - Slatina; Tolea Ion - B; Ichim Aurelian - Rîmniceu Sărat; Dascălu Elena - Potenari Rali, PH; Mădălena Trandafirescu - B; Săvescu Anton - B; Hristescu Traian - B; Traian Radu - B; Carmen Călinescu - B; Vizitue Gh. - Făgăraș; Radu Doru - Giurgiu; Lăcrășanu Ana - Pitești; Gavrilescu Aurel - Pitești; Călinescu Teofil - Giurgiu; Antonescu Aron - B; Dan Marinescu - B; Nichifor Gh. - Fălcițiu, VS; Trămbițașu Mircea - Ploiești; Mircea Barcan - Timișoara; Basarab Ana - Roms, HD; Cîmpeanu Vladimir - B; Samborschi Elena - B; Stăncioliu Eugen - B; Radu Sevastița - Giurgiu; Roman Ioan - Brad, HD; Ștefănescu Iulica - B; Heinrich Nic. - Brad, HD; Kristen Adolf - B; Roman Minodora - Brad, HD; Vărgatu Alin - B; Martoma Sorin - Cîmpia Turzii, CJ; Brafman Anca - B; Anghelescu Maria - B; Rădulescu Mircea - Timișoara; Alexe Ilie - B; Mircea Vătrici - B; Moraru D-tru - B; Radu Ion - Giurgiu; Molanache Gh. - B; Ioan Roziņa - Deva; Eugenia Roziņa - Deva; Roth Emil - B; Sandor Ioan - BV; Petrică Alex. - Socol de Cîmpie, MS; Cusen Ilana - BV; Cusen Mariana - BV; Rașcu Damian - Oradea; Olaru Eugen - B; Olaru Adrian - B; Purda Viorol - Săcădat, BH; Kantor Vasile - Tg. Mureș; Molanache Anca - B; Gheoneaș Petru - Ploiești; Păslă H. Octavian - Craiova; Botea Rodica - B; Tașcă Alex. - B; Corduneanu Eugen - Gh. Gh. Dej, BC; Bogdan Dumitrescu - B; Gavrilescu Nic. - Băr - Cîmpina; Nicolae Costilă - Curtea de Argeș; Dumitru Ruxandra - Curtea de Argeș; Ciucă Valeriu - Drobeta-Turnu Severin; Cherbel Victor - Craiova; Jurescu Ioan - Lugoj; Sotirescu Dan - BR; Bricea Traian - B; Drăgoi Vasile - B; Chicherne Nic. - Făgăraș; Geo Clocan - B; Ivanșeu Ioan - CT; Vintilă I. Gh. Vâlcea - B; Dabneșu Nic. - BG; Negură Virginia cana-Pandele, BV; Huguș Robert - Piatra-Neamț; Tăușanu Silvia - Roman; Merfu Elena - Tg. Jiu; Merfu Ion - Tg. Jiu; Vulpescu Gh. - Oltenița; Neagu Rodica - B; Palamieu Doina - GL; Iliescu Trandafir - B; Ecaterina Zahlu - B; Ionită Popov - Ploiești; Leneschi N. - Gura Humorului, SV; Anghel Ion - Breaza; Anuța Paul - Segarcea, DJ; Ecobici Geogeta - Tirgu Jiu; Tansanu Ioan - Roman; Zahlu Leonida - B; Surdu D-tru - Bicăz, NT; Popa Olga - Turda; Damaschin Lucian - Turda; Paul Dumitrescu - Tirgoște; Teodorescu Liviu - Cîmpulung Moldovenesc; Ionescu St. - Oradea; Lecca Vladimir - Rîmniceu Vîlcea; Anastasiu Marcel - Craiova; Cristea Ioan -

Fălcițeni, SV; Baciu Vasile - IS; Lăzărescu Ioan - Lugoj; Cristea Rodica - SB; Maran Daniela - TL; Dan Grecu - Cluj-Napoca; Man Maria - Sighetul Marmăriei; Hăptian Otilia - Deva; Leoca Octavian - Dej; Vasilian Eugenia - B; Ionescu Călin - SB; Grașu Petru - Ripiceni, BT; Cîmpoșu C-tin - Slobozia, IL; Calina Aglaia - Turnu-Măgurele; Cristoea Panop - Tândărei, IL; Iovulescu Nic. - Ploiești; Vârșăndan Ionel - Arad; Marcu Vasile - Turda; Aurica Ene - B; Gherga Aurel - Caransebeș; Lizette Panait - B; Năstase C-tin - Slatina; Breahnă Vasile - Brănești, IF; Breahnă Aurel - IS; Tan Alexandru - Cîmpulung Muscel; Ursu C-tin - B; Șerban - Petritu, HD; Răval Vasile - Tirgu-Mureș; Luca Dan - Cluj-Napoca; Guja Alexandrina - Cluj-Napoca; Guja Ovidiu - Cluj-Napoca; Gherman Vasile - SM; Gherman Maria - SM; Podoleanu Georgeta - GL; Todoran Ion - Cîmpina; Dîjmareșcu D-tru - Timișoara; Păcălianu Vasile - CT; Ionescu Ionel - Cîrsoiaș, DJ; Betlivu Ion - Pitești; Nicu Dan - BR; Spineanu Octavian - GL; Berindei Iosif - Cîmpina, AB; Mesabrovsky Iosif - BV; Chiriac Gh. - Tirgu Ocna; Rachieru Petre - BC; Lungu Ion - Focșani; Asulantei Victor - Buhusi; Solonina Nic. - Aiud; Samoilă Nic. - Turda; Duca Eugen - Pecoana, IS; Berindei Varvara - Cîmpina, AB; Rachieru Elena - BC; Chiriac Alexandrina - BC; Zănfirescu Viorica - BV; Ardelean Camelia - Baia Mare; Nicolau Maria - B; Avasiloiei Dan - Cluj-Napoca; Avasiloiei Elena - Cluj-Napoca; Avasiloiei Petru - Cluj-Napoca; Tătaru Alexandru - Baia Mare; Popa Teodor - B; Breahnă Liviu - Ploiești; Stalcu Marius - BZ; Precupă Florica - Timișoara; Melania Sofronie - Dobro, HD; Aurelia Oprean - Simirna, HD; Bucure Ana - Bereșdu Mare, TM; Iacobean Ioan - SV; Ceără Nic. - CT; Emil Nedelescu - Rîmniceu-Vîlcea; Drăgan Gheorghe - Lugoj; Cosma Rodica - Vărașu, NT; Guja Ivenale - Cluj-Napoca; Strat Carmen - SV; Strat Corneliu - SV; An Nedelescu - Rîmniceu-Vîlcea; Cristian Mircea - B; Creta Liviu - B; Nanu Adina - B; Tulbure Vasile - GL; Puica Adrian - Săcădat, AR; Gheorghe D-tru - Bistrița; Iliesiu Ioan - Baia Mare; Lupășcu Otilia - Timișoara; Lupășcu Maria - Timișoara; Lupășcu Ovidiu - Timișoara; Neagu Stan - B; Hodoreanu Emanuel - B; Apostolu Maria - Ploiești; Apostolu Ion - Ploiești; Băiceanu Marcel - Gh. Gh. Dej, BC; Băiceanu Costel - Gh. Gh. Dej, BC; Gheorghe Căteana - Pitești; Gheorghiu Lucianu - B; Sasu Mircea - Făgăraș; Suciu Marcel - B; Albescu Liviu - Vulcan, HD; Micu Grigore - B; Stalcu Adrian - BZ.

POȘTA CONCURSULUI

După publicarea răspunsurilor exacte (în nr. 12/1975) și a listei câștigătorilor (în nr. 1/1976) din cadrul Ediției 1975 a Concursului Magazin istoric, pe adresa revistei au continuat să sosească un mare număr de scrisori cu specificația Pentru concurs.

Cum nu dispunem de spațiu pentru a răspunde fiecăruia din cei care ne-au scris, iată câteva precizări în raport de conținutul scrisorilor primite:

- răspunsurile exacte la cele 100 întrebări au fost publicate locmi spre a oferi concurenților posibilitatea unei verificări a modului în care au rezolvat cele trei serii de întrebări;

- în cazul întrebărilor 24, seria II, și 11, seria III au fost scoțite bune oricare ale variante de răspuns. Pentru întrebarea 12, seria III, se cerea indicată o localitate din județul Ilfov, și nu din alt județ;

- după cum am precizat în nr. 7/1975, răspunsurile trebuiau să fie - așa cum, de altfel, au fost în marea tre majoritate - foarte concise, indicând numai elementele cerute de întrebare, fără nici un adăos;

- am reținut unele din sugestiile și propunerile adresate, pe care le vom avea în vedere la viitoarele ediții ale concursului Magazin istoric.

Reamintim, totodată, concurenților câștigători ai abonamentelor la Magazin istoric, rugămintea de a ne comunica în timp optim (respectiv 30 aprilie a. a.) orice modificare survenită în primăria numelui și domiciliului, spre a putea contracta abonamentele cuvenite, cu începere de la data de 1 iunie a.a.

Mulțumim tuturor cititorilor care au urmărit cu interes concursul nostru, celor care ne-au adresat felicitări și aprecieri pentru organizarea lui. Vedem în aceasta încă o dovadă grațioasă a preocupărilor lor pentru istorie și a atașamentului față de revista noastră.

CONTENTS (Romanian History) R. POPA 1247: The Charter of the Knights of Saint-John... 2 • M. DOGARU and T. PINTEAN Memorables Houses and Places of the Working-Class Movement of Romania... 7 • I. FELEA, M. TĂLĂNGESCU and I. TOACĂ Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855—1920)... 10 • N. COPOIU 1861—1862: Documents regarding the Union... 12 • A. BARNEA, G. BICHIR and A. SUCEVEANU Thracian Populations and Tribes... 15 • M.P. DIMBOVIȚA and M. DINU The Thracian Treasure of Băiceni... 18 • P.A. SHAPIRO Transylvania 1784: The Revolt of Horea, Cloșca and Crișan... 20 • C. POPIȘTEANU Visiting the Accademia dei Lincei... 33 • N. MINEL... at Bashbakanlyk Arshiv and Topkapı Sarayı... 35 • G. POTRA Cotroceni Palace... 37 • G. UNC 1910—1917: The Mexican Revolution and Its Echo in Romania... 39

SOMMAIRE (Histoire roumaine) R. POPA 1247: La Charte aux Chevaliers de Saint-Jean... 2 • M. DOGARU et T. PINTEAN Maisons et lieux mémorables du mouvement ouvrier de Roumanie... 7 • I. FELEA, M. TĂLĂNGESCU et I. TOACĂ Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855—1920)... 10 • N. COPOIU 1861—1862: Documents concernant l'Union... 12 • A. BARNEA, G. BICHIR et A. SUCEVEANU Populations et tribus thraces... 15 • M. P. DIMBOVIȚA et M. DINU Le trésor thrace de Băiceni... 18 • P.A. SHAPIRO Transylvanie 1784: La révolte de Horea, Cloșca et Crișan... 20 • C. POPIȘTEANU En visite à l'Accademia dei Lincei... 33 • N. MINEL... à Bashbakanlyk Arshiv et Topkapı Sarayı... 35 • G. POTRA Le Palais de Cotroceni... 37 • G. UNC 1910—1917: La révolution mexicaine et son écho en Roumanie... 39

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Р. ПОПА 1247: Диплом рыцарей иоаннитов... 2 • М. ДОГАРУ, Т. ПИНТЯН Мемориальные места рабочего движения в Румынии... 7 • И. ФЕЛЯ, М. ТАЛАНДЖЕСКУ, И. ТОАКЭ Константин Доброджану-Геря (1855—1920)... 10 • Н. КОПОЮ 1861—1862: документы Воссоединения... 12 • А. БАРНЕА, Г. БИКИР, А. СУЧЕВЯНУ Фракийские племена... 15 • М. ПЕТРЕСКУ-ДЫМБОВИЦА, М. ДИНУ Фракийское сокровище в Бейчанах... 18 • П. А. ШАПИРО Трансильвания 1784: Восстание во главе с Хоря, Клоска и Кришан... 20 • К. ПОПИШТЯНУ Академия деи Линчеи... 33 • Н. МИНЕЙ Башбаханлык Аршив и Топкапы Сарай... 35 • Г. ПОТРА Дворец в Котроценах... 37 • Г. УНК 1910—1917: мексиканская революция и её отголоски в Румынии... 39

INHALT (Rumänische Geschichte) R. POPA 1247: Die Urkunde der Johanniter... 2 • M. DOGARU, T. PINTEAN Häuser und denkwürdige Stätten der Arbeiterbewegung Rumäniens... 7 • I. FELEA, M. TĂLĂNGESCU, I. TOACĂ Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855—1920)... 10 • N. COPOIU 1861—1862: Dokumente der Vereinigung... 12 • A. BARNEA, G. BICHIR, A. SUCEVEANU Trakische Geschlechter und Stämme... 15 • M.P. DIMBOVIȚA, M. DINU Der Trakerschatz von Băiceni... 18 • P.A. SHAPIRO Transsylvanien im Jahre 1784—der Aufstand des Horea, Cloșca und Crișan... 20 • C. POPIȘTEANU Auf Besuch in der Accademia dei Lincei... 33 • N. MINEL Bei Bashbakanlyk Arshiv und Topkapı Sarayı... 35 • G. POTRA Palast Cotroceni... 37 • G. UNC 1910—1917: die mexikanische Revolution und deren Widerhall in Rumänien... 39

SUMARIO (Historia română) R. POPA 1247. El diploma de los caballeros iuanitos... 2 • M. DOGARU, T. PINTEAN Casas y lugares memorables del movimiento obrero de Rumania... 7 • I. FELEA, M. TĂLĂNGESCU, I. TOACĂ Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855—1920)... 10 • N. COPOIU 1861—1862. Documentos de la Unión... 12 • A. BARNEA, G. BICHIR, A. SUCEVEANU Linajes y tribus tracios... 15 • M.P. DIMBOVIȚA, M. DINU El tesoro tracio de Băiceni... 18 • P. A. SHAPIRO Transilvania de 1784—la sublevación dirigida por Horea, Cloșca y Crișan... 20 • C. POPIȘTEANU En visita a Accademia dei Lincei... 33 • N. MINEL... a Bashbakanlyk Arşiv y Topkapı Sarayı... 35 • G. POTRA El palacio Cotroceni... 37 • G. UNC 1910—1917: la revolución mejicana y los ecos en Rumania... 39

ABONNEMENTS : ILEXIM — Departamentul export-import presă, București, Calea Griviței, nr. 64-66, P.O.B. 2001, telex : 011631

magazin istoric

București, Intrarea Ministerului nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 702, telefon 16 68 72.

REDACTORI : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Dragomirescu, Ștefan Sorin Gorovei, Ioan Lăcustă, Vasile Șimandan, Marian Ștefan, Ioana Ursu, Domnica Zavoicinschi
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE : Valeriu Buduru
PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase
CORECTURA : Constanța Avram, Ana-Maria Șerbănescu

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Prețul unui număr 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Științei” — București

